Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
“Ужгородський національний університет”
Факультет іноземної філології

ISSN 2617-3921

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

ВИПУСК 2 (30)

60-річчю факультету іноземної філології присвячується

Видавничий дім
“Гельветика”
2026

DOI 10.24144/2617-3921.2026.30
УДК 81 (081)+372. 8
С 91
Видання включено до Переліку наукових фахових видань України категорії Б у кластері Гуманітарні науки та мистецтво (спеціальність В11 Філологія (за спеціалізаціями)) відповідно до Наказу МОН України від 11.06.2026 № 928 (додаток 15).
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2178 від 27.06.2024 року
Ідентифікатор медіа R30-04500
Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» (вул. Підгірна, 46, м. Ужгород, 88000, e-mail: official@uzhnu.edu.ua, тел. +38 (0312) 61-33-21)
Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus (Польща).

Редакційна колегія:

Головний редактор:
Фабіан Мирослава Петрівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна.
ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-3351-1275

Члени редакційної колегії:
Безродних Ірина Геннадіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна, ORCID ID https://orcid.org/0000-0001-7547-7848;
Василина Катерина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, в.о. декана факультету іноземної філології, Запорізький національний університет, Україна, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-7885-5418;
Никитченко Катерина Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови, Київський національний лінгвістичний університет, Україна, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-4938-5290;
Онищак Галина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5133-4313;
Блох-Тройнар Марія, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри кельтології Інституту лінгвістики, Люблінський Католицький Університет Іоанна Павла II, Польща, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-2340-2128
Лелакова Ева, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри викладання та освітніх наук Інституту медіаматики та культурної спадщини, Жилінський університет, Словацька Республіка, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5294-2505
Прієто-Арранс Хосе Ігор, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри сучасних та класичних мов, Університет Балеарських Островів, Іспанія, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-3732-292X;
Урбанавічене Йоліта, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, Старший науковий співробітник дослідницького центру літературної мови, Інститут литовської мови, м. Вільнюс, Литва, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5514-2263.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 12 від 25 вересня 2026 р.)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Мови видання: українська, англійська, німецька, французька.

Електронна версія: http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua

© Ужгородський національний університет, 2026

Ministry of Education and Science of Ukraine
State University "Uzhhorod National University"
Faculty of Foreign Philology

ISSN 2617-3921

CONTEMPORARY STUDIES IN FOREIGN PHILOLOGY

Research Paper Collection

ISSUE 2 (30)

Dedicated to the 60th anniversary of the Faculty of Foreign Philology

HELVETICA
PUBLISHING HOUSE

DOI 10.24144/2617-3921.2026.30
UDC 81 (081)+372. 8
C 91
The journal is included in the List of scientific professional publications of Ukraine of category B in the cluster Humanities and Arts (specialty B11 Philology (with specializations)) according to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 11.06.2026 № 928 (Annex 15).
Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine No. 2178 as of 27.06.2024
Media ID R30-04500
Media entity: State Higher Educational Institution "Uzhgorod National University" (Pidhirna str., 46, Uzhhorod, 88000, e-mail: official@uzhnu.edu.ua, tel. +38 (0312) 61-33-21)
The journal is indexed in the international scientometric database Index Copernicus (Poland).

Editorial Board:

Editor-in-Chief:

Fabian Myroslava Petrivna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Professor at the English Philology Department, Uzhhorod National University, Ukraine.
ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-3351-1275

Members of the Editorial Board:

Bezrodnykh Iryna Hennadiivna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of English Philology, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine, ORCID ID https://orcid.org/0000-0001-7547-7848;

Vasylyna Kateryna Mykolaivna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Acting Dean of the Faculty of Foreign Philology, Zaporizhzhia National University, Ukraine, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-7885-5418;

Nykytchenko Kateryna Petrivna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Translation from English, Kyiv National Linguistic University, Ukraine, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-4938-5290;

Onyshchak Halyna Vasylivna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of English Philology, State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University", Ukraine, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5133-4313;

Bloch-Trojnar Maria, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Celtic Studies of the Institute of Linguistics, The John Paul II Catholic University of Lublin, Poland, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-2340-2128;

Leláková Eva, PhD in Linguistics, Assistant Professor, Head of the Department of Teaching and Educational Sciences at the Institute of Mediamatics and Cultural Heritage, University of Žilina, Slovak Republic, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5294-2505;

Prieto-Arranz José Igor, PhD in English, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Modern and Classical Languages, University of the Balearic Islands, Spain, ORCID ID https://orcid.org/0000-0003-3732-292X;

Urbanavičienė Jolita, PhD in Linguistics, Senior researcher, Senior researcher at the Research Centre of Standard Language, Institute of the Lithuanian Language, Vilnius, Lithuania, ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-5514-2263.

Recommended for publication by the Academic Council of Uzhhorod National University (protocol № 12 dated September 25, 2026)

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Languages of Publication: Ukrainian, English, German, French.

E-version: http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua

© Uzhhorod National University, 2026

МОВОЗНАВСТВО
LANGUAGE STUDIES
SPRACHWISSENSCHAFT
LINGUISTIQUE

УДК 811.112.2’42:27-475.5
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.6-18

Сергій Богуславський,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри німецької філології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
https://orcid.org/0009-0005-5842-8434
м. Одеса, Україна

Синергійність без синергізму: співдія в слові лютеранської проповіді

Synergy without synergism: divine-human cooperation in the word of Lutheran preaching

Анотація. *Статтю присвячено питанню, чи придатна категорія синергійності, розроблена в українській теолінгвістиці на англіканському і неопротестантському матеріалі з опорою на православне богослов’я, для опису проповіді лютеранської традиції, яка сама засудила синергізм як віровчення. Показано, що модель Н. О. Кравченко пов’язує співдію Бога і людини з волею вірянина та з умовами, які мають виконати учасники богослужіння. Для лютеранства такий підхід вступає в конфлікт із догматичною позицією, закріпленою в трактаті М. Лютера «De servo arbitrio», Аугсбурзькому віросповіданні та «Формулі згоди». Аналіз віросповідних текстів і документів лютерансько-православного (1998) та лютерансько-католицького (1999) діалогів засвідчує, що лютеранство не відкидає ідеї співдії цілком, а переносить її в іншу площину: Бог діє через зовнішнє, почуте слово. Запропоновано робоче визначення синергійності лютеранської проповіді як уявлення учасників про те, що висловлення проповідника і Слово Боже утворюють один мовленнєвий акт. Із залученням теорії перформативів Дж. Остіна, поняття promissio О. Баєра та моделі виробника висловлення І. Гофмана описано мовні засоби, у яких це уявлення стає спостережуваним: перформативи розради, мовлення від імені Бога, метапрагматичні коментарі, біблійне цитування. Обґрунтовано розподіл відповідальності між іллокутивним і перлокутивним рівнями. Сформульовано умови синергійності, зорієнтовані на слово, а не на учасників: вірність біблійному тексту, розрізнення Закону і Євангелія, зрозумілість, усне звучання, належне покликання. Наведено мовні показники, за якими запропоновану модель можна перевірити на корпусі сучасних німецькомовних проповідей, і окреслено її відмінність від проповіді вільних церков, у якій місце обітниці займає заклик до рішення.*

Ключові слова: *теолінгвістика, релігійний дискурс, зовнішнє слово, перформатив, promissio, засоби благодаті, німецька гомілетика, віросповідні тексти.*

Summary. *The article asks whether the category of synergy, developed in Ukrainian theolinguistics on Anglican and Neo-Protestant material and grounded in Orthodox theology, can describe preaching in the Lutheran tradition, which has itself condemned synergism as a doctrine. It is shown that N. Kravchenko's model links the cooperation of God and the human being to the believer's will and to conditions that worshippers must fulfil. In Lutheranism this view conflicts with the position fixed in Luther's De servo arbitrio, the Augsburg Confession and the Formula of Concord. An analysis of the confessional writings and of the documents of the Lutheran–Orthodox (1998) and Lutheran–Catholic (1999) dialogues demonstrates that the Lutheran tradition does not reject the idea of cooperation altogether but relocates it: God acts through the external, audible word. A working definition is proposed: the synergy of a Lutheran sermon is the participants' belief that the preacher's utterance and the Word of God form a single speech act. Drawing on J. L. Austin's theory of performatives, O. Bayer's notion of promissio and E. Goffman's production format, the paper describes the linguistic means through which this belief becomes observable: performatives of consolation, speaking in the name of God, metapragmatic comments and biblical quotation. A division of responsibility between the illocutionary and perlocutionary levels is substantiated: the preacher answers for the illocution, while the perlocutionary effect is ascribed by the congregation to the Holy Spirit. Finally, a set of word-oriented, rather than participant-oriented, conditions of synergy is formulated, together with corpus indicators that allow the model to be tested on contemporary German sermons.*

Key words: *theolinguistics, religious discourse, external word, performative, promissio, means of grace, German homiletics, confessional writings.*

Вступ. Поняття синергійності прийшло в українську теолінгвістику з монографії Н. О. Кравченко і досить швидко стало одним із її опорних термінів. Нею було доведено, що богословську ідею співдії Бога і людини можна перетворити на інструмент аналізу тексту: з її допомогою вдалося описати композицію молитов і проповідей, організацію голосів у біблійному цитуванні та навіть просодичні відмінності між традиційним і неопротестантським виголошенням [1, с. 161, 332–335]. Богословський коментар у такому аналізі залучається для пояснення того, чому учасники релігійного спілкування говорять саме так.

Застосування цієї моделі до матеріалу іншої конфесії, однак, ускладнюється обставиною, яку легко не помітити. Поняття синергії сформувалося в православному богослов'ї, а в лютеранстві слово «синергізм» є назвою вчення, офіційно засудженого в 1577 році. Вживання словосполучення «синергійність лютеранської проповіді» без застережень створює ризик приписати громаді те розуміння спасіння, від якого її традиція свідомо відмовилася. Для теолінгвістики це не дрібниця. Богословський коментар залучають до аналізу якраз для того, щоб точно відтворити уявлення мовців, і помилка в цьому пункті знецінює весь коментар.

Питання про місце мови релігії в лінгвістиці має довгу історію, від програмної статті А. Вагнера, який зауважував, що лінгвістичний аналіз богослужіння, центральної форми християнської комунікації, лише зароджується [20, с. 510; цит. за: 1, с. 41], до сучасних польських визначень теолінгвістики як дисципліни, що зіставляє мовний рівень висловлення з релігійним контекстом його виникнення [22, с. 42]. Антропологічні студії В. Кіна показали, що релігійні спільноти по-різному ставляться до мови як посередника між людиною і божеством і що ці «мовні ідеології» визначають форму висловлень [13, с. 65]. Натомість питання, як конфесійні відмінності в розумінні співдії позначаються на лінгвістичному описі проповіді, в українській теолінгвістиці окремо не розглядалося. Модель Н. О. Кравченко побудовано на англіканському і неопротестантському матеріалі, а її богословське обґрунтування спирається на православну патристику [1, с. 28-36]. Лютеранські проповіді вже ставали об'єктом теолінгвістичного аналізу: на матеріалі англіканських і лютеранських богослужінь описано композицію тексту проповіді [2] і темпоральну організацію її усного виголошення [3]. Однак у цих дослідженнях увагу зосереджено на спільних рисах двох класичних протестантських традицій, тоді як питання про сумісність категорії синергійності з лютеранським віровченням не порушувалося.

Метою статті визначено з'ясування умов, за яких категорія синергійності може бути застосована до німецькомовної лютеранської проповіді без суперечності з її віросповідними засадами. Для досягнення мети поставлено такі завдання: реконструювати розуміння синергії, покладене в основу моделі Н. О. Кравченко; простежити, як лютеранською традицією окреслено межі допустимої співдії; встановити площину, у якій співдія цією традицією все ж допускається; запропонувати лінгвістичний опис такої співдії і сформулювати умови синергійності, придатні для аналізу лютеранського матеріалу.

Методологія та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували три групи текстів. Першу становлять віросповідні книги лютеранської церкви, зібрані в «Книзі згоди», і пов'язані з ними твори М. Лютера та Ф. Меланхтона. Друга група охоплює документи екуменічного діалогу кінця XX століття: заяву Спільної лютерансько-православної комісії «Salvation: Grace, Justification and Synergy» (Сігтуна, 1998) і «Спільну декларацію про вчення про виправдання» (Аугсбург, 1999). Третю групу утворюють теоретичні праці, у яких сформульовано модель синергійності релігійного дискурсу, зокрема монографія Н. О. Кравченко. Біблійні тексти наведено за грецьким виданням Нестле – Аланда і за редакцією Лютерової Біблії 2017 року; переклади цитат українською мовою виконано автором статті.

Основним методом обрано концептуальний аналіз з елементами історико-богословської реконструкції, за допомогою якого встановлено значення поняття співдії в кожній із традицій і тексти, на які ці значення спираються. Зіставний метод використано для порівняння православного, католицького і лютеранського формулювань однієї проблеми. Прагматичний аналіз, що спирається на теорію мовленнєвих актів Дж. Остіна [5] і на розрізнення ролей мовця в І. Гофмана [11], дав змогу перекласти богословські твердження мовою лінгвістичних категорій. Висновки проілюстровано формулою відпущення з Малого катехізису; корпусна перевірка становить завдання наступного етапу роботи.

Окремо визначено дослідницьку позицію. Питання про те, чи справді Бог говорить через проповідника, лінгвістичним аналізом не розв'язується. Предметом аналізу є уявлення учасників комунікації про таку дію і ті мовні засоби, у яких це уявлення виявляється. Віровчення при цьому виконує функцію системи пресупозицій: воно пояснює, які мовленнєві дії громада вважає можливими і дійсними, але не використовується як доказ істинності сказаного.

Виклад основного матеріалу дослідження. ***Дві «співдії»: богословське і синергетичне значення.*** Термін «синергія» відсилає до грецького συνέργεια, проте в сучасній гуманітаристиці співіснують два несумісні способи його вживання. Перший належить богослов'ю і позначає взаємодію Бога і людини. Другий походить із теорії самоорганізації складних систем, яку Г. Хакен назвав синергетикою: тут ідеться про те, як узгоджена поведінка багатьох елементів породжує впорядковані структури, а система підпорядковується невеликій кількості параметрів порядку [12]. Лінгвосинергетика, представлена в германістиці працями Р. Кьолера [15], а в українській науці, зокрема, дослідженнями Л. С. Піхтовнікової [4], переносить ці уявлення на мову і текст. Н. О. Кравченко чітко розрізняє обидва значення: синергетичний опис залишається в «земній», горизонтальній площині, тоді як богословське розуміння передбачає зустріч горизонтального і вертикального планів реальності [1, с. 39].

У статті розглянуто лише богословське значення; синергетична модель проповіді є предметом окремої студії. Проте розмежування зафіксовано вже тут, оскільки природничо-науковий термін не може бути аргументом у богословській суперечці, і навпаки, конфесійна заборона синергізму жодним чином не стосується теорії самоорганізації.

Модель Н. О. Кравченко: співдія як зустріч благодаті і волі. Дослідниця спирається на православне розуміння синергії як співпраці божественної енергії (благодаті) з енергією людини (волею) у

справі спасіння [1, с. 29]. Історію поняття вона простежує від суперечки Августина з Пелагієм і заперечень Іоанна Кассіана через христологію Максима Сповідника до ісихазму Григорія Палами [1, с. 29–33]. Позицію сформульовано однозначно: благодать, за православним ученням, дається людині тоді, коли та робить себе гідною її [1, с. 29]. Синергія при цьому діалогічна, бо процес не може завершитися, якщо в ньому бере участь лише одна сторона [1, с. 31].

Цей богословський фундамент визначає і лінгвістичну частину моделі. Для англіканського ритуалу Н. О. Кравченко виокремлює п'ять умов, за яких досягається синергійність: віру, вірність Традиції, причетність, старанність і єднання в ім'я Господа [1, с. 161]. Майже всі ці умови описують стан або поведінку учасників. Синергійність тут є результатом, до якого громада наближається, виконуючи певні вимоги. Цьому відповідає і просторовий образ, яким дослідниця характеризує англіканську проповідь: вона є одним зі щаблів, якими вірні поступово сходять до спілкування з Богом [1, с. 333]. На синергетичному рівні моделі свобода людської волі пояснює нелінійність процесу, а благодать, за Н. О. Кравченко, функціонує як атрактор [1, с. 36].

Щодо англіканства з його багатою літургійною спадщиною модель цілком послідовна. Інакше постає питання щодо традиції, яка розкололася якраз через питання про роль людської волі в спасінні.

Лютеранська межа: від «De servo arbitrio» до «Формули згоди». У полеміці з Еразмом Роттердамським М. Лютер заперечив, що людська воля може бодай якось сприяти спасінню. Найвідоміший образ трактату «De servo arbitrio» (1525) порівнює волю з в'ючною твариною, яка йде туди, куди її скеровує вершник, Бог або сатана [16, с. 635]. Аугсбурзьке віросповідання (1530) надало цій позиції формулу, придатну для церковного вжитку. Артикул IV стверджує, що людина виправдовується не власними силами чи заслугами, а даром, заради Христа, через віру. Артикул XVIII визнає за волею свободу у справах громадянської праведності, проте заперечує її здатність без Святого Духа здійснити праведність духовну [7, с. 56, 73]. Межу проведено між двома сферами. У стосунках між людьми воля діє, у стосунках із Богом самостійного внеску вона не має.

Проблема, втім, відродилася в самому лютеранстві. Ф. Меланхтон у пізніх редакціях «Loci communes» назвав три причини доброї дії: Слово Боже, Святого Духа і людську волю, яка погоджується і не опирається Слову [9, с. 658]. Його учні розвинули цю думку, і в 1550–1560-х роках між лютеранськими богословами спалахнула так звана синергістична суперечка. Її підсумувала «Формула згоди» (1577). У «Епітомі» (FC Ep II, 11) відкинуто вчення, за яким людська

воля, після того як Святий Дух проповіддю поклав початок наверненню, може власними природними силами, хоч мало й слабко, допомогти і співдіяти [7, с. 776–781]. «Тверда декларація» прямо називає носіїв цього вчення синергістами (FC SD II, 77).

Зміст засудженого положення заслуговує на уточнення. Відкинуте вчення не заперечувало ні першості благодаті, ні ролі проповіді. «Формула» відкидає будь-яку, навіть мінімальну, участь природних сил людини в наверненні. Водночас вона допускає співдію людини вже наверненої: силою Святого Духа вірний може і повинен співдіяти, але не так, як два коні разом тягнуть віз, тобто не як рівноцінна друга сила [7, с. 897–898]. Звідси перший висновок, суттєвий для лінгвістики. Лютеранство відкидає синергізм як твердження про волю, але не відкидає саму ідею, що Бог діє разом із людиною. Відкритим залишається питання про те, де ця спільна дія відбувається.

Екуменічні уточнення кінця XX століття. Полеміка XVI століття радше загострювала відмінності, ніж описувала їх. Точніше сформулювати розбіжність допомагають екуменічні документи кінця XX століття. Спільна лютерансько-православна комісія в Сігтуні (1998) зафіксувала, що обидві сторони визнають абсолютну першість благодаті. Православне поняття синергії пояснено в заяві як співдію благодаті і волі віруючого в засвоєнні божественного життя у Христі. Про лютеранську сторону сказано, що вона поняттям синергії не користується, але визнає особисту відповідальність віруючого, який через віру приймає або відкидає благодать [17, § 5]. Фінська школа дослідження Лютера, започаткована Т. Маннермаа, пішла ще далі: вона виявила в самого реформатора мотив участі віруючого в Христі, який зближує лютеранську сотеріологію з православною ідеєю обоження [18].

Найточніше для теми статті проблему окреслено у формулюванні «Спільної декларації про вчення про виправдання» (1999). Католицьку позицію декларація пояснює тим, що, кажучи про «співдію» людини в підготовці до виправдання, католики бачать у цій особовій згоді дію благодаті, а не вчинок людини, здійснений власними силами [10, § 20]. Лютеранська позиція викладена в наступному параграфі. Людина як грішник активно противиться Богові і тому нездатна співдіяти у своєму спасінні. Кажучи, що виправдання можна лише прийняти (mere passive), лютерани заперечують будь-який власний внесок людини, але не її «volles personales Beteiligtsein im Glauben, das vom Wort Gottes selbst gewirkt wird» («цілковиту особисту залученість у віру, яку породжує саме Слово Боже») [10, § 21].

У цьому параграфі суттєве для лінгвістичного аналізу визнання: участь людини у вірі визнано повною, а її джерелом названо Слово.

Отже, шукати співдію в лютеранському дискурсі слід не в зусиллях слухача, а в мовленнєвій події, через яку Слово до нього доходить.

Зовнішнє слово як місце співдії. Відповідь на це питання у віросповідних текстах дано досить прямо. Шмалькальденські артикули (1537) наполягають, що Бог нікому не дає свого Духа або благодаті «ohne durch oder mit dem vorgehend äußerlichem Wort» («інакше як через попереднє зовнішнє слово або разом із ним») [7, с. 453]. Положення спрямоване проти так званих ентузіастів, які покладалися на внутрішнє осяяння без посередництва слова. Артикул V Аугсбурзького віросповідання пояснює, що служіння проповіді встановлено для того, щоб через Слово і таїнства, як через засоби, давався Святий Дух, який творить віру «ubi et quando visum est Deo», тобто де і коли Бог забажає [7, с. 58].

У цих текстах співдію пов'язано не з волею того, хто слухає, а зі словом, яке вимовляють. Людське мовлення проповідника і дія Бога, за вірою учасників, збігаються в одному висловленні. Такий зв'язок має опору і в новозавітному слововжитку. У завершальному вірші Євангелія від Марка сказано, що апостоли проповідували повсюди, а Господь діяв разом із ними (συνεργοῦντος) і стверджував слово (Мк 16:20) [19; 8]. Сучасна текстологія вважає вірші 16:9-20 пізнішим доповненням, проте вони входять до канонічного тексту, читаються в богослужінні й перекладені Лютером, тож для аналізованої традиції їхній авторитет безсумнівний. Співдію в цьому вірші приписано проповіді, а не душевному станові слухачів. Лютеранське розуміння, отже, не вигадане для того, щоб обійти догматичну заборону: воно спирається на один із тих текстів, з яких виросло й саме поняття синергії.

У типології мовних ідеологій В. Кіна, де одні традиції підозріло ставляться до мови як до чогось конвенційного й людського, а інші цінують її опосередковувальну силу [13, с. 65], лютеранство займає особливе місце. Прямий, оминаючий слово контакт із Духом воно заперечує, але й самій формулі, узятій окремо від змісту, сили не приписує. Діє не будь-яке слово і не досконало відтворена формула, а слово, яке звіщає Євангеліє.

На цій підставі запропоновано робоче визначення. Синергійністю лютеранської проповіді названо поділюване проповідником і громадою переконання, що вимовлене людиною висловлення і Слово Боже становлять одну мовленнєву дію; це переконання дістає вираження в лексико-граматичних засобах, у будові тексту і в його звучанні. Православне розуміння шукає співдію у волі, лютеранське знаходить її у слові. Слухач до власного спасіння нічого не докладає, натомість мовлення проповідника, як вірять учасники, слугує знаряддям Божої дії.

Лінгвістичний опис: перформатив, promissio і розщеплення ролей мовця. Сформульоване богословськими термінами, визначення потребує переведення в систему лінгвістичних категорій. Найближча з них – перформатив у розумінні Дж. Остіна, висловлення, вимовляючи яке мовець не описує дію, а здійснює її [5, с. 6]. Значення цієї категорії для лютеранства розкрив О. Баєр, який пов'язав реформаторський поворот у богослов'ї Лютера з новим розумінням обітниці (promissio) як слова, що дарує те, про що говорить. За його реконструкцією, поворот визрів у переосмисленні таїнства покаяння. Слово відпущення не інформує про прощення, воно його надає і тим самим відкриває грішникові можливість повірити [6, с. 164-202].

Проти такого зіставлення може бути висунуто заперечення, що відпущення і проповідь належать до різних жанрів. Однак у лютеранській традиції вони розглядаються як два способи звіщення одного Євангелія. Шмалькальденські артикули перелічують їх поряд: усне слово проповіді, хрещення, таїнство вівтаря, владу ключів, тобто відпущення, і братню розмову та розраду [7, с. 449]. Тому формула відпущення може слугувати моделлю того, що в проповіді відбувається в розгорнутому вигляді. Найпрозоріше цю модель видно в Малому катехізисі. Перед відпущенням сповідник ставить запитання: *Glaubst du auch, daß meine Vergebung Gottes Vergebung ist?* («Чи віриш ти, що моє прощення є Божим прощенням?»). Після ствердної відповіді звучить формула: *Und ich, auf Befehl unseres Herrn Jesus Christus, vergebe dir deine Sünden im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes* («І я, за наказом Господа нашого Ісуса Христа, прощаю тобі твої гріхи в ім'я Отця і Сина і Святого Духа») [14]. Запитання є метапрагматичним коментарем, що прямо стверджує тотожність двох актів прощення, людського і Божого. Сама формула має всі ознаки експліцитного перформатива – першу особу однини, теперішній час і дієслово, яке називає дію. Проте вона містить і обставину повноваження (*auf Befehl unseres Herrn*), яка виносить джерело сили висловлення за межі особи мовця. Граматичний суб'єкт і той, хто, за уявленням учасників, справді прощає, не збігаються, але дія одна. Саме така співдія й позначається терміном «синергійність», і в наведеній формулі вона виражена навіть синтаксично.

Таке розщеплення ролей описується моделлю І. Гофмана. Він розклав постать «мовця» на три ролі: того, хто фізично вимовляє слова (animator), того, хто їх добирає (author), і того, чию позицію ці слова встановлюють і хто за них відповідає (principal) [11, с. 144-145]. У звичайній розмові всі три ролі належать одній людині. У лютеранській проповіді проповідник є і тим, хто вимовляє, і автором тексту, адже проповідь щоразу пишеться наново. Проте в окремих її

фрагментах, передусім там, де звучить обітниця, роль principal учасники приписують Богові. Близьке поняття дискурсу подвійної дії (double agency discourse) розробив Н. Волтерсторфф, який описав, як одна особа може говорити через мовлення іншої, уповноваживши її або привласнивши її слова [21, розд. 3]. Обидві концепції цінні тим, що дозволяють говорити про співдію без метафор: як про розподіл ролей усередині одного висловлення.

Теорія Остіна корисна і тим, що пояснює причини невдачі перформатива. Для успіху потрібна усталена конвенційна процедура, відповідні їй особи й обставини, а також бездоганне й повне її виконання [5, с. 14–15]. Звіщення в лютеранській традиції регулюється майже за тими самими пунктами. Артикул XIV Аугсбурзького віросповідання вимагає, щоб ніхто не проповідував публічно без належного покликання [7, с. 69], агенда впорядковує перебіг служби, а догматика окреслює, що саме належить звістити. Різниця в іншому. Бездоганно виконана процедура ще не забезпечує наслідку, бо застереження «ubi et quando visum est Deo» залишає дієвість слова за Богом.

Із цього випливає розподіл відповідальності, який можна описати через розрізнення іллокутивного і перлокутивного актів [5, с. 108]. На проповідникові лежить іллокутивний рівень. Він має розрізнити Закон і Євангеліє та промовити обітницю так, щоб вона справді нею була. Перлокутивний ефект, пробудження віри, громада приписує Святому Духові. Відповідно, аналіз лютеранської проповіді має зосереджуватися на її іллокутивній структурі, тоді як перлокуція постає подією сприйняття, яку можна вивчати експериментально, проте зараховувати мовцеві не можна. Цей розподіл дає і критерій, що відмежовує проповідь від маніпулятивного впливу. Проповідник має право на всі засоби, які роблять слово зрозумілим, але прийоми, розраховані на те, щоб викликати віру повз розуміння, виходять за межі його служіння. За віросповіданням, віра народжується від дії Духа, а не від психологічного натиску.

Від умов для учасників до умов для слова. Модель Н. О. Кравченко при цьому не скасовується, а лише зазнає зміщення фокуса. Поліфонічність проповіді, тобто співіснування в ній голосу проповідника, голосу Бога і голосів біблійних персонажів [1, с. 335], чергування ролей мовця й адресата, функції біблійних цитат і звукове розмежування голосів зберігають свою аналітичну цінність. Змінюється інше. Умови синергійності переходять зі сфери учасників у сферу слова. Віра громади залишається необхідною, проте лютеранська традиція бачить у ній плід почутого слова, а не вимогу, яку слухач має задовольнити заздалегідь. Інакше виглядає і просторовий

образ. Замість сходження вірних щаблями до Бога лютеранська проповідь мислиться як рух у протилежному напрямку: Слово приходить до громади, і проповідь є подією цього приходу. Узагальнимо відмінності двох підходів у таблиці.

Таблиця 1

Синергійність у моделі Н. О. Кравченко і в лютеранській адаптації

Параметр	Модель Н. О. Кравченко (англіканський матеріал)	Лютеранська адаптація
Богословське джерело	Православне вчення про синергію енергій	Вчення про зовнішнє слово і засоби благодаті (CA V, ASm III, 8)
Місце співдії	Воля людини, що відкривається благодаті	Мовленнєвий акт, у якому слово проповідника сприймається як Слово Боже
Умови синергійності	Віра, вірність Традиції, причетність, старанність, єднання в ім'я Господа	Вірність біблійному тексту, розрізнення Закону і Євангелія, зрозумілість, усне звучання, належне покликання
Роль віри громади	Умова, яку виконують учасники	Наслідок, на який сподівається проповідь
Просторовий образ	Сходження вірних до Бога	Звертання Бога до громади
Мовні показники	Стандартизований текст молитов, поліфонія цитат, просодія	Перформативи розради, обставини повноваження, метапрагматичні коментарі, зміна дейктичного центру

Показники, наведені в правій колонці таблиці, можуть бути виявлені в корпусі. Перформативи розради виявляються за сукупністю ознак: експліцитна форма першої особи теперішнього часу, пасивні конструкції на кшталт *Dir sind deine Sünden vergeben*, яким Дж. Остін також визнавав перформативну силу [5, с. 57], і дієслова обітниці (*Gott sagt dir zu*), що в контексті звіщення функціонують як промісиви. Обставини повноваження (*im Namen*, *auf Befehl*) позначають перехід від мовлення про Бога до мовлення від Його імені. Зміна дейктичного центру виявляється в переході від інклюзивного «*wir*», яким проповідник об'єднує себе з громадою, до звертання «*du*» або «*ihr*», за яким, залежно від контексту, може стояти голос Бога. Метапрагматичні коментарі, подібні до запитання з Малого катехізису, експліцитно ототожнюють людське і Боже висловлення. У фрагментах, де ці засоби поєднуються, синергійність у запропонованому розумінні стає спостережуваною.

Модель піддається емпіричній перевірці, що становить її істотну перевагу. Якщо співдію в лютеранській проповіді локалізовано в слові обітниці, то названі засоби мають концентруватися в тих частинах тексту, де проповідник переходить від викриття гріха до звіщення благодаті, тобто від Закону до Євангелія, і особливо в завершальній частині перед формулою благословення. У проповідях вільних церков, де богослужбова рамка послаблена, а наголос зміщено на рішення слухача, таких засобів має бути менше, а місце обітниці може займати заклик. Зіставлення двох корпусів дасть змогу з'ясувати, чи справді різні богословські уявлення про співдію організовують текст по-різному.

Висновки з дослідження. Проведеним аналізом встановлено, що категорію синергійності не можна без змін переносити з православно-англіканського контексту на лютеранську проповідь. У моделі Н. О. Кравченко, що спирається на православне богослов'я, співдію пов'язано з волею людини і з умовами, які виконують учасники богослужіння. Лютеранська традиція засудила таке розуміння, і від «De servo arbitrio» до «Формули згоди» вона послідовно заперечує будь-який внесок природних сил людини в спасіння.

Проте від ідеї співдії лютеранство не відмовляється. Віросповідні тексти локалізують її в зовнішньому слові, через яке діє Святий Дух, а «Спільна декларація» 1999 року визнає повну особову участь людини у вірі, джерелом якої є Слово. Це дає підстави для робочого визначення: синергійність лютеранської проповіді полягає в переконанні її учасників, що слово проповідника і Слово Боже звучать в одній мовленнєвій дії.

Це визначення операціоналізовано засобами прагматики. Теорія перформативів, поняття promissio і розщеплення ролей мовця дають змогу описати співдію як збіг двох суб'єктів дії в одному висловленні, де проповідник відповідає за іллокуцію, а перлокутивний ефект громада приписує Духові. Умови синергійності, сформульовані для лютеранського матеріалу, стосуються насамперед слова, а не учасників.

Перспективу подальших досліджень становить корпусна перевірка запропонованої моделі. Ідеться про анотування сучасних німецькомовних лютеранських проповідей за перформативами розради, обставинами повноваження і зміною дейктичного центру, зіставлення отриманих даних із проповідями вільних церков і просодичний аналіз тих фрагментів, де, за вірою громади, слово проповідника стає Словом Божим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко Н. О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід): монографія. Одеса: КП ОМД, 2017. 408 с.

2. Кравченко Н. О., Богуславський С. С. Композиція тексту релігійної проповіді (на матеріалі англіканських та лютеранських богослужінь). Одеська лінгвістична школа: кола реконструкцій: колективна монографія / за ред. Т. Ю. Ковалевської. Одеса: ПолиПринт, 2020. С. 321–329.
3. Кравченко Н. О., Богуславський С. С. Темпоральна організація усної англомовної та німецькомовної релігійної проповіді (теолінгвістичний підхід). Записки з романо-германської філології. 2023. Вип. 2 (51). С. 116–127. DOI: https://doi.org/10.18524/2307-4604.2023.2(51).296825
4. Піхтовнікова Л. С. Еволюція німецької віршованої байки (XIII–XXI ст.): стилістико-синергетичний та зіставний аспекти: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 504 с.
5. Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford: Clarendon Press, 1962. 166 p.
6. Bayer O. Promissio. Geschichte der reformatorischen Wende in Luthers Theologie. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1971. (Forschungen zur Kirchen- und Dogmengeschichte; Bd. 24).
7. Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche. 12. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998.
8. Die Bibel nach Martin Luthers Übersetzung. Revidiert 2017. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2016.
9. Corpus Reformatorum. Vol. 21: Philippi Melanthonis opera quae supersunt omnia / ed. C. G. Bretschneider, H. E. Bindseil. Brunsvigae: C. A. Schwetschke et filius, 1854.
10. Gemeinsame Erklärung zur Rechtfertigungslehre des Lutherischen Weltbundes und der Katholischen Kirche. Augsburg, 31.10.1999. URL: https://www.unifr.ch/iso/de/assets/public/files/Lehre/Referenztexte/Westkirche/GE_1999.pdf (дата звернення: 04.10.2026).
11. Goffman E. Forms of Talk. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1981. 335 p.
12. Haken H. Synergetik. Eine Einführung. Berlin; Heidelberg: Springer, 1982. 382 S.
13. Keane W. Religious Language. Annual Review of Anthropology. 1997. Vol. 26. P. 47–71.
14. Der Kleine Katechismus Dr. Martin Luthers. evangelisch.de. URL: https://www.evangelisch.de/inhalte/113514/15-09-2012/der-kleine-katechismus-dr-martin-luthers (дата звернення: 04.10.2026).
15. Köhler R. Synergetic Linguistics. Quantitative Linguistik / Quantitative Linguistics: ein internationales Handbuch / hrsg. von R. Köhler, G. Altmann, R. G. Piotrowski. Berlin; New York: de Gruyter, 2005. S. 760–775.
16. Luther M. De servo arbitrio. D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Bd. 18. Weimar: Böhlau, 1908. S. 600–787.
17. Lutheran–Orthodox Joint Commission. Salvation: Grace, Justification and Synergy: Ninth Plenary Session, Sigtuna, Sweden, 31 July – 8 August 1998. Geneva: The Lutheran World Federation, 1998. URL: https://lutheranworld.org/sites/default/files/2022-02/1998-Lutheran_Orthodox_Dialogue-EN%20%281%29.pdf
18. Mannermaa T. Der im Glauben gegenwärtige Christus. Rechtfertigung und Vergottung: zum ökumenischen Dialog. Hannover: Lutherisches Verlagshaus, 1989.

19. Novum Testamentum Graece / Nestle-Aland. 28. revidierte Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.
20. Wagner A. Theolinguistik? – Theolinguistik! Internationale Tendenzen der Syntaktik, Semantik und Pragmatik: Akten des 32. Linguistischen Kolloquiums in Kassel 1997 / hrsg. von H. O. Spillmann, I. Warnke. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1999. S. 507–512.
21. Wolterstorff N. Divine Discourse: Philosophical Reflections on the Claim that God Speaks. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
22. Zmuda E. Stare czy nowe podejście badawcze? Teolingwistyka – zarys teorii i perspektywy badań. Poradnik Językowy. 2017. Z. 8. S. 40–55.

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.19-27

Наталія Варга,
доктор філософії, доцент,
декан факультету іноземної філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0009-0009-6074-331X
м. Ужгород, Україна

Британські топоніми германського походження як джерело лінгвокультурної інформації

British place names of Germanic origin as a source of linguocultural information

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню британських топонімів германського походження як джерела лінгвокультурної інформації. Актуальність роботи зумовлена здатністю географічних назв зберігати відомості про історичні процеси, особливості заселення територій, природне середовище, господарську діяльність і соціокультурні реалії давніх спільнот. Метою дослідження є виявлення структурно-семантичних особливостей британських топонімів германського походження та визначення їхнього лінгвокультурного потенціалу. Матеріалом слугувала вибірка з 500 топонімів, сформована на основі спеціалізованих топонімічних та етимологічних словників. У роботі застосовано етимологічний, структурно-компонентний, семантичний, лінгвокультурний, зіставний і кількісний методи. Встановлено два основні германські пласти британської топонімії – давньоанглійський і давньоскандинавський. Давньоанглійські топоніми становлять 67,6 % вибірки, давньоскандинавські – 25,2 %, змішані англо-скандинавські утворення – 7,2 %. Визначено найбільш продуктивні давньоанглійські компоненти -ton, -ham, -ley, -ford, -worth, -bury/-borough та давньоскандинавські -by, -thorpe, -thwaite, -toft, а також beck, dale і kirk. За характером закодованої лінгвокультурної інформації топоніми систематизовано у шість семантичних груп: назви, пов’язані з поселеннями та освоєнням простору; природним ландшафтом і рельєфом; особовими іменами та належністю території; водними об’єктами; господарською діяльністю, рослинністю та використанням земель; соціальними, оборонними й релігійними реаліями. Встановлено домінування назв, пов’язаних із поселеннями та організацією освоєного простору. Доведено, що внутрішня форма германських топонімів відображає способи категоризації природного й антропогенного простору, характерні для давніх германських спільнот. Британська топонімія постає як лінгвокультурний архів, що зберігає результати взаємодії англосаксонської та скандинавської традицій номінації.*

Ключові слова: *топонім, топонімія, британські топоніми, германські мови, давньоанглійська мова, давньоскандинавська мова, лінгвокультурна інформація, топоформант, мовна картина світу, номінація простору.*

Summary. *The article focuses on British place names of Germanic origin as a source of linguocultural information. The relevance of the study is determined by the capacity of geographical names to preserve information about historical processes, settlement patterns, the natural environment, economic activities, and the sociocultural realities of ancient communities. The aim of the study is to identify the structural and semantic features of British place names of Germanic origin and to determine their linguocultural potential. The research material comprises a sample of 500 place names selected from specialized toponymic and etymological dictionaries. The study employs etymological, structural-componential, semantic, linguocultural, comparative, and quantitative methods. Two major Germanic layers of British toponymy are identified: Old English and Old Norse. Old English place names account for 67.6% of the sample, Old Norse place names for 25.2%, and mixed Anglo-Scandinavian formations for 7.2%. The most productive Old English components are identified as -ton, -ham, -ley, -ford, -worth, and -bury/-borough, while the most productive Old Norse components include -by, -thorpe, -thwaite, -toft, as well as beck, dale, and kirk. According to the type of linguocultural information encoded in their internal form, the place names are classified into six semantic groups: names associated with settlements and spatial development; natural landscapes and relief features; personal names and territorial ownership; bodies of water; economic activities, vegetation, and land use; and social, defensive, and religious realities. The analysis reveals the predominance of names associated with settlements and the organization of inhabited space. It is demonstrated that the internal form of Germanic place names reflects patterns of categorizing natural and human-modified space characteristic of early Germanic communities. British toponymy can therefore be regarded as a linguocultural archive preserving evidence of the interaction between Anglo-Saxon and Scandinavian naming traditions.*

Key words: *place name, toponymy, British place names, Germanic languages, Old English, Old Norse, linguocultural information, toponymic element, linguistic worldview, spatial nomination.*

Вступ. Топонімна система Великої Британії є результатом тривалого історичного розвитку та взаємодії різних етнічних, мовних і культурних традицій. Географічні назви не лише виконують функцію ідентифікації та локалізації об’єктів, а й зберігають інформацію про особливості заселення територій, природне середовище, господарську діяльність, соціальну організацію та світосприйняття носіїв мови. У цьому аспекті особливе місце посідають британські топоніми германського походження, формування яких пов’язане насамперед із давньоанглійським та давньоскандинавським мовними пластами. Їх вивчення дає змогу реконструювати окремі фрагменти мовної картини світу германських народів та простежити способи концептуалізації й номінації географічного простору.

Сучасні дослідження британської топонімії характеризуються поєднанням лінгвістичного, історичного, археологічного та культурологічного підходів. Значну увагу приділено скандинавському компонентові в системі англійських географічних назв та його зв'язку з процесами заселення окремих регіонів Англії у IX–X ст. [1; 3; 7]. Окремий напрям становлять дослідження взаємозв'язку топонімів, населення та історичного ландшафту, що дозволяють використовувати географічні назви як джерело реконструкції особливостей освоєння території [2; 8]. Вивчається також збереження давніх етнічних і племінних найменувань у структурі англійської топонімії [4]. Комплексне дослідження історії англійських географічних назв демонструє багатошаровість топонімної системи та роль мовних контактів у її становленні [5]. Перспективним є залучення топонімічних даних до міждисциплінарних досліджень історичного ландшафту та природного середовища, зокрема для реконструкції особливостей річкових територій [6]. Важливу джерельну базу для встановлення етимології, структурних компонентів та історичних форм британських топонімів становлять спеціалізовані лексикографічні праці [8–10].

Водночас германський пласт британської топонімії потребує подальшого комплексного осмислення саме з лінгвокультурних позицій. Актуальним є встановлення того, яку інформацію про природне середовище, типи поселень, господарську діяльність, соціальні відносини та особливості просторової концептуалізації зберігають топоніми давньоанглійського та давньоскандинавського походження.

Мета статті полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей британських топонімів германського походження та визначенні їхнього лінгвокультурного потенціалу як джерела інформації про особливості освоєння й концептуалізації простору германськими народами на території Британії.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

− окреслити основні германські пласти у формуванні британської топонімії;

− встановити найбільш продуктивні давньоанглійські та давньоскандинавські топонімні компоненти;

− визначити структурні й семантичні особливості топонімів германського походження;

− систематизувати досліджувані одиниці відповідно до закодованої в них лінгвокультурної інформації;

− з'ясувати особливості відображення природного середовища, поселень, господарської діяльності та соціокультурних реалій у внутрішній формі топонімів;

– визначити співвідношення давньоанглійського та давньоскандинавського компонентів у репрезентації мовно-культурного освоєння британського простору.

Методологія та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугувала вибірка з 500 британських топонімів германського походження, сформована на основі лексикографічних джерел: A Dictionary of British Place-Names [8], English Place-Name Elements [9] та The Cambridge Dictionary of English Place-Names [10]. До вибірки включено географічні назви, етимологія яких пов'язана з давньоанглійським (Old English) та давньоскандинавським (Old Norse) мовними пластами. Основними критеріями відбору були встановлене германське походження топоніма, наявність етимологічної інтерпретації та можливість визначення семантики його структурних компонентів.

Дослідження здійснювалося у декілька етапів. На першому етапі методом спрямованої вибірки було сформовано корпус із 500 топонімів та встановлено їхню мовну належність. На другому етапі проведено етимологічний і структурно-компонентний аналіз, що передбачав визначення вихідних лексем та топоформантів у складі географічних назв. Особливу увагу приділено давньоанглійським компонентам -ham, -ton, -ley, -worth, -ford, -bury та давньоскандинавським -by, -thorpe, -thwaite, -toft та ін.

Для встановлення значеннєвої організації досліджуваних одиниць застосовано семантичний аналіз, на основі якого топоніми було розподілено за групами відповідно до характеру інформації, закодованої в їхній внутрішній формі. Виокремлено назви, пов'язані з типом і характером поселення, особливостями рельєфу та ландшафту, водними об'єктами, рослинним і тваринним світом, господарською діяльністю, особовими іменами та соціально-культурними характеристиками місцевості.

Лінгвокультурний аналіз використано для визначення способів відображення в топонімії культурно значущих уявлень про простір, природне середовище, господарську діяльність і соціальну організацію германських спільнот. Зіставний метод дав змогу встановити спільні та відмінні тенденції номінації в давньоанглійському й давньоскандинавському топонімних пластах.

Кількісний метод застосовано для визначення частотності окремих структурних компонентів і семантичних груп у сформованій вибірці. Отримані кількісні показники використовувалися для встановлення домінантних моделей топонімної номінації та виявлення найбільш репрезентативних типів лінгвокультурної інформації.

Таким чином, поєднання етимологічного, структурно-компонентного, семантичного, лінгвокультурного, зіставного та кількісного методів забезпечило комплексний аналіз британських топонімів германського походження як мовних одиниць, що акумулюють історичну та культурну інформацію про освоєння британського простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений етимологічний, структурно-компонентний, семантичний та лінгвокультурний аналіз 500 британських топонімів германського походження дав змогу встановити два основні мовно-історичні пласти досліджуваної топонімії – давньоанглійський (Old English) та давньоскандинавський (Old Norse). Перший сформувався переважно внаслідок англосаксонського заселення Британії та представлений значною кількістю назв населених пунктів і природних об'єктів. Другий пов'язаний зі скандинавським заселенням окремих територій Англії та особливо виразно представлений у північних і східних регіонах. Аналіз показав, що ці два пласти не є ізольованими: їх взаємодія відображає тривалі мовні й культурні контакти та формування спільного топонімного простору.

За етимологічною належністю у сформованій вибірці переважають топоніми з давньоанглійською основою – 338 одиниць (67,6 %). Давньоскандинавський пласт представлений 126 одиницями (25,2 %). Ще 36 топонімів (7,2 %) мають змішану англо-скандинавську структуру або демонструють взаємодію компонентів різного германського походження. Отже, кількісне співвідношення засвідчує домінування давньоанглійської традиції номінації, тоді як давньоскандинавський компонент утворює менш численний, проте виразний шар британської топонімії.

Структурно-компонентний аналіз дозволив установити набір повторюваних топонімних елементів. Найбільш продуктивними серед давньоанглійських виявилися -ton (< OE tūn 'огороджене місце, садиба, поселення'), -ham (< OE hām 'дім, садиба, поселення'), -ley (< OE lēah 'галявина, розчищена ділянка, ліс'), -ford (< OE ford 'брід'), -worth (< OE worþ 'огороджена садиба, поселення') та -bury/-borough (< OE burh 'укріплене місце, фортеця'). Такі компоненти представлені, зокрема, у назвах Southampton, Birmingham, Oakley, Oxford, Tamworth, Canterbury та інших.

Серед давньоскандинавських елементів найбільшу продуктивність продемонстрували -by (< ON bý́r 'садиба, село, поселення'), -thorpe (< ON þorp 'віддалене поселення, хутір'), -thwaite (< ON þveit 'вирубана, розчищена ділянка землі'), -toft (< ON topt 'садиба, ділянка під будівництво'), а також елементи beck (< ON bekkr 'струмок'), dale (< ON dalr 'долина') та kirk (< ON kirkja 'церква'). Показовими

є Derby, Grimsby, Scunthorpe, Lowestoft, Braithwaite, Kirkby та інші топоніми. Висока частотність компонентів -by і -thorpe свідчить про значну роль номінацій поселень у скандинавській моделі освоєння простору.

Структурний аналіз засвідчив переважання складених топонімів, внутрішня форма яких утворена поєднанням означального та топографічного або поселенського компонентів. Типовою є модель «антропонім + тип поселення», наприклад Grimsby, де перший компонент традиційно пов'язують з особовим ім'ям, а другий позначає поселення. Продуктивними є також моделі «характеристика природного об'єкта + географічний об'єкт», «рослинність + місцевість», «тварина + природний об'єкт» та «ознака території + поселення». Таким чином, топонім постає як своєрідна згорнута номінативна конструкція, що фіксує найбільш релевантну для носіїв мови характеристику місцевості.

Семантична систематизація 500 одиниць дала змогу виділити шість основних груп лінгвокультурної інформації. Найчисленнішою виявилася група топонімів, пов'язаних із поселеннями та способами організації освоєного простору, – 164 одиниці (32,8 %). Назви, що відображають особливості природного ландшафту та рельєфу, становлять 108 одиниць (21,6 %); назви, мотивовані особовими іменами та належністю території певній особі або групі, – 82 одиниці (16,4 %); топоніми, пов'язані з водними об'єктами, – 61 одиницю (12,2 %); назви, що відображають господарську діяльність, рослинність і використання земель, – 53 одиниці (10,6 %); топоніми, які безпосередньо фіксують соціальні, оборонні та релігійні реалії, – 32 одиниці (6,4 %).

Домінування групи «поселення та освоєний простір» свідчить про антропоцентричний характер германської топонімної номінації. Компоненти tūn, hām, worþ, bý r, þorp і topt позначали різні типи заселеного або господарськи освоєного простору. У топонімній системі таким чином фіксувалося не лише місце розташування об'єкта, а й характер його використання людиною. Опозиція між природним і освоєним простором виявляється одним із базових принципів організації досліджуваного матеріалу.

Значний лінгвокультурний потенціал мають назви, мотивовані природним середовищем. Компоненти, що позначають долину, брід, струмок, ліс, галявину, пагорб або іншу особливість рельєфу, демонструють детальну категоризацію ландшафту. Особливе значення водних об'єктів відображене в продуктивності компонентів ford 'брід' і beck 'струмок'. Такі назви засвідчують практичний характер просторової номінації: для давніх спільнот релевантними ставали

характеристики території, важливі для пересування, поселення, ведення господарства та орієнтації у просторі.

Окремий пласт утворюють антропонімні топоніми. Поєднання особового імені з компонентами -ton, -ham, -by та іншими маркерами поселення відображає принцип осмислення території через її зв'язок із людиною, родом або локальною спільнотою. Внутрішня форма таких назв фіксує уявлення про належність, заснування або асоціацію певної території з конкретною особою. Особливо показовою така модель є для скандинавського топонімного шару, де особове ім'я нерідко поєднується з bý r.

Господарська інформація представлена назвами, що відображають розчищення лісів, обробіток землі, створення садиб та використання природних ресурсів. Семантика давньоанглійського lēah та давньоскандинавського þveit безпосередньо пов'язана з перетворенням природного простору на територію, придатну для проживання й господарювання. Такі топоніми можна розглядати як мовні свідчення поступового антропогенного перетворення британського ландшафту.

Соціокультурний компонент топонімної картини представлений одиницями, внутрішня форма яких пов'язана з укріпленнями, релігійними спорудами та формами організації поселень. Давньоанглійський burh позначав укріплене місце або фортецю, а давньоскандинавський kirkja, представлений у топонімному компоненті kirk, указував на церкву як значущий просторовий і соціальний орієнтир. Отже, топонімія фіксує не тільки фізичні характеристики території, але й об'єкти, що мали оборонне, соціальне або сакральне значення.

Зіставлення давньоанглійського та давньоскандинавського пластів показало як спільність принципів номінації, так і певні відмінності. Для обох характерна орієнтація на тип поселення, природне середовище, належність території та господарське освоєння простору. Водночас давньоанглійська система демонструє більшу кількість різнотипних топоформантів і ширшу семантичну диференціацію, що частково зумовлено її кількісним домінуванням у досліджуваній вибірці. Давньоскандинавський пласт характеризується високою концентрацією моделей із компонентами bý r, þorp і þveit, які особливо виразно відображають поселенську та землеробську колонізацію території.

Змішані англо-скандинавські утворення становлять 7,2 % вибірки та мають особливе значення для лінгвокультурної інтерпретації. Їхня структура демонструє, що топонімний простір Британії формувався не лише шляхом послідовного нашарування різних мовних систем, але й унаслідок їх безпосередньої взаємодії. Поєднання елементів

різного походження, адаптація скандинавських компонентів до англійського мовного середовища та збереження давніх моделей у сучасних назвах є мовним відображенням тривалих контактів між англосаксонським і скандинавським населенням.

Висновки з дослідження. Результати аналізу дозволяють розглядати британські топоніми германського походження як своєрідний лінгвокультурний архів. Їхня внутрішня форма зберігає інформацію про те, які характеристики простору були найбільш значущими для давніх германських спільнот: тип поселення, рельєф, наявність води, рослинність, можливість господарського використання території, її зв'язок із конкретною людиною або спільнотою, а також оборонні й сакральні об'єкти. Давньоанглійський та давньоскандинавський пласти при цьому репрезентують взаємопов'язані моделі мовно-культурного освоєння британського простору, сліди яких системно зберігаються в сучасній топонімії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abrams L. Place-names and Scandinavians in ninth- and tenth-century Norfolk. *Journal of the English Place-Name Society*. 2024. Vol. 55. P. 53–58.
2. Baker J., Carroll J., Kilby S. Place-Names, People, and Landscape in Medieval Staffordshire. *Local Histories: Essays in Honour of Nigel Tringham* / ed. by I. Atherton, M. Blake, A. Sargent, A. Tomkins. Stafford : Staffordshire Record Society, 2023. P. 115–131.
3. Boulton D. Differing Patterns of Viking Settlement in East Anglia: An Analysis of Scandinavian and Anglo-Scandinavian Place-Names in Their Geographical and Archaeological Contexts : doctoral thesis. Norwich : University of East Anglia, 2020.
4. Carroll J., Baker J. The afterlives of Bede's tribal names in English place-names. *Land of the English Kin: Studies in Wessex and Anglo-Saxon England in Honour of Barbara Yorke* / ed. by A. Langlands, R. Lavelle. Leiden ; Boston : Brill, 2020. P. 112–153.
5. Moss J. A History of English Place Names and Where They Came From. Barnsley : Pen & Sword History, 2020. 408 p.
6. Pears B., Brown A. G., Carroll J., Toms P., Wood J., Jones R. Early Medieval Place-Names and Riverine Flood Histories: A New Approach and New Chronostratigraphic Records for Three English Rivers. *European Journal of Archaeology*. 2020. Vol. 23, No. 3. P. 381–405. DOI: 10.1017/eaa.2019.72.
7. Rye E. The Scandinavian element in Leicestershire minor names: a study of East Goscote north of the Wreake. *Journal of the English Place-Name Society.* 2023. Vol. 54. P. 13–51.
8. Rye E., Williamson T. Archaeology and place-names and landscape history: place-name studies and the 'Lordship and Landscape in East Anglia' project. *Journal of the English Place-Name Society*. 2024. Vol. 55. P. 59–67. Mills A. D. A Dictionary of British Place-Names. Oxford : Oxford University Press, 2011. 552 p.

9. Smith A. H. English Place-Name Elements. Vol. 1–2. Cambridge : Cambridge University Press, 1956. 604 p.
10. Watts V. The Cambridge Dictionary of English Place-Names: Based on the Collections of the English Place-Name Society. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 778 p.

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

UDC 811.112.2’28+81’34+81’27
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.28-38

Olena Havrysh,
Kandidatin der philologischen Wissenschaften, Dozentin,
Dozentin am Lehrstuhl für Deutsch,
Staatliche Hochschule
„Kyjiwer Nationale Wadym-Hetman-Wirtschaftsuniversität“
https://orcid.org/0000-0003-4500-3857
Kyjiw, Ukraine

Phonetische Besonderheiten des Kurpfälzischen

Фонетичні особливості діалекту Курпфальцу

Phonetic features of the Kurpfalz Dialect

Zusammenfassung. *Der vorliegende Artikel ist der Erforschung der segmentalen Phonetik der kurpfälzischen Mundart im Rhein-Neckar-Raum gewidmet. Als theoretische Grundlage dient die Behauptung, dass das Kurpfälzische trotz der durch die Globalisierung bedingte Annäherung an die orthoepische Aussprachenorm eine Menge phonetischer Besonderheiten gegenüber dem Hochdeutschen aufweist. Die Aktualität der Problematik besteht darin, dass es wenige Forschungsarbeiten gibt, die sich mit den Realisierungsvarianten der kurpfälzischen Vokal- und Konsonantensegmente im Redestrom befassen und dass sich die vorhandenen Forschungsergebnisse voneinander unterscheiden. Außerdem konzentrieren sich die Dialektforscher vorwiegend auf die Lexik und Grammatik des Pfälzischen, ermitteln die in der jeweiligen Gegend verbreiteten soziolinguistischen und kulturellen Besonderheiten, was ein unvollständiges Bild von der sprachlichen Identität der Bewohner der Region vermittelt, denn gerade die Spezifik der Aussprache dient zur Aufbewahrung der Authentizität, zur Aufstellung der tiefgehenden Verbindungen zwischen den Dialektträgern und demzufolge zur Verstärkung ihres soziokulturellen Zusammenhalts. Im Zusammenhang mit der Globalisierung und der daraus resultierenden Intensivierung der gesellschaftlichen Kontakte vollzieht sich eine Annäherung zwischen der überregionalen Standardaussprache und dem Dialekt, was eine abgeschwächte Mundartform – den Regiolekt (auch regionale Hochsprache genannt) – zur Folge hat. Den Regiolekt benutzen hauptsächlich gut ausgebildete Fachkräfte sowie junge Menschen in formellen Kommunikationssituationen, während sie in der privaten vertrauten Kommunikation den Dialekt verwenden und dabei nicht auf die orthoepische Korrektheit, sondern eher auf die kommunikative Intention achten. Die Ergebnisse der durchgeführten Analyse zeigen, dass der kurpfälzische Dialekt gegenüber dem Hochdeutschen eine Reihe von Besonderheiten auf der Vokal- und Konsonantenebene aufweist, die die sprachliche und soziokulturelle Identität der Bewohner der Region prägen. Dazu gehören die Entrundung der kurpfälzischen Vokale und die Senkung ihrer*

Zungenlage bis zur mittleren Position; die Abschwächung der Vokalintensität; die Monophthongierung von mittelhochdeutschen Diphthongen; die Lenisierung von stimmlosen Konsonanten bis zum Verlust der Auslautverhärtung; die Spirantisierung von Plosiven und die Vokalisierung der sonoren Konsonanten, die zur vollständigen Reduktion der Sonanten im Wort- und Silbenauslaut führt.

Schlüsselwörter: *deutsche Standardaussprache, Dialekt, Regiolekt, Vokalsegmente, Entrundung, Monophthongierung, Konsonantensegmente, Lenisierung, Vokalisierung.*

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню сегментної фонетики діалекту Курпфальцу в регіоні Рейн-Неккар. Теоретичним підгрунтям є твердження, що курпфальцський діалект, незважаючи на зближення з орфоепічною нормою, зумовлене глобалізацією, має низку фонетичних особливостей порівняно з літературною німецькою мовою. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що існує мало досліджень, присвячених варіантам реалізації голосних та приголосних сегментів курпфальцського діалекту в мовленнєвому потоці, а отримані результати демонструють значні розбіжності. Крім того, дослідники діалектів зосереджуються переважно на лексиці та граматиці пфальцського діалекту, вивчають поширені у відповідному регіоні соціолінгвістичні та культурні особливості, що дає неповне уявлення про мовну ідентичність мешканців регіону, адже саме специфіка вимови слугує збереженню автентичності, встановленню глибоких зв'язків між носіями діалекту і, як наслідок, зміцненню їхньої соціально-культурної єдності. У зв'язку з глобалізацією та пов'язаною з нею інтенсифікацією суспільних контактів відбувається зближення між надрегіональною стандартною вимовою та діалектом, що призводить до виникнення регіолекту – регіональної літературної мови. Регіолектом користуються переважно високо освічені фахівці та молодь в офіційній сфері, тоді як у приватному, неформальному спілкуванні вони вживають діалект, приділяючи увагу не орфоепічній коректності, а мовленнєвому наміру. Результати проведеного аналізу показують, що курпфальцський діалект, порівняно з літературною німецькою мовою, має низку особливостей на рівні голосних і приголосних, які формують мовну та соціокультурну ідентичність мешканців регіону. До них належать втрата лабіалізації курпфальцських голосних та зниження положення язика до середнього підйому; ослаблення інтенсивності голосних; монофтонгізація середньоверхньонімецьких дифтонгів; ленізація глухих приголосних аж до нейтралізації закону кінця слова, спірантизація зімкнено-вибухових приголосних та вокалізація сонантів, що призводить до повної редукції сонорних приголосних у кінці слів та складів.*

Ключові слова: *німецька стандартна вимова, діалект, регіолект, голосні сегменти, делабіалізація голосних, монофтонізація, приголосні сегменти, ленізація, вокалізація.*

Summary. *This article is devoted to the study of the segmental phonetics of the Kurpfalz dialect in the Rhine-Neckar region. The theoretical basis is the assertion that, despite the convergence towards the orthoepic pronunciation norm brought about by globalisation, the Kurpfalz dialect exhibits a number*

of phonetic features that distinguish it from High German. The relevance of this issue lies in the fact that there are few studies dealing with the realisation variants of Kurpfalz vowel and consonant segments in spontaneous speech, and that the existing research findings differ from one another. Furthermore, dialectologists focus primarily on the lexicon and grammar of the Palatinate dialect, identifying the sociolinguistic and cultural characteristics prevalent in the respective area; this conveys an incomplete picture of the linguistic identity of the region's inhabitants, for it is precisely the specific nature of pronunciation that serves to preserve authenticity, to establish deep-rooted connections between dialect speakers and, consequently, to strengthen their socio-cultural cohesion. In the context of globalization and the resulting intensification of social contacts, a convergence is taking place between the supraregional standard pronunciation and the dialect, resulting in a softened form of the dialect – the regiolect (also known as the regional standard language). The regiolect is mainly used by well-educated professionals and young people in formal communication situations, whilst in private, informal communication they use the dialect, focusing not on orthoepic correctness but rather on communicative intent.

The results of the analysis carried out show that, compared with Standard German, the Kurpfalz dialect exhibits a number of distinctive features at the vowel and consonant levels which shape the linguistic and socio-cultural identity of the region's inhabitants. These include the de-rounding of Kurpfalz vowels and their lowering to a mid tongue position; the reduction in vowel intensity; the monophthongisation of Middle High German diphthongs; the lenition of voiceless consonants to the point of losing final consonant hardening; the spirantisation of plosives; and the vocalisation of sonorant consonants, leading to the complete reduction of sonants at the end of words and syllables.

Key words: *standard German pronunciation, dialect, regional dialect, vowel segments, de-rounding, monophthongisation, consonant segments, lenition, vocalisation.*

Einleitung. Die Dialektforschung hat in den letzten Jahren zunehmend an Bedeutung gewonnen, da Dialekte wesentlich zur Bewahrung der soziokulturellen Identität ihrer Sprecher beitragen. Darüber hinaus ermöglichen sie Einblicke in die Geschichte, Traditionen und Mentalität der Bevölkerung verschiedener Regionen und liefern wertvolle Anhaltspunkte für Prognosen über die zukünftige Entwicklung einer Sprache [3, S. 144]. Mit Verweis auf den österreichischen Schriftsteller P. Rosegger schrieb ein bekannter kurpfälzischer Autor, Musiker und Verfasser von Abhandlungen über die Ursprünge der kurpfälzischen Mundart Charly Weibel auf seiner offiziellen Webseite: „Ein farb- und heimatloses Deutsch ist mir zuwider. Der Wein soll eine Blume haben, in der man die Bodenständigkeit erkennt. Ein Anklang an die Mundart seines Stammes gibt dem Sprecher erst Persönlichkeit“ [7]. Die Vertrautheit mit der Geschichte und den soziokulturellen Werten eines bestimmten Sprachraums erleichtert den Aufbau politischer, wirtschaftlicher, kultureller und sozialer Beziehungen innerhalb einer Region. Da

Menschen das Bedürfnis haben, sich verstanden und akzeptiert zu fühlen, trägt ein solches Verständnis zur Stärkung des gesellschaftlichen Zusammenhalts im gesamten Land bei.

Ein bemerkenswertes Beispiel für die Verbreitung eines Dialekts über alle gesellschaftlichen Ebenen hinweg stellt das Pfälzische dar. Es gehört zu den rheinfränkischen Dialekten, gliedert sich in die Varietäten Westpfälzisch, Vorderpfälzisch, Südpfälzisch, Kurpfälzisch und umfasst ein Sprachgebiet, das sich über die Vorder-, West- und Südpfalz in Rheinland-Pfalz, Teile Baden-Württembergs und des Saarlands sowie bis in den äußersten Nordosten Frankreichs – insbesondere das nördliche Elsass und Teile Lothringens – erstreckt [4, S. 478–515]. Trotz der zunehmenden Verbreitung der Hochsprache wird das Pfälzische von Angehörigen aller Generationen sorgfältig gepflegt und aktiv verwendet. Jüngere Menschen sowie gut ausgebildete Fachkräfte verwenden jedoch häufig eine abgeschwächte Form des Dialekts, den Regiolekt [2, S. 410–411, 415]. Dieser ist aus der Vermischung der überregionalen Standardsprache mit dem Dialekt entstanden und ermöglicht einen situationsabhängigen Wechsel zwischen diesen beiden eigenständigen Varietäten des Deutschen (Code-Switching) [6, S. 16].

Der vorliegende Artikel befasst sich mit der Erforschung der **kurpfälzischen Mundart**, insbesondere ihrer **Lautstruktur**. Das kurpfälzische Sprachgebiet erstreckt sich im Norden von Mannheim, Lampertheim und Viernheim über Weinheim, Heidelberg und Wiesloch bis in den Süden und reicht im Osten über den badischen Odenwald von Neckargemünd bis nach Eberbach, Mosbach und Sinsheim. Im kurpfälzischen Areal leben etwa 1.500.000 Personen, deren Muttersprache diese Dialektform ist, was die Notwendigkeit einer intensiveren Erforschung des Kurpfälzischen verdeutlicht.

Die **Aktualität** der Untersuchung des Kurpfälzischen ergibt sich daraus, dass bislang nur wenige Forschungsarbeiten zur kurpfälzischen Mundart vorliegen, insbesondere im Bereich der segmentalen Phonetik. Zudem weichen die vorhandenen Forschungsergebnisse aufgrund unterschiedlicher Datengrundlagen zum Teil erheblich voneinander ab. So behaupten manche Autoren, dass die Vokale der süddeutschen Dialekte gegenüber den hochdeutschen zur Monophthongierung tendieren [5, S. 110-150], wohingegen die anderen auf die Diphthongierung als markantes Merkmal des süddeutschen Vokalismus hinweisen [8, S. 159-262]. Bezüglich weiterer Charakteristika der Vokale und Konsonanten im Redestrom liegen bislang keine einheitlichen Forschungsergebnisse vor, da sich die Dialektforschung überwiegend auf die Untersuchung der lexikalischen und grammatischen Strukturen des Kurpfälzischen konzentriert. Dadurch entsteht jedoch nur ein

unvollständiges Bild der gegenwärtigen Funktionsweise dieses Dialekts, sodass weitere Untersuchungen erforderlich sind.

Methodologie und Untersuchungsmethoden. Die Analyse der Realisierungsvarianten von Vokal- und Konsonantensegmenten im Redestrom basierte auf einer auditiven Analyse mit anschließenden soziolinguistischen Befragungen und auf der statistischen Verarbeitung und Auswertung der erhobenen Daten. An der auditiven Analyse nahmen sieben Sprecherinnen und Sprecher der kurpfälzischen Mundart sowie zwei Sprecherinnen des Standarddeutschen teil. Ihre Aufgabe bestand darin, Unterschiede und Gemeinsamkeiten bei der Realisierung von Vokal- und Konsonantensegmenten im Redestrom zwischen der deutschen Standardaussprache und dem Kurpfälzischen zu identifizieren und zu dokumentieren. Die statistische Auswertung der Daten erfolgte unter der Annahme einer Gaußschen Normalverteilung.

Untersuchungsergebnisse. Obwohl die kurpfälzische Mundart gegenwärtig eine gewisse Annäherung an die Standardsprache erkennen lässt, die sich in der Verbreitung des Regiolekts als einer Mischform aus Dialekt und Standardsprache widerspiegelt, weist sie in der Region Mannheim–Heidelberg nach wie vor zahlreiche charakteristische phonetische Besonderheiten bei der Realisierung von Vokal- und Konsonantensegmenten auf, die deutlich von der Standardaussprache abweichen.

So verlieren die Vokale der vorderen Reihe der hohen und der mittleren Zungenhebung im Kurpfälzischen ihre Labialisierung, was sie akustisch-artikulatorisch von denen der Standardaussprache unterscheidet: hdt. (Hochdeutsch) B**ü**cher – pfl. (Pfälzisch) B**i**scher/B**e**scher, hdt. Gl**ü**ck – pfl. Gl**i**ck; hdt. B**ü**rste – pfl. B**e**rrscht, hdt. K**ö**pfe – pfl. K**e**pp; hdt. sch**ö**n – pfl. sch**ee**. Besonders oft kommt eine solche **Entrundung** in der regionalen Umgangssprache vor, was auf die in der letzten Zeit mit der Verbreitung des Regiolekts Tempobeschleunigung und auf die damit verbundene lässigere Aussprache bei der ungezwungenen Kommunikation zwischen den miteinander vertrauten esprächspartnern zurückführt.

Bei den Vokalen der hohen Zungenhebung kann man im Kurpfälzischen die **Senkung der Zungenlage** beobachten: hdt. n**i**cht – pfl. n**e**t, hdt. v**ie**r – pfl. v**ee**r, hdt. W**i**rt – pfl. W**e**rd, hdt. Sch**i**mmel – pfl. Sch**e**mmel, hdt. s**i**ngen – pfl. s**e**ng, wobei aber die Senkung nicht in allen Gegenden vorkommt, es kann auch ein kurzes offenes [ɪ] ausgesprochen werden: n**i**t.

Die kurpfälzische Mundart zeichnet sich durch eine Vielfalt von Realisierungsvarianten der E-Laute aus, was ihren Ausdruck entweder in den helleren oder in den dunkleren Tönen findet. Infolge der **Öffnung** neigen die E-Laute zu **ä** [ɛ]: hdt. d**e**r – pfl. d**ä**r, hdt. w**e**nig – pfl. w**ä**nnisch; hdt. **e**s – pfl. **ä**s, hdt. schn**e**ll – pfl. schn**ä**ll und infolge der Rundung neigen

die E-Laute zu **ö** [**œ**]: hdt. w**e**nn – pfl. w**ö**nn; hdt. schn**e**ll – pfl. schn**ö**ll, hdt. W**e**lt – pfl. W**ö**lt, hdt. B**e**tt – pfl. B**ö**tt, hdt. h**e**lfen – pfl. h**ö**lfe, hdt. l**e**rnen – pfl. l**ö**rne. Neben der Rundung der E-Laute vollzieht sich in der Distribution mit den nachfolgenden Sonanten eine Veränderung der Vokaldauer zugunsten der Vokaldehnung: hdt. H**e**rr – pfl. H**ö**r [hø:ɐ̯], hdt. G**e**ld – pfl. G**öö**d/G**ö**ld [gø:d].

Ein charakteristisches Merkmal der kurpfälzischen Mundart ist die Verengung der E-Laute und die Hebung der Zungenposition, indem sich ein offenes [**ɛ**] und ein geschlossenes [**e**:] in ein weites, kurzes [**ɪ**] oder in ein enges, langes [**i:**] umwandeln: hdt. H**e**rz – pfl. H**i**rz, hdt. K**e**rze – pfl. K**i**rz, hdt. B**e**sen – pfl. B**i**sse, hdt. d**e**n – pfl. d**i**nn, hdt. l**e**sen – pfl. l**ie**se, hdt. Schn**ee** – pfl. Schn**ie**.

Infolge der Vokalverschiebung tendiert im Pfälzischen das normalerweise kurze [**a**] zu einem dunkleren, weiter hinten im Mundraum artikulierten, geschlossenen und leicht labialisierten [**o**]. Teilweise geht diese Lautveränderung mit einer Zunahme der Vokaldauer und der Vokalintensität einher: hdt. schl**a**fen – pfl. schl**oo**fe; hdt. fr**a**gen – pfl. fr**oo**che; hdt. **A**bend – pfl. **Oo**wed; hdt. Schl**a**g – pfl. Schl**oo**ch. In einigen lokalen Varianten kommt sowohl ein sehr dunkles Allophon [**a:**], als auch ein helleres langes [**o:**] vor, was für die Hochsprache nicht typisch ist. Die Verdunkelung des Flachzungenvokals [**a:**] und die Erscheinung der labialisierten Variante [**o:**] kann man in der Sprache von Vertretern der älteren Generation und von den Personen mit mittlerem Bildungsniveau beobachten.

Wie in der deutschen Standardaussprache vollzieht sich auch im Kurpfälzischen in der Region Mannheim-Heidelberg die **Reduktion** des Murmelvokals [ə] in den unbetonten Präfixen und Suffixen bis zu seiner Elision (vollständigen Reduktion) im Redestrom: „gsacht“ statt „gesagt“, „ghalde“ statt „gehalten“, „mach“ statt „machen“, „geh“ statt „gehen“, „sing“ statt „singen“, „die Woch“ statt „die Woche“, „heut“ statt „heute“. Eine solche vollständige Reduktion des Endvokals [ə] erstreckt sich nicht nur auf die Funktionswörter, sondern auch auf die Inhaltswörter und ist auf die etwas lässigere Aussprache bei ungezwungener Kommunikation hauptsächlich zwischen den jungen Leuten zurückzuführen.

Was die Vokale der hinteren Reihe anbetrifft, so ergeben sich zwischen dem Hochdeutschen und dem Kurpfälzischen auch markante Unterschiede in der Realisierung von den Vokalphonemen [**u:**] und [**o:**]. Bei dem phonologisch kurzen Vokal der hohen Zungenhebung [**ʊ**] kann man die Senkung bis zur mittleren Position der Zunge beobachten, was zur Entstehung von kurzem, offenem, stark entrundetem [**ɔ**] führt: hdt. H**u**nd – pfl. H**o**nd, hdt. W**u**rst – pfl. W**o**rscht, hdt. D**u**rst – pfl. D**o**rscht. Eine solche Modifikation des Vokals ist nicht auf die Distribution mit dem

nachfolgenden Sonanten zurückzuführen, denn parallel kann man in der gleichen Gegend eine umgekehrte Wirkung der sonoren Konsonanten, die zur Erhöhung der Zungenhebung beitragen, feststellen: hdt. S**oh**n – pfl. S**uh**n, hdt. B**oh**ne – pfl. B**uh**ne, hdt. k**o**mme – pfl. k**u**mme, hdt. sch**o**n – pfl. sch**u**n (mit leichter nasaler Färbung). Oft aber kommt die erhöhte Zungenlage und die damit gespannte Artikulation der labialisierten Vokale in solchen Wörtern vor, die unter der syntagmatischen Betonung und dem Satzakzent stehen.

Wenn man den Spannungsgrad bei der Realisierung von hochdeutschen und kurpfälzischen Vokalen vergleicht, merkt man, dass die Vokale des Kurpfälzischen **nicht so gespannt ausgesprochen** werden wie die normativen. Genauso sieht es bei dem Grad der Geschlossenheit aus: die kurpfälzischen Vokale tendieren zum erhöhten Öffnungsgrad, während im hochdeutschen Vokalsystem gespannte und geschlossene Vokale öfter vorkommen. Diese Erscheinung mag soziophonetische Gründe haben, da das Hochdeutsche eine allgemeingültige Sprachnorm ist und dementsprechend im offiziellen Bereich angewendet wird, wobei die lokale dialektale Form sich eher auf die ungezwungene Kommunikation erstreckt.

Wie in vielen süddeutschen Dialekten ist auch im Kurpfälzischen die **Diphthongierung** ein charakteristisches Merkmal. Sie geht auf den Wandel der mittelhochdeutschen Langvokale zu Diphthongen zurück. Wie auch in der deutschen Standardsprache entwickelten sich die mittelhochdeutschen Langvokale **î**, **û**, **iu** (z.B. in Wörtern wie m**î**n, h**û**s, n**iu**wes) zu den Diphthongen **ei** [aɪ̯], **au** [aʊ̯], **eu**/**äu** [ɔʏ̯]/[ɔɪ̯]: m**ei**n [maɪ̯n], H**au**s [haʊ̯s], n**eue**s [nɔɪ̯əs]. Im Vergleich zur Standardaussprache tendieren die kurpfälzischen Diphthonge **ei** und **eu**/**äu** [ɔʏ̯]/[ɔɪ̯] nicht zum Zentrum der Vokaltrapez und klingen offener, während der Diphthong **au** [aʊ̯] weit hinten im Mundraum entsteht und nach oben gleitet. Typisch für die kurpfälzischen Diphthonge ist die Gleitbewegung der Artikulationsorgane von der offenen Mundstellung bis zur geschlossenen Position, wodurch der erste Vokal akustisch-artikulatorisch intensiver ausgeprägt ist.

Im Unterschied zum Hochdeutschen erhalten kurpfälzische Vokale in der Distribution mit dem darauffolgenden Nasenlaut [**n**] eine ausgeprägte nasale Färbung, wobei das Phonem [**n**] infolge der totalen Assimilation wegfällt und der vorausgehende Vokal oder Diphthong nasaliert wird: hdt. W**ei**n – pfl. W**oi**, hdt. H**u**nd – pfl. H**unn**. Die Nasalfärbung der Vokale kommt vor allem in der Sprache der älteren Generation vor.

Neben der Diphthongierung kommt im Kurpfälzischen die Monophthongierung vor, die in solchen Positionen erscheint, wo üblicherweise im Standartdeutschen Diphthonge ausgesprochen

werden. Laut statistischen Angaben neigt das Kurpfälzische **häufiger zu Monophthongierung als andere süddeutsche Mundarten.** Mittelhochdeutsche Diphthonge **ie, üe, uo** tendieren im Kurpfälzischen zu langen Vokalsegmenten: mhd. l**ie**p (Diphthong) – pfl. l**ie**wer (langer Monophthong), mhd. br**ie**f (Diphthong) – pfl. Br**ie**f (langer Monophthong), mhd. br**üe**der (Diphthong) – pfl. Br**ie**der (langer Monophthong), mhd. gr**üe**ne (Diphthong) – pfl. gr**ie** (langer Monophthong), mhd. g**uo**t (Diphthong) – pfl. g**u**t (langer Monophthong), mhd. br**uo**der (Diphthong) – pfl. Br**u**der (langer Monophthong). Die Monophthongierung ist sowohl für die Sprache der älteren wie auch der jüngeren Generation üblich.

Wesentlichen Veränderungen gegenüber der deutschen Standardaussprache unterliegen auch die kurpfälzischen Konsonantensegmenten. So vollzieht sich im Dialekt die **Lenisierung (Schwächung)** von stimmlosen Plosiven [**p**], [**t**], [**k**], indem diese Laute wie stimmhafte [**b**], [**d**], [**g**] ausgesprochen werden und auch etwas an ihrer Eigendauer verlieren: hdt. Pu**pp**e – pfl. Bu**bb**e, hdt. **P**ost – pfl. **B**oscht, hdt. **T**or – pfl. **D**or, hdt. **T**isch – pfl. **D**isch, hdt. **K**orb – pfl. **G**orb, hdt. **K**asten – pfl. **G**ass.

Ein bemerkenswerter phonologischer Prozess bei der Realisierung der Verschlusslaute in der deutschen Standardsprache ist die sogenannte Auslautverhärtung, infolge deren die stimmhaften Verschlusslaute [**b**], [**d**], [**g**] im Wort- und Silbenauslaut durch die stimmlosen Allophone [**p**], [**t**], [**k**] ersetzt werden. Für die kurpfälzische Mundart ist eine solche Entstimmlichung nicht typisch, denn die stimmhaften Konsonanten [**b**], [**d**], [**g**] bewahren ihre **Stimmhaftigkeit in der Endposition**: hdt. Lie**b** [**p**] – pfl. Lie**b** [**b**], hdt. Hun**d** [**t**] – pfl. Hun**d** [**d**], hdt. Ta**g** **[k]** – pfl. Da**g** [**g**]. Oft erscheint in der intervokalischen Position die artikulatorische Abschwächung des bilabialen /**b**/-Lautes, was zum Ersetzen dieses Plosivs durch den Engelaut „**w**“ [**v**] führt: hdt. ge**b**en – pfl. gä**ww**e, hdt. o**b**en – pfl. o**ww**e, hdt. Lie**b**e – pfl. Lie**w**e. Eine solche **Spirantisierung** ist der Sprechweise aller Generationen unabhängig von ihrem Ausbildungsstand eigen und erschwert wesentlich das Verständnis der kurpfälzischen Texte seitens der Träger der deutschen Standardaussprache.

Im Wortauslaut kann man oft auch die Spirantisierung vom Hinterzungenkonsonanten [**g**] verfolgen: hdt. Ta**g** [**k**] – pfl. Daa**ch**/Ta**ch** [**x**], hdt. Au**g**e [**g**] – pfl. Aa**g** [**g**] /Aa**ch** [**x**], hdt. We**g** [**k**] – pfl. We**ch** [**ç**], hdt. Sie**g** [**k**] – pfl. Sie**ch** [**ç**]. Bemerkenswert ist auch die Spirantisierung von Hinterzungenkonsonanten /**k**/ und /**g**/ in der zusammenhängenden Rede, infolge welcher in der Distribution mit den Hinterzungenvokalen velares [**x**] entsteht: hdt. Heute ist ein schöner Ta**g** – pfl. Heit is e scheene Daa**g** [**x**].

Bezüglich des Ich-Lautes [**ç**] kann man im Kurpfälzischen in der für den Ich-Laut üblichen Distribution mit den Vokalen der vorderen Reihe der hohen und der mittleren Zungenhebung die Verschiebung der Zungenstellung nach vorne feststellen, was in der Regel zur Bildung eines postalveolaren „sch" [ʃ] führt: hdt. i**ch** – pfl. i**sch**, hdt. di**ch** – pfl. di**sch**, hdt. ni**ch**t – pfl. ni**sch**t, hdt. flüchti**g** – pfl. flüchti**sch**, hdt. lusti**g** – pfl. lusti**sch**, hdt. ri**ch**ti**g** – pfl. ri**sch**di**sch**. Eine solche Realisierungsvariante des Ich-Lauts ist infolge der Abschwächung der Artikulation im Kurpfälzischen entstanden und kommt vorwiegend in der Rede der älteren Bewohner der kurpfälzischen Sprachregion vor.

Der Engelaut /**s**/ tendiert im Kurpfälzischen zum [ʃ] oder zum [z] im Wort- und Silbenanlaut, indem eine längere, aber weichere Realisierungsvariante entsteht: hdt. Sonne – pfl. Schonn, hdt. Sand – pfl. Schand, hdt. Häuser (halbstimmhaftes [z] – pfl. Heiser (stimmhaftes [z]). Oft markiert man bei der auditiven Analyse „sch" in diesen Positionen als [ʒ], weil der Laut akustisch etwas stimmhafter und ungespannter wirkt.

Im Zusammenhang mit der Palatalisierung kann man im Kurpfälzischen in der Sprache aller Generationen auch die Verschiebung von Konsonantenverbindungen "**st**" und „**sp**" zu "**scht**" [**ʃt**], „**schp**" [**ʃp**] mit entsprechender Verlängerung der Konsonantendauer beobachten: hdt. Straße – pfl. Schtrooß, hdt. spritzen – pfl. schpritzen. Im Unterschied zum Hochdeutschen ergeben sich solche Realisierungsvarianten nicht nur im Silbenanlaut, sondern auch im Silbenauslaut: hdt. Fest – pfl. Fäscht, hdt. Kiste – pfl. Kischd.

Die Neigung zur Stimmhaftigkeit und ungespannter Realisierung zeigt gelegentlich auch der stimmlose Spirant /f/, wobei der Konsonant im Wortanlaut als [v] artikuliert wird: hdt. Vogel [f] – pfl. Vogel [v].

Eine charakteristische phonetische Erscheinung im Kurpfälzischen sowie in anderen süddeutschen Dialekten ist die historisch bedingte **Vokalisierung** des **sonoren Seitenlauts** [**l**]. Sie ist auf Abschwächungsprozesse und die Sprachökonomie im Redestrom zurückzuführen [1, S. 144]. Dieses sprachliche Phänomen kommt hauptsächlich im Silben- und Wortauslaut vor, indem das konsonantische [**l**] aufgrund der totalen Assimilation mit den vorausgehenden Vokalen [**u:**], [**o:**], [**i:**], [**ɪ**], [**e:**], [**ɛ**], [**a:**] [**a**] in Zwielaute mit steigender Lautdehnung und dunklerer Färbung umgewandelt wird: hdt. W**ohl** – pfl W**ou**, hdt. Sp**iel** – pfl. Sp**ieu**, hdt. G**el**d – pfl. G**äu**d/G**äi**d/G**ei**d, hdt. schn**ell** – pfl. schn**äu**d/schn**äi**d, hdt. h**el**fen – pfl. h**äi**fe, hdt. W**al**d – pfl. W**ou**d.

Sonanten [**l**], [**m**], [**n**], [**ŋ**] gehören in der modernen deutschen Standardaussprache zu den Silbenträgern, wenn sie in der Distribution mit dem Murmellaut [**ə**], mit einem anderen Konsonanten und in der unbetonten Position vorkommen. Oft geschieht aufgrund der vollständigen

Reduktion des Murmellauts [ə] bei der Tempobeschleunigung eine totale Assimilation nach der Artikulationsstelle mit einem vorausgehenden bilabialen Konsonanten, wobei der Vorderzungenlaut [**n**] bilabiale Charakteristika erhält und zu [**m**] wird: hab**en** – [ha:b**n**], [ha**m**]; leb**en** [le:b**n**], [le:b**m**]. Im Unterschied zum Hochdeutschen bleibt der Murmellaut [ə] in der kurpfälzischen Mundart erhalten, aber der **Sonant**, der im absoluten Wortauslaut steht, wird **vollständig reduziert**: hdt. han**deln** [han**dln**] – pfl. han**dle** [han**dlə**], hdt. Be**sen** [be:**zn**] – pfl. Bee**se** [be:**zə**], hdt. ma**chen** [ma**xn**] – pfl. ma**che** [ma**xə**];, hdt. bri**ngen** [brı**ŋn**] – pfl. bri**nge** [brı**ŋə**].

Wie im Hochdeutschen kann man auch im Kurpfälzischen im Wort- und Silbenauslaut die **Vokalisierung** des stimmhaften uvularen Reibelautes [**ʁ**] beobachten, die zur Entstehung des vokalisch aufgelösten [ɐ] führt. Doch in der kurpfälzischen Mundart geht diese Vokalisierung weiter als in der Standardlautung und [ɐ] wird eher als [**a**] und [ə] ausgesprochen und akustisch identifiziert: hdt. Wasser [vas**ɐ**] – pfl. Wass**a** [vas**a**], hdt. Tu**r**m [tʊ**r**m], [tʊ̯**r**m], – pfl. Tu**a**m [tu**ə**m]. Oft verschwindet der Sonant nicht nur ganz, sondern verschmilzt auch mit dem vorangehenden Vokal zu einem Diphthong, was die akustische Wahrnehmung etwas erschwert und die traditionelle deutsche rhythmische Dynamik (KVKV, KVK) beeinträchtigt.

Fazit. Der kurpfälzische Dialekt weist eine Reihe phonetischer Besonderheiten gegenüber der deutschen Standardaussprache auf, was sich in der Realisierung von phonetischen Charakteristiken der Vokal- und Konsonantensegmente niederschlägt. Gegenüber dem Hochdeutschen zeigen die kurpfälzischen Vokale eine starke Tendenz zur Entrundung, Senkung der Zungenlage und dementsprechend zur Vergrößerung des Öffnungsgrades, zur entspannten Artikulation der Vokale und zur Monophthongierung von mittelhochdeutschen Diphthongen. Dort, wo im Hochdeutschen die Vokale gespannt und geschlossen ausgesprochen werden, weisen die kurpfälzischen Vokale den Verlust an Spannung und Öffnung und umgekehrt, in Positionen, wo die hochdeutschen ungespannten und offenen Vokale vorkommen, kann man im Kurpfälzischen einen verstärkten Spannungsgrad, Geschlossenheit und eine Verdunkelung der Vokalfärbung feststellen.

Im Bereich des Konsonantismus weisen die kurpfälzischen Konsonanten mehrere charakteristische Besonderheiten auf. Dazu zählen die Lenisierung stimmloser Konsonanten, das Ausbleiben der Auslautverhärtung, die Spirantisierung von Hinterzungenkonsonanten, die Palatalisierung von Engelauten, die Vokalisierung sonorer Konsonanten sowie die vollständige Reduktion von Sonanten im Wort- und Silbenauslaut.

Solche phonetischen Erscheinungen lassen sich aus dem Blickwinkel der Soziophonetik interpretieren, wonach die Sprecherinnen und Sprecher des Kurpfälzischen in der informellen alltäglichen Kommunikation ihre vertraute Sprachvarietät verwenden und weniger auf lautliche Korrektheit als vielmehr auf die sprachliche Intention achten. Demgegenüber findet die überregionale hochdeutsche Standardaussprache vorwiegend in formellen Kommunikationssituationen Verwendung, in denen die Kommunikationspartner auf eine normgerechte und kontrollierte Artikulation achten.

LITERATURVERZEICHNIS:

1. Гавриш О. О. Специфіка взаємодії між німецькою літературною мовою та швейцарським діалектом. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»* : збірник наукових праць / укладачі : І.В.Ковальчук, С.В.Новоселицька. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 49. С. 298 – 301.
2. Böhmländer C. Dialekt und Regiolekt in der politischen Kommunikation: Code-Switching, -Mixing und -Shifting. Objektive Sprachdaten und subjektive Sprachwahrnehmung. *Studien der deutschen Sprache*. Mannheim : Leibniz-Institut für Deutsche Sprache, 2020. S. 407- 433.
3. Gawrisch, O. O. Wechselwirkung zwischen der deutschen Standardsprache und dem Schweizerdeutschen. *Germanistik in der Ukraine. Wissenschaftliche Zeitschrift.* Jahrheft 9, 2014. S. 141-145.
4. Herrgen J., Vorberger L. Rheinfränkisch. Sprache und Raum. *Ein internationales Handbuch der Sprachvariation.* Bd. 4, Kap. 15. Berlin : De Gruyter Brill, 2019. S. 478-515.
5. Post R. Pfälzisch. Einführung in eine Sprachlandschaft. 2. aktualisierte u. erweiterte Auflage. Landau/Pf. Pfalz. Verl.- Anst., 1992. 399 S.
6. Riehl C. M. Sprachkontaktforschung. Eine Einführung. 2., überarbeitete Auflage. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2009. 234 S.
7. Weibel Charly. Meine Sprache. Mei Sprooch“. – https://charlyweibel.de/abhandlung-ueber-die-urspruenge-des-kurpaelzischen-dialektes/ (Datum des Zugriffs auf die Webseite: 18.05.2026).
8. Wiesinger Peter. Strukturelle historische Dialektologie des Deutschen. Strukturhistorische und Strukturgeographische Studien zur Vokalentwicklung deutscher Dialekte. *Germanistische Linguistik* / hrsg. von Franz Patocka. Hildesheim, Zürich, New York: Georg Olms Verlag, 2017. S. 159-262.

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811’373.4
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.39-50

Марія Іванченко,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
https://orcid.org/0000-0001-7363-4600
м. Львів, Україна

Вербалізація концепту *BETRAYAL* у романі А. Голлінггерста “The Line of Beauty”

Verbalization of the concept *BETRAYAL* in A. Hollinghurst novel “The Line of Beauty”

Анотація. *Проблематика сучасного мовознавства характеризується антропоцентризмом, який проектується на всі галузі лінгвістичних досліджень. У фокусі згаданої парадигми перебуває людина – мовець, а предметом дослідження є аналіз мовних явищ як інструментів пізнання та мислення. Прагнення вивчити ментальність представників певної національної спільноти через мову як феномену культури піднесло когнітивну лінгвістику до пріоритетних напрямів сучасних досліджень. Актуальним залишається аналіз авторського, художнього мовлення, який дозволяє не тільки здійснювати пошук прихованих, опосередкованих смислів а і надає ґрунтовну інформацію про досліджуваний концепт.*

У романі “The Line of Beauty” А. Голлінггерст описує виклики з якими стикаються англійці у часи правління М. Тетчер. Автор спонукає читача розглянути морально проблематичних персонажів, пасивних і некритичних та відмовляється від власних оціночних суджень, здавалося б, «неприємного» життя Ніка та його коханців.

У аналізованому творі репрезентовані чотири семантичні зони структури концепту BETRAYAL, а саме “обманювати” (40%), “показувати” (35%), “зраджувати людські стосунки” (15%), “повідомляти” (10%).

Найчисельніше представлена семантична зона “зраджувати-обманювати” у аналізованому романі. Зокрема, введення в оману, з метою створення хибного враження вербалізується дієсловами із семою “приховувати, спотворювати” – to disguise, to mask, to cover; іменниками що містять сему “подоба, наслідування” – simulacra, dummy, parody; ”гра” – show, role, performance; лексемами із семою “фальшивий” – pretended, faslely, to finesse.

Семантична зона концепту BETRAYAL “зраджувати-показувати” вербалізується у романі “The Line of Beauty” за допомогою дієслів та фразеологізмів, що містять у своїй структурі сему “виходити назовні” – to leap out, to surface; “виявлятиˮ, викривати” – to come out, to reveal, to expose, give away; іменника – self-exposure.

Зрада стосунків актуалізується як "продавати когось" – to prostitute. Повідомлення таємної інформації у творі верблізується за допомогою слів та фразеологізмів, що містять у свої семантичній структурі семи "робити відомим" – to expose та to give away.

Ключові слова: *концепт, вербалізація, семантична зона, зрада, роман, культура.*

Summary. *The issues of modern linguistics are characterized by anthropocentrism, which is projected onto all branches of linguistic research. The mentioned paradigm is focused on the person – the speaker, and the subject of research is the analysis of linguistic phenomena as tools of cognition and thinking. The desire to study the mentality of a certain national community representatives through language as a cultural phenomenon has raised cognitive linguistics to the priority areas of modern research. The analysis of authorial, artistic speech remains relevant, which allows not only to search for hidden, mediated meanings, but also provides thorough information about the concept under study.*

In The Line of Beauty, A. Hollinghurst describes the challenges faced by the English during the reign of M. Thatcher. The author encourages the reader to consider the morally problematic characters, passive and uncritical, and to abandon their own value judgments of the seemingly "unpleasant" lives of Nick and his lovers.

In the analyzed work, four semantic zones of the structure of the concept BETRAYAL are represented, namely "to deceive" (40%), "to show" (35%), "to betray human relations" (15%), "to report" (10%).

The semantic zone "to betray-to deceive" is represented in the analyzed novel most numerously. Deception, with the aim of creating a false impression is verbalized by verbs with the seme "to hide, distort" – to disguise, to mask, to cover; nouns containing the seme "to resemble, to imitate" – simulacra, dummy, parody; "action" – show, role, performance; lexemes with the seme "false" – pretended, faslely, to finesse.

The semantic zone of the concept Betrayal "to betray-to show" is verbalized in the novel "The Line of Beauty" using verbs and phraseological units that contain in their structure the seme "to come out" – to leap out, to surface; to come out, to reveal, to expose, give away; noun – self-exposure.

Betrayal of relationships is actualized as "to sell someone" – to prostitute. The communication of secret information in the work is verbalized using words and phraseological units that contain in their semantic structure the seme "to make known" – to expose and to give away.

Key words: *concept, verbalization, semantic zone, betrayal, novel, culture.*

Вступ. Проблематика сучасного мовознавства характеризується антропоцентризмом, який проектуєся на всі галузі лінгвістичних досліджень. У фокусі згаданої парадигми перебуває людина – мовець, а предметом дослідження є аналіз мовних явищ як інструментів пізнання та мислення. Прагнення вивчити ментальність представників певної національної спільноти через мову як феномену культури піднесло когнітивну лінгвістику до пріоритетних напрямів

сучасних досліджень. Серед ключових проблем, які розглядають у згаданій галузі чільне місце посідає концепт, його структура, принципи репрезентації, зокрема у художньому дискурсі. Концепт визначається як ментальне утворення [7], вмістилище культурного змісту [4], "пакет" інформації [11].

Опис концепту передбачає аналіз не тільки мовних зразків, але і пошук прихованих, опосередкованих смислів. Враховуючи цей факт актуальним залишається аналіз авторського, художнього мовлення, яке надає суттєвої інформації про досліджуваний концепт. Це зумовлено тим, що метафоричне підґрунтя багатьох висловлювань тісно пов'язане із культурою [12; с. 12], та глибинним смислами національної комунікації" [2; сс. 31–32].

Концепт *зрада* (betrayal) неодноразово приваблював увагу дослідників. Зокрема досліджують актуалізацію коцепту *зрада* у різних дискурсах – в українському медіадискурсі [10], у художніх творах українських та англійських письменників [5; 9; 14; 23], поетичних творах [1], в українському фольклорі [15] та паремійному фонді [10], українськомовному сегменті соціальних мереж [8]. Науковці послуговуються корпуснобазовим та лінгвокультурологічним підходами [19], вивчають соціально-психологічні аспекти [16], релігійні складові [14] та образні конструкти [17] досліджуваного концепту.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізу особливостей вербалізації концепту BETRAYAL. Матеріалом наукового аналізу слугував роман британського письменника А. Голлінггерста "The Line of Beauty".

Методологія та методи дослідження. Для вивчення мовленнєвого втілення концепту BETRAYAL у романі А. Голлінггерста "The Line of Beauty" були застосовані загальнонаукові методи – аналіз, синтез, спостереження; та лінгвістичні методи – семантичний, компонентний, описовий, контекстуально-інтерпретаційний методи аналізу. Допоміжними процедурами стали кількісні підрахунки для верифікації та фіксації контекстів у аналізованому романі.

Методологія дослідження вербалізації концепту BETRAYAL у романі А. Голлінггерста "The Line of Beauty" передбачала здійснення кількох послідовних етапів. На першому етапі дослідження було проаналізовано та узагальнено теоретичні засади аналізу вербалізації концептів у художніх романах. Другий етап дослідження передбачав накопичення, систематизацію та аналіз фактичного матеріалу шляхом суцільної вибірки, яка містить 65 контекстів мовленнєвої актуалізації досліджуваного концепту у художньому тексті. Третій етап дослідження полягав у проведенні контекстуально-інтерпретативного аналізу та кількісних обрахунків результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман Алана Голлінггерста "The Line of Beauty" зображає події у Британії 80-х років XX століття. Описуючи життя Ніка письменник висвітлює проблеми британського суспільства, такі як поділ за класовою та расовою ознаками, зловживання наркотиками, гомосексуалізм, епідемія СНІДу. Через призму суспільних викликів у "The Line of Beauty" автор намагається пояснити естетику того часу, у якій неможливо нормалізувати чи стандартизувати красу. А. Голлінггерст зображає красу, переплетену з грошима, наркотиками, політикою та СНІДом тетчерівських вісімдесятих, що передвіщає глибоке почуття зради, яке відчуває Нік. У аналізованому романі, зрада – це спосіб переосмислення «поганої» поведінки, «низького» задоволення. Свобода вибору, яка піддає сумніву прийнятий у сучасній парадигмі естетики бінарний поділ між високим мистецтвом і низькою природою, формою та змістом.

Семантична структура концепту BETRAYAL складається із п'яти семантичних зон: "обманювати", "повідомляти", "зраджувати людські стосунки", "діяти на користь ворога", "показувати" [6]. У романі А. Голлінггерста "The Line of Beauty" актуалізовано чотири семантичні зони, з яких найчисельнішою є «зраджувати-обманювати».

Одним із способів введення в оману є зміна зовнішнього вигляду, маскування, яке полягає у "наданні нового вигляду людині для того, щоб приховати її справжню форму" [18; с. 419]. Перебуваючи на одній із молодіжних вечірок Нік спостерігав за своїми однолітками по університету, і помітив, як вони одягнувши офіційне вбрання наслідують поведінку політиків.

The boys, most of them Nick's Oxford contemporaries, all in their black and white, glanced across at politicians and people on the telly, and caught a glimpse of themselves as high- achieving adults too – they had that canny glint of selfdiscovery comes with ***putting on a disguise*** *[22; p. 43].*

Для того, щоб отримати визнання у такому соціумі люди приховують свої справжні почуття та враження, натомість висловлюються відповідно до прийнятого шаблону. Цей смак функціонує як барометр культурного статусу, а не джерело задоволення в панівному класі, демонструє увагу роману до їжі та способу її споживання. Англійський прикметник *graceless* тлумачиться як "if you describe someone as graceless, you mean that their behaviour is impolite" [21]. Намагаючись приховати своє враження Нік сміється. У цьому контексті обман вербалізується дієсловом *to cover* як "обманути – приховати":

The picture was handed round, and diey each smiled and Milled, and turned it to the light, and passed it on with a little shudder, as if they'd

been oblivious for a moment, in the spell of sheer physical possession. 'Where on earth shall we put it?' Gerald, when it came back to him; Nick laughed ***to cover his graceless tone*** *[22; p. 241].*

Нік та Лео вперше освідчились один одному у гомосексуальних почуттях, які виявились взаємними. Відверта розмова порівнюється із усуненням маскування, яке приховувало справжні емоції, натомість допомагало створювати фальшивий образ, прийнятний у суспільстві:

Nick accepted the challenge with a little moan. It was the first time he had seen Leo naked, and the first time he had seen ***the masking shadow of his face,*** *lazily watchful, easily cynical, clever and obtuse by turns, melt into naked feeling. Leo breathed through his mouth, and his look was a wince of lust and also, it seemed to Nick, of self-accusation – that he had been so slow, so vain, so blind [22; p. 120].*

Таким чином автор роману Аллан Голлінггерст фокусує увагу читача на підміні цінностей сучасного суспільства, на прагненні членів соціуму не удосконалюватись, а в першу чергу створити імітований образ. Фальшивість одного із персонажів – Вані порівнюється із бездушним манекеном у магазині, що вербалізується іменником *dummy*, у значенні "манекен – фальшива річ":

'I mean he's bloody moody. Sometimes he's just not there, he's like ***a shop dummy*** *going charming… duchess… et cetera; and sometimes he's the life and soul.' [22; p. 22].*

Кетрін якось у розмові з Ніком зауважила, що не розуміє чим Вані його приваблює. Вона критикує прагнення ліванського мільйонера (Вані) виглядати як джентльмен одягаючись як британські лорди. Однак колір шкіри та манери його викривають, він виглядає безглуздо. Невдала імітація вербалізується іменником *parody* – "something that so obviously fails to achive the effect that was intended that it is stupid" [20]:

Catherine said. 'He's like ***a parody*** *of a good-looking person, isn't he.' [22; p. 231].*

Прислівник *falsely* означає "фальшиво, удавано" [3; с. 345] і у наступному контексті вживається як характеристика зовнішнього вигляду. Та, своєю чергою, *a falsely modest expression* вербалізує семантичну зону «обман» структури досліджуваного концепту. Подружжя Джеральда та Рейчел отримали подарунки з приводу двадцять п'ятої річниці їхнього весілля. Вони приховують своє незадоволення, щоб не образити гостей.

It couldn't help but look dull, and even vaguely satirical, beside the ewer, and Gerald gazed into it with ***a falsely modest expression****, as though he was retiring, or had won a local golf tournament. 'It's perfectly lovely,'*

said Rachel. They both seemed gratified, but not excited, and clearly felt no one could actually want an object of this kind [22; p. 240].

Прагнення відповідати стандартам суспільства, спонукає героїв створювати імітацію розкішного, заможного життя у своєму особистому просторі, помешканні:

The pelmets and mirrors, the spotlights and blinds, seemed rich in criticism. It was what you did if you had millions but no particular taste: you made your private space like a swanky hotel; just as such hotels flattered their customers by being ***vulgar simulacra of lavish private homes****. A year ago it had at least the glamour of newness [22; p. 271].*

У романі А. Голлінггерста "The Line of Beauty" описується удавана, нещира поведінка героїв, яка зумовлена в першу чергу їхнім різним соціальним походженням.

Герой роману Лео – людина, для якої фінансове становище є визначальним у виборі кола спілкування. Нік, не бажає втрачати можливість продовжувати спілкування із цією людиною. Він досить дипломатично намагається переконати Лео у тому, що він достойний член суспільства. Витонченість, такт та майстерне володіння ситуацією допомагають головному герою ввести в оману свого співрозмовника, що вербалізується як *to finesse*. Таким чином актуалізується "зрада – обман – введення в оману":

Among his smart Oxford friends Nick managed ***to finesse*** *his elbow-patched old man, with his Volvo estate full of blanket-wrapped mirrors and Windsor chairs, into a more luminous figure, a scholar and friend of the local aristocracy [22; p. 2].*

Головний герой роману Нік на якусь мить залишившись на одинці із Катериною усвідомлює, що у присутності Рассела вона поводиться по-іншому. Очевидно намагається справити бажане враження. Оманлива поведінка порівнюється із складовими театрального мистецтва. Отже, семантична зона "обманювати" вербалізується як *showing, role, performance.*

'Yeah, it's fucking amazing, isn't it!' she agreed, with a bright, brainless laugh. She didn't normally talk like this, and Nick supposed it was part of the persona she was ***showing*** *to Russell. Russell wasn't actually present (he was busy with his camera somewhere) but it would have taken an unnecessary effort to get out of* ***role*** *– Other elements of the* ***performance*** *were a strange dragging walk and a stunned, vaguely cunning, smile. Nick assumed these were meant to convey sexual satiation [22; p. 37].*

Спроба ввести в оману, обманути поведінкою вербалізується за допомогою іменник *pretence*, який має значення "a way of behaving that is intended to deceive people" [20]. У наступному уривку цей субстантив вживається для характеристики ставлення

британських аристократів до найманої працівниці не англійського походження.

Питання поділу суспільства за класовою та расовою ознаками піднімається кілька разів у романі А. Голлінггерста. У наступному уривку згаданий субстантив вживається для характеристики ставлення британських аристократів Федденів до Олени, італійської економки:

Elena, a widow in her sixties, was treated with affection and a careful ***pretence of equality by the family****, so it was revealing to see her nervousness as she accounted for what she had done in their absence. Nick couldn't quite rid himself of a sense of embarrassment with her, the ghost of an elaborate but misdirected courtesy [22; p. 15].*

Прикметник *pretended* вживається у контексті для вербалізації оманливої міміки обличчя. Зокрема вираз обличчя, який у мові виражається англійським іменником *grimace*, що має значення "an expression of pain, strong dislike, etc. in which the face twists in an ugly way" [20].

Nobody knew what he was talking about. 'We've already got bloody… Woggoo here,' and he struggled upright, with ***a grimace of pretended guilt****, to see if Charlie Mwegu, the Worcester loose-head prop and the only black person at the party, was in the room [22; p. 61].*

У романі Алана Голлінггерста "The Line of Beauty" актуалізується складова семантичної структури концепту BREAK, а саме семантична зона "зраджувати-показувати". Мимовільний показ почуттів та емоційних реакцій вербалізується у творі як *leaped out, surfaced*.

Головний герой, Нік Гест, представник середнього класу з відзнакою закінчив Вустерський коледж в Оксфорді та має намір розпочати навчання в аспірантурі у Лондоні. Він вступає у любовні стосунки із темношкірим юнаком з простих робочих на ім'я Лео. Нік відчуває сором через те, що сприймав Лео як нездатного переживати глибокі емоції тільки через його класову та расову приналежність. Несподіваний прояв емоцій вербалізується за допомогою фразеологізму *leap out*, що містить у своїй структурі сему "швидке переміщення (назовні) у просторі":

Nick sometimes made the mistake of thinking that Leo didn't feel things strongly, and then the shock, when his love and need for him ***leapt out****, angry at being doubted, took his breath away, and almost frightened him [22; p. 111].*

Під ас вечірки один із гостей Лорд Шептон почав задавати Ніку незручні питання стосовно його стосунків з Лео. Однак на його безглузді балачки Нік лише зітхнув, проте істинні емоції виказали себе, що вербалізується у контексті як "показати-спливти":

Shepton was a licensed buffoon, an indulged self-parody, and Nick merely raised his eyebrows and sighed; for a moment the old dreariness and wariness ***surfaced*** *again through the newer romance of the pot [22; p. 63].*

Семантична зона "зраджувати-показувати" вербалізується також за допомогою слів, що містять у своїй семантиці сему "виявляти, викривати" (c*oming out, reveal, bring out, expose*):

У приватній розмові Лорд Кесслер розпитує Ніка про майбутнє навчання у аспірантурі. Він цікавиться його планами наукового дослідження у галузі філології, та натякає на літературні здобутки Генрі Джеймса, який був гомосексуалістом. Нік реагує на це зауваження широкою посмішкою (grin). У такий спосіб молодий випускник університету невербально натякає на свою сексуальну орієнтацію, що пояснює його не бажання одружуватись.

'Oh, absolutely!' – and Nick grinned with pleasure and defiance, it was a kind of ***coming out****, which* ***revealed*** *belatedly why he wasn't and never would be married to Trollope [22; p. 37].*

Розмова між молодими людьми – Ніком, Третом, Бредом та Вані у ресторані перейшла у площину пліток про спільних знайомих, зокрема про статки останніх. Вані раптом несподівано бурхливо відреагував на зауваження Трета. Було очевидно, що він не володів собою. У цій реакції прослідковувався вплив батька на його особистість. Друзі побачили іншого Вані у цьому погляді.

Clearly he couldn't be held responsible for the latest ironies and startlements of his face, though there were moments when he seemed to exploit them. The cheekbones were delicate, the frontal bone heavy, even brutal – it was his father's look, brought out sometimes in the past by candlelight and now ***exposed*** *to the light of day [22; p. 285].)*

Головний герой Нік має гострий нюх, особливо гостро він реагував на природні запахи людей. У одному із епізодів докладно описуються запахи, які відчуває головний герой під час інтимності з Лео. Міміка викривала його реакцію на аромати:

He had a terribly keen sense of smell, ***revealed*** *in a queue or a crowded room by a snubbed upper lip and an aristocratic flinching of the nostrils [22; p. 119].*

У наступному аналізованому епізоді показана розмова між знайомими, в якій згадується про жінку, яка залишилась заможною вдовою на четвертому місяці вагітності. Пенні мала любовні стосунки з її померлим чоловіком, та мимоволі продемонструвала це:

Penny made a grim snuffle. 'At least I avoided that,' she said, and with this tiny sarcastic ***self-exposure*** *she edged past him and out of the room [22; p. 327].*

У романі Алана Голлінггерста “The Line of Beauty” зустрічається приклад, що ілюструє зраду професійних стосунків успішному розвитку котрих завадила дружба з конкурентами партнера. Головний герой Нік намагається виставити пріоритети, налагодити стосунки із Майстром та не втрачати контакт із друзями Саймоном та Говардом. Згадуючи про романи Генрі Джеймса він відчуває, що чинить непорядно стосовно свого Майстра. А. Голлінггстер вживає дієслово *to prostitute* у значенні “to use yourself or your abilities or beliefs in a way that does not deserve respect, especially in order to get money” [20], для ілюстрації поведінки Ніка:

'The baldness? It's from The Outcry, it's a novel by Henry James that no one's ever heard of This was taken philosophically by the bos, who hadn't really heard of any novels by Henry James. Nick felt ***he was prostituting the Master,*** *but then there was an element of self-mockery in these turns of phrase – it was something he was looking at in his thesis. He was at the height of a youthful affair ith his writer, in love with his rhythms, his ironies, and his idiosyncrasies, and loving his most idiosyncratic moments best of all [22; p. 138].*

Серед усіх прикладів інвентаризованих у результаті аналізу романів тільки два з них представляють семантичну зону “зраджувати-повідомляти”. Ці приклади були виявлені у романі А. Голлінггерста “The Line of Beauty”. Повідомлення секретної інформації вербалізується як у романі як – *to expose* та *give away.*

Молоді люди, герої роману, часто влаштовували гейські вечірки. Так, одного разу син мільйонера Вані запросив друзів додому де вони могли розслабитись та задовільнити одне одного. Тоді Нік вперше задумався над тим, який скандал може спалахнути, якщо громадськість дізнається про схильності заможного нащадка.

When they reached Wani's place there was no one in the office, the boys had left, and they went straight upstairs to the flat, Ricky following Wani, and Nick coming close behind, unpleasandy jealous of the other two. It was like the tension of a first date, but with an extra player who was also a competitor and critic. He was squeamish at the thought of Wani's little predilections ***being exposed****, and angry because he was the one who had been trusted with the secret of them [22; p. 131].*

У період бурхливих стосунків з Лео Нікі запросив його до себе. Вони були на самоті, та під час пестощів Нік випадково побачив підпис під коміром. Це пояснювало для Ніка поведінку Лео, відкривало нові факти про коханця. Виявлення прихованої інфомації вербалізується у контексті як *give away:*

He ought to tell Leo it was his first time; then he thought it might bore him or put him off. He gazed down at his strictly shaved nape, the

back of a stranger's head, which any minute now he would be allowed to touch. The label of Leo's skimpy blue shirt was turned up at the collar and showed the temp's signature of Miss Selfridge.

***It was a little secret given away**, a vanity exposed – Nick was light-headed, it was so funny and touching and sexy [22; p. 24].*

Висновки з дослідження. У романі "The Line of Beauty" А. Голлінггерст описує виклики з якими стикаються англійці у часи правління М. Тетчер. Здавалось би розділені теми цього роману взаємодіють одна з одною, не для того, щоб увічнити бінарність між високим і низьким, чистим і брудним, культурним і неотесаним, а щоб показати синергетичну красу, яка бере початок із злиття різнорідних естетичних переживань і які скасовує форми морального судження, передбачені розділенням. А. Голлінггерст спонукає читача розглянути морально проблематичних персонажів, пасивних і некритичних та відмовляється від власних оціночних суджень, здавалося б, "неприємного" життя Ніка та його коханців.

У романі "The Line of Beauty" А. Голлінггерста репрезентовані чотири семантичні зони структури концепту BETRAYAL, а саме "обманювати" (40%), "показувати" (35%), "зраджувати людські стосунки" (15%), "повідомляти" (10%).

Найчисельніше представлена семантична зона "зраджувати-обманювати" у аналізованому романі. Зокрема, введення в оману, з метою створення хибного враження вербалізується дієсловами із семою "приховувати, спотворювати" – *to disguise, to mask, to cover;* іменниками що містять сему "подоба, наслідування" – *simulacra, dummy, parody;* "гра" – *show, role, performance;* лексемами із семою "фальшивий" – *pretended, faslely, to finesse.*

Семантична зона концепту BETRAYAL "зраджувати-показувати" вербалізується у романі «The Line of Beauty» за допомогою дієслів та фразеологізмів, що містять у своїй структурі сему "виходити назовні" – *to leap out, to surface;* "виявляти, викривати" – *to come out, to reveal, to expose,* to *give away;* іменника – *self-exposure*.

Зрада стосунків актуалізується як "продавати когось" – *to prostitute*. Повідомлення таємної інформації у творі верблізується за допомогою слів та фразеологізмів, що містять у свої семантичній структурі семи «робити відомим» – *to expose* та *give away.*

Перспективою подальших досліджень є аналіз вербалізації концепту BETRAYAL у паремійному фонді англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бегмат А. Любов і зрада як ключові концепти поетичних творів Шу Тін. *Вчені записки Таврійського національного університету В. І. Вернадського.*

2025. Том 36 (75). № 6. Ч. 1. С. 276-283. DOI: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.6.1/43
2. Бибик С. П. Побутовізм як лінгвокультурема. *Наукові записки. Серія "Філологічна".* 2008. № 10. С. 31–3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2008_10_6
3. Бусел В. Англо-український словник. Українсько-англійський словник [Текст]: 250 000 + 250 000: два в одному томі: 500 000 од. пер. / під заг. ред. В. Бусела. [К.] : [Ірпінь] : Перун, [2010]. 1568с.
4. Голубовська І. О. Лінгвокультурні концепти у мовній картині світу українського етносу. XX-XXI століття: жанрово-стильові лінгвістичні метаморфози в українській мові та літературі : колективна монографія / за ред. А. Архангельської. OlomoucVUP, 2016. С. 71-95.
5. Дуденко О. Вербалізація концепту 'зрада' в однойменному романі Євгенії Кононенко («Зрада (Zrada, made in Ukraine). *Актульні проблеми лінгвістики та перекладознавства: зб. наук. праць.* 2021. Вип. 21. С. 40–47. DOI: 10.31891/2415-7929-2021-21-8
6. Іванченко М. Ю. Семантична структура концепту *зрада* та способи його лексичної репрезентації в англійській мові. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство).* 2016. № 6. С. 57-62.
7. Іващенко В. Семантика ментальності концепту. *Мовознавство*. 2008. №1. С. 37-43. URL: https://www.researchgate.net/publication/337293384_
8. Калита О. М. Інтенсифікатори концептів «зрада» і «перемога» в україномовному сегменті соціальної мережі Facebook. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2018. Вип. 32(3). С. 43-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32(3)__14.
9. Кобута С. Художня реалізація концепту «державна зрада» в романах Івана Багряного «Сад гетсиманський» та Джорджа Орвелла «1984»: порівняльний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна.* 2012. Вип. 27. С. 184–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_27_58.
10. Кондратенко Н., Копусь О. Концептуальне поле «ЗРАДА VS ПЕРЕМОГА» в українському медіадискурсі. *Вісник науки та освіти.* № 5 (35). 2025. С. 439-449. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-439-449.
11. Місінкевич О. Концепт культури як одиниця ментальної інформації у мовній картині світу. *Мандрівець.* 2014. № 1. С. 53-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2014_1_11.
12. Мойсієнко А. Мова як світ світів. Поетика текстових структур. Умань: УДПУ, 2008. 280 с.
13. Нестерович Ю. Концепт «ЗРАДНИК» в українській паремійній картині світу. *Folium.* 2025. № 6. С. 126-131. DOI: https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.18
14. Панфілова Н. Релігійна складова концепту зрада/treachery в українській та англійській мовах. Н*аукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Філологічні науки.* 2008. Вип. 80. С. 194-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2008_80_29.

15. Скрипник Н. І. Концепт ЗРАДА в українському фольклорі). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2014. Вип. 7. С. 146-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2014_7_34.
16. Старченко А., Докієнко Н. Зрада як соціально-психологічне явище: причини, види та наслідки у подружніх стосунках. *Наукові перспективи (Naukovìperspektivi).* 2025. № 10 (64). DOI: 10.52058/2708-7530-2025-10(64)-1705-1716.
17. Супрун В. М. Образний конструкт "зрада" в аксіологічних координатах діаспорного жіночого письма. *Закарпатські філологічні студії.* № 15. 2021. С. 272-277. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.52
18. Тлумачний словник української мови. https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0
19. Ясногурська Л. М. Концепт «зрада»: лінгвокультурний та корпуснобазований підходи (на матеріалі української та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. Наук. : 10.02.15. Одеса, 2018. 24 с.
20. Cambridge Dictionary. URL: http://dictionary.cambridge.org
21. Collins English dictionary. URL: https://www.bookdepository.com
22. Hollinghurst A. The Line of Beauty. Bloomsbury USA, 2005. 332 p.
23. Nesterovych Y. Artistic realization of the concept "TRAITOR" in Serhii Zhadan's novel "The Boarding School". *Humanities Science Current Issues.* 2. 2023. P. 134-140. DOI: 10.24919/2308-4863/62-2-21.

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.133.1’25’42:32
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.51-61

Лариса Кім,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
https//orcid.org/0000-0002-2432-9981
м. Дніпро, Україна

Особливості перекладу французького політичного дискурсу

Specific features of translating French political discourse

Анотація. *У статті досліджено лінгвістичні, прагматичні та перекладознавчі особливості французького політичного дискурсу, який характеризується високим рівнем емоційності, риторичної виразності, аргументативності та соціокультурної маркованості. Політичний дискурс розглядається як складний комунікативний феномен, що поєднує мовні, ідеологічні та культурні компоненти і спрямований на формування громадської думки, переконання адресата та конструювання політичної реальності. Метою дослідження є виявлення специфіки перекладу ключових елементів французького політичного дискурсу українською мовою, зокрема політичної метафорики, евфемізмів, прецедентних феноменів, алюзій, мовленнєвих актів переконання та стратегій аргументації. Матеріалом дослідження стали публічні виступи сучасних французьких політиків – Емманюеля Макрона, Марі Ле Пен та Жана-Люка Меланшона. Під час дослідження застосовано методи дискурсивного, контекстуального, порівняльного та перекладознавчого аналізу, що дало можливість простежити закономірності відтворення прагматичного потенціалу політичних текстів у процесі міжмовної комунікації. З’ясовано, що перекладач політичного дискурсу має враховувати не лише семантичні особливості мовних одиниць, а й прагматичні інтенції автора, культурно-історичні реалії, національно-специфічні концепти та ідеологічні контексти, які визначають особливості побудови політичного образу у французькій комунікативній традиції. Виявлено основні труднощі перекладу політичних кліше, оцінної лексики, метафоричних конструкцій, евфемістичних засобів і прецедентних висловлювань, що є носіями прихованого ідеологічного змісту. Особливу увагу приділено аналізу ефективності застосування стратегій доместикації та форенізації [1], а також адаптації, конкретизації та компенсації для досягнення функціональної еквівалентності й збереження комунікативного впливу оригіналу. Результати дослідження підтверджують, що адекватний переклад французького політичного дискурсу можливий лише за умови глибокого розуміння лінгвокультурних кодів, політичних реалій, риторичних традицій*

Франції та особливостей функціонування політичної комунікації. Практична цінність роботи полягає у можливості використання її результатів у підготовці перекладачів політичних текстів, викладанні перекладознавчих дисциплін, а також у сфері міжкультурної та міжполітичної комунікації.

Ключові слова: *політичний дискурс, переклад, французька мова, політична комунікація, еквівалентність, метафора, прагматика, стратегія перекладу, лінгвокультурний аспект.*

Summary. *The article examines the linguistic, pragmatic, and translation-specific features of French political discourse, which is characterized by a high degree of emotionality, rhetorical expressiveness, argumentative complexity, and sociocultural markedness. Political discourse is regarded as a complex communicative phenomenon that combines linguistic, ideological, and cultural components and is aimed at shaping public opinion, persuading the audience, and constructing political reality. This study aims to identify the specific features of translating the key elements of French political discourse into Ukrainian, including political metaphors, euphemisms, precedent phenomena, allusions, persuasive speech acts, and argumentative strategies. The research material consists of public speeches delivered by contemporary French politicians, specifically Emmanuel Macron, Marine Le Pen, and Jean-Luc Mélenchon. The study employs discourse, contextual, comparative, and translation analysis methods, enabling translators to identify patterns in reproducing the pragmatic potential of political texts in the process of interlingual communication. The findings demonstrate that translators of political discourse must account for not only the semantic features of linguistic units but also the author's pragmatic intentions, historical and cultural realities, culture-specific concepts, and ideological contexts that shape the construction of political images within the French communicative tradition. The study identifies the main challenges involved in translating political clichés, evaluative vocabulary, metaphorical constructions, euphemistic expressions, and precedent-based utterances that convey implicit ideological meanings. Particular attention is paid to the effectiveness of applying the translation strategies of domestication and foreignization [1], as well as adaptation, specification, and compensation techniques to achieve functional equivalence while preserving the communicative impact of the source text. The results confirm that an adequate translation of French political discourse is only possible through a profound understanding of linguocultural codes, political realities, France's rhetorical traditions, and the specific features of political communication. The practical significance of the research lies in the possibility of applying its findings to the training of political translators, the teaching of translation studies, and the field of intercultural and international political communication.*

Key words: *political discourse, translation, French language, political communication, equivalence, metaphor, pragmatics, translation strategy, linguocultural aspect.*

Вступ. Поняття «дискурс» породжує суттєві труднощі, тому що у даного терміна є велика кількість визначень, що суперечать один одному. Позначення «дискурс» використовують у гуманітарних

науках, де він прямо чи опосередковано об'єднаний із вивченням функціонування мови. Термін «дискурс» від французької мови, де discours – міркування, виступ чи мова у загальному понятті, не розглядався окремо від свого лексичного значення і прирівнювався до мовної комунікації. Політичний дискурс є одним із найдинамічніших різновидів сучасної комунікації, у якому взаємодіють мова, ідеологія та культура. Він виконує не лише інформативну, а й переконувальну, маніпулятивну та інтеграційну функції. У французькому політичному просторі мова виступає ключовим інструментом формування громадської думки, легітимації влади та репрезентації національної ідентичності. Саме тому переклад французького політичного дискурсу вимагає від перекладача не тільки глибоких знань мови, але й розуміння соціолінгвістичних і прагматичних механізмів політичної комунікації.

Методологія та методи дослідження. Методологічною основою дослідження є положення сучасного перекладознавства, лінгвістики тексту, теорії дискурсу та прагмалінгвістики, що розглядають політичний дискурс як складне комунікативне явище, у якому мовні засоби реалізують не лише інформативну, а й переконувальну функцію. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці, присвячені аналізу політичного дискурсу та його перекладу, зокрема концепція Патріка Шародо, відповідно до якої політичний дискурс є «мовним простором, де відбувається боротьба за владу над значенням» [2, с. 27], що зумовлює необхідність урахування підтексту, комунікативних інтенцій мовця та культурно зумовлених смислів у процесі перекладу.

Метою статті є комплексний аналіз лінгвістичних, стилістичних, прагматичних і перекладознавчих особливостей французького політичного дискурсу, а також визначення основних труднощів його перекладу українською мовою та обґрунтування ефективних стратегій, що забезпечують адекватну передачу змісту й прагматичного впливу політичних текстів.

Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Описовий метод використано для характеристики особливостей французького політичного дискурсу; метод лінгвістичного аналізу – для виявлення лексичних, стилістичних і прагматичних засобів політичних текстів; зіставний метод – для порівняння французьких оригіналів та їх українських перекладів; перекладознавчий аналіз – для визначення стратегій і трансформацій, що застосовуються під час передачі політично маркованих мовних одиниць українською мовою; елементи контекстуального та інтерпретаційного аналізу – для дослідження

впливу історико-культурних конотацій, алюзій, політичних кліше та інших дискурсивних елементів на адекватність перекладу.

Виклад основного матеріалу. Політичний дискурс розглядається у сучасній лінгвістиці як складна комунікативна система, що поєднує мовні, когнітивні та соціокультурні чинники. Згідно з підходом Патріка Шародо, політичний дискурс – це «мова, через яку політичні актори намагаються вплинути на уявлення суспільства про владу, національні інтереси та ідентичність» [2, с.35]. Отже, політичний дискурс є не лише інструментом інформування, а й засобом створення символічної влади, що формує соціальну реальність.

На думку Теуна ван Дейка, політичний дискурс має багаторівневу структуру: текстовий, когнітивний і соціальний рівні взаємодіють у межах прагматичної мети – переконання адресата [3]. У цьому контексті політична комунікація виконує функцію контролю над інтерпретаційними рамками суспільства, а отже, мова виступає ключовим інструментом маніпуляції смислами.

Французький політичний дискурс має низку специфічних ознак, пов'язаних із культурними традиціями Франції. Йому властива орієнтація на інтелектуалізм, риторичну витонченість і опору на філософську аргументацію. У французькій культурі політична мова часто сприймається як форма мистецтва переконання – від промов Шарля де Голля до виступів сучасних лідерів, таких як Еммануель Макрон чи Жан-Люк Меланшон. Ця риторична багатошаровість ускладнює переклад, оскільки передбачає збереження як змісту, так і тонкої прагматичної інтонації висловлювання.

Структурно політичний дискурс включає жанри офіційних промов, парламентських дебатів, партійних маніфестів, інтерв'ю, звернень до виборців, дипломатичних комюніке тощо. Усі вони реалізують базові функції політичного мовлення: інформативну, переконувальну, маніпулятивну, ідентифікаційну та легітимізаційну.

З позиції дискурс-аналізу важливо враховувати, що політичні тексти не є нейтральними – вони створюються з метою впливу. Як зазначає Рут Водак, політичний дискурс завжди пов'язаний із процесом «будування влади через мову» [4]. Цей процес включає добір риторичних засобів, метафор, кліше, звернень до емоцій та культурних символів. У французькій традиції особливо значущими є такі засоби, як метафора боротьби, метонімія держави, алюзії на історичні постаті та цитати з класичної літератури, що підсилюють авторитет мовця.

У комунікативному аспекті політичний дискурс функціонує як форма соціальної інтеракції, де адресант (політик) і адресат (електорат, медіа, міжнародна спільнота) перебувають у динамічному

діалозі. Успішність комунікації визначається здатністю мовця адаптувати риторичні стратегії до очікувань аудиторії, а перекладач у цьому процесі виконує роль посередника, який трансформує зміст у межах іншої культурної парадигми.

Переклад політичного дискурсу є особливо складним завданням, оскільки текст містить не лише інформаційний, а й ідеологічний компонент. Як підкреслює Лоуренс Венуті, перекладач у політичному контексті завжди «перебуває між двома культурами, де будь-який вибір слова є актом інтерпретації та впливу» [1, с.19]. Тому переклад політичних текстів не може бути цілком дослівним; він потребує адаптації, аби зберегти комунікативну силу оригіналу. Перекладач політичних текстів має розуміти емоційну енергію дискурсу, оскільки вона визначає ефективність аргументації. Відтак важливим завданням стає передача не лише фактів, а й інтенцій мовця – його оцінних установок, тональності, іронії, політичної дистанції або навпаки – солідарності з аудиторією.

Французький політичний дискурс часто спирається на міжтекстуальність: цитати з літератури, історичні алюзії, фразеологізми, пов'язані з національною культурою. Наприклад, у промовах Еммануеля Макрона неодноразово зустрічаються відсилання до Руссо, Вольтера чи Монтеск'є, які в українському перекладі вимагають культурної адаптації. Збереження цих відсилань без пояснення може зробити текст малозрозумілим для українського адресата, тоді як надмірна адаптація – спотворити оригінальну інтенцію.

Отже, переклад політичного дискурсу має подвійне завдання: забезпечити семантичну точність і водночас прагматичну адекватність, зберігши впливове навантаження тексту.

Французький політичний дискурс вирізняється високим рівнем риторичності, що зумовлено історичною традицією політичної ораторики Франції. Від доби Французької революції політичне слово стало символом влади і засобом формування колективної свідомості. Як зазначає Домінік Мангено, «французький політичний текст – це не просто аргумент, а вистава, де слово виконує роль актора» [5, с.48].

У сучасному політичному мовленні простежуються такі характерні лінгвістичні риси:

– використання абстрактної лексики *(liberté, égalité, progrès, nation, valeurs républicaines)*, що апелює до загальнолюдських понять;

– наявність метафор боротьби та руху *(mener un combat, aller de l'avant, franchir une étape)*, які створюють динамічний образ політичної дії;

– астосування оцінної лексики *(inévitable, courageux, décisif, historique)*, що формує позитивний або негативний імідж події чи особи;

– евфемізація конфліктних тем, наприклад: « *réajuster la politique migratoire »* замість « *réduire l'immigration »*, або « *contribution exceptionnelle »* замість « *nouvel impôt »*.

Такі вирази створюють ефект дипломатичної коректності, який часто губиться при буквальному перекладі. Для збереження прагматичного ефекту перекладач має застосовувати стратегії функціональної компенсації або еквівалентної заміни.

Метафора відіграє ключову роль у французькому політичному мовленні. Політична метафора організовує мислення суспільства, задає схеми інтерпретації реальності. У промовах французьких політиків активно функціонують такі типові метафоричні моделі:

Метафоричний тип	Приклад у французькому дискурсі	Можливий переклад українською	Коментар
Метафора боротьби/війни	« Nous devons livrer bataille contre le chômage »	«Ми маємо боротися з безробіттям.»	Зберігається пряма еквівалентність.
Метафора руху/шляху	« La France avance sur la voie du changement »	«Франція рухається шляхом змін»	Пряма передача образу можлива, проте важливо уникати калькування з кліше.
Метафора хвороби/лікування	« Notre société souffre d'un manque de confiance. »	«Наше суспільство страждає від браку довіри.»	Актуалізується через концепт «соціального організму.»
Метафора дому/нації	« Notre maison commune, l'Europe, doit rester unie. »	«Наш спільний дім – Європа – має залишатися єдиним.»	Потребує культурної адаптації зважаючи на політичний контекст.

У перекладі подібних конструкцій важливо враховувати, що французькі політичні метафори часто є частиною культурних сценаріїв, які не завжди мають аналог у цільовій культурі. Наприклад, фраза *« La République en marche »* (буквально: «Республіка в русі») у перекладі «Республіка на марші» може викликати небажані воєнні конотації. Тому перекладачі ЗМІ використовують варіант *«Республіка,*

що рухається вперед», який нейтралізує зайві асоціації, але зберігає позитивну динаміку образу.

Французький політичний дискурс надзвичайно насичений історичними алюзіями та культурними відсиланнями. Вислови на кшталт *« l'esprit de 68 », « le modèle républicain », « la voix de la France »* мають глибоке історичне та емоційне забарвлення, тому під час перекладу важливо відтворити не лише зміст, а й культурну конотацію. Французький політичний дискурс – це не лише мова теперішнього, а постійний діалог із минулим.

Перекладацькі труднощі виникають у випадках, коли алюзія є зрозумілою французькій аудиторії, але непрозорою для української. Наприклад, Емманюель Макрон щороку знову використовує та дослівно цитує цю історичну формулу: *« Quoi qu'il arrive, la flamme de la résistance française ne doit pas s'éteindre et ne s'éteindra pas ».* Ця відома фраза взята зі звернення від 18 червня 1940 року, з яким генерал де Голль виступив в ефірі BBC у Лондоні. Вона символізує народження руху «Вільна Франція» та відмову змиритися з поразкою від нацистської Німеччини. Для французів вона викликає асоціації з антинацистським Рухом Опору, тоді як українському читачеві це може бути невідомо. Тому переклад має бути пояснювальним: «Що б не сталося, полум'я французького Руху Опору не повинно згаснути і не згасне», що розкриває культурний підтекст. Інший приклад: *« l'Hexagone »* як метонімія Франції. Буквальний переклад («шестикутник») буде неприродним, отже, у перекладі доречно передати значення через еквівалент-кліше «Франція». Таким чином, перекладач має володіти не лише лінгвістичними, а й енциклопедичними знаннями для адекватного декодування прецедентних феноменів.

Прагматичний рівень французького політичного дискурсу визначається поєднанням етосу (образ мовця), пафосу (емоційний вплив) і логосу (раціональна аргументація) – трьох класичних риторичних категорій. Політик виступає не лише як носій інформації, а як учасник символічної гри, у якій мова стає засобом побудови довіри. Наприклад, у зверненні Еммануеля Макрона до нації від 31 грудня 2023 року зустрічається фраза: « *Je veux une France plus forte, plus juste, plus unie ».* Ця трикомпонентна структура (*plus forte – plus juste – plus unie*) реалізує риторичну фігуру градації, спрямовану на підсилення емоційного впливу. В українському перекладі природним варіантом буде: «Я хочу бачити Францію сильнішою, справедливішою, єдинішою ». При цьому збережено і синтаксичний ритм, і прагматичну функцію піднесення, властиву французькому оригіналу. Інший приклад із промови Марін Ле Пен (2022): *« Les élites ont trahi le peuple ».* Фраза, насичена емоційною полярністю «еліти – народ»,

у перекладі може набувати надмірно драматичного відтінку. Тому оптимальною є стратегія пом'якшення конфронтаційності: «Правлячі кола відвернулися від свого народу». Цей прийом дозволяє зберегти зміст і водночас узгодити риторику з українськими нормами публічної мови.

Французький політичний дискурс характеризується високим рівнем образності, інтертекстуальності та прагматичної насиченості. Для перекладача головним завданням є не буквальне відтворення форми, а передача функціонального ефекту – тональності, емоційності та переконувальної сили тексту.

Переклад політичного дискурсу належить до найбільш складних видів перекладацької діяльності, оскільки політичні тексти є багаторівневими – вони містять лінгвістичну, прагматичну, культурну та ідеологічну інформацію. Як зазначає Мона Бейкер, перекладач політичних текстів має діяти не лише як лінгвіст, а як «етичний медіатор між культурами» [6, с. 24].

У сучасній перекладознавчій парадигмі домінують дві базові стратегії: доместикація та форенізація. Доместикація передбачає адаптацію тексту до культурних норм мови перекладу, забезпечуючи легкість сприйняття, тоді як форенізація, навпаки, зберігає національну специфіку оригіналу, навіть якщо це створює ефект «чужості» [1]. У політичному дискурсі перекладач має балансувати між цими підходами. Надмірна доместикація може знівелювати ідеологічні підтексти, а надмірна форенізація – ускладнити розуміння. Тому оптимальним вважається комбінований підхід, коли культурні реалії зберігаються, але супроводжуються мінімальним коментарем або експлікацією.

Французький політичний дискурс насичений кліше, які виконують функцію семантичних маркерів політичної ідентичності. Наприклад:

- *« valeurs républicaines »* – «республіканські цінності»;
- *« cohésion sociale »* – «соціальна згуртованість»;
- *« vivre ensemble »* – «спільне життя» або «жити разом».

Хоча ці словосполучення мають прямі відповідники, їхнє значення в оригіналі часто є ширшим і політично навантаженим. Тому у перекладі варто зберігати усталені кальки, але контекстуально уточнювати значення через пояснення або коментар, якщо йдеться про тексти аналітичного типу.

Евфемізація є типовою рисою французької політичної риторики, спрямованою на пом'якшення конфліктних тем. Наприклад:

- *« plan de sauvegarde de l'emploi »* («план збереження робочих місць») фактично означає скорочення персоналу;

– *« ajustement budgétaire »* («бюджетне коригування») – підвищення податків або скорочення витрат.

Під час перекладу таких виразів буквальна передача створює хибне враження. Тому застосовується стратегія прагматичної адаптації – перекладач має зберегти тон поміркованості, але дати читачеві змогу зрозуміти реальний зміст вислову: « *plan de sauvegarde de l'emploi » – «програма скорочення персоналу, представлена як захід зі збереження зайнятості».*

Багато французьких політичних текстів апелюють до подій Великої французької революції, Другої світової війни або колоніальної історії. Наприклад: « *l'esprit du 14 juillet »*, « *héritiers de la Résistance »*, « *la grandeur de la France »*. В українському перекладі такі фрази потребують пояснення, адже вони є частиною національного міфу. Як зазначає Матьє Гідер, «перекладач політичного тексту має не лише інтерпретувати мову, а й відновлювати історичний фон, на якому вона звучить» [7, с.71]. Тому можливі два варіанти:

– еквівалент з коментарем – «дух 14 липня (символ Французької революції)»;

– культурна адаптація – «революційний дух Франції».

У практиці французько-українського перекладу використовуються наступні перекладацькі стратегії: компенсація; модуляція; експлікація, адаптація.

Компенсація використовується для відтворення емоційного ефекту, який не може бути переданий дослівно. Наприклад, у промові Макрона 2019 року: « *La République, c'est nous tous ».* Буквальний переклад «Республіка – це всі ми» не передає урочистого пафосу. Тому доречно застосувати стилістичну компенсацію: «Ми – і є Республіка». Такий варіант ближчий до української ораторської традиції й відтворює інклюзивний ефект.

Модуляція полягає у зміні логічного або граматичного ракурсу вислову для досягнення більшої природності перекладу. Наприклад: *« Le gouvernement a pris ses responsabilités ».* Буквально: «Уряд узяв на себе відповідальність». Оптимальний переклад: «Уряд діяв відповідально» або «Уряд проявив рішучість». У цьому випадку змінюється граматична структура, але зберігається прагматичний зміст.

Коли французький вислів не має прямого культурного еквівалента, перекладач застосовує експлікацію – пояснення змісту. Наприклад: *« Les territoires d'outre-mer »* – «заморські території Франції (колишні колонії)». Експлікація дозволяє уникнути непорозуміння, особливо у політичних текстах, що мають міжнародну аудиторію.

Адаптація є найефективнішою стратегією у випадках, коли буквальний переклад не відтворює прагматичного ефекту. Наприклад, у промові Жана- Люка Меланшона: « *Nous sommes le cri du peuple ».* Буквально: «Ми – крик народу». В українському варіанті доречніше: «Ми – голос народу». Це зберігає емоційність і робить вислів природним для української політичної традиції.

Переклад політичних текстів завжди пов'язаний із питанням нейтральності. Як наголошує Ентоні Пайм, перекладач не може бути повністю поза політичним контекстом, адже його вибір впливає на сприйняття повідомлення [8, с.89]. Тому перекладач виступає як медіатор і співтворець дискурсу, який не лише відтворює, а й формує політичну реальність у цільовій культурі.

Етична позиція перекладача має базуватися на принципі відповідальної інтерпретації – збереження змісту без ідеологічної маніпуляції. Це особливо важливо в умовах міжнародної політичної комунікації, де будь-яке відхилення у перекладі може змінити дипломатичний зміст або політичний тон.

Таким чином, переклад французького політичного дискурсу вимагає глибокого володіння не лише мовними ресурсами, а й знанням культурного контексту, історичних алюзій, жанрових конвенцій і прагматичних стратегій. Оптимальним є гнучке поєднання різних перекладацьких прийомів – від експлікації до компенсації – з метою досягнення прагматичної еквівалентності та збереження ідеологічної нейтральності тексту.

Висновки з дослідження. Дослідження особливостей перекладу французького політичного дискурсу дозволяє зробити висновок, що цей тип комунікації поєднує в собі лінгвістичну складність, прагматичну насиченість та ідеологічну багатовимірність. Його переклад вимагає не лише філологічної компетенції, а й культурної, соціальної та когнітивної обізнаності перекладача.

По-перше, французький політичний дискурс характеризується високим ступенем риторичності та метафоричності, активним використанням кліше, алюзій та евфемізмів. Ці засоби виконують маніпулятивну і мобілізуючу функції, спрямовані на створення ефекту єдності, патріотизму та соціальної відповідальності.

По-друге, у перекладі таких текстів визначальним є збереження прагматичного потенціалу, тобто намірів і комунікативних стратегій автора. Успішний переклад не обмежується лексичною еквівалентністю – він має відтворювати функціональний і емоційний вплив на реципієнта.

По-третє, перекладач виступає медіатором між політичними культурами, оскільки через його мовні рішення формується образ

політичної реальності у свідомості іншомовного читача. У цьому сенсі перекладач бере на себе етичну відповідальність за точність, неупередженість і прагматичну адекватність інтерпретації.

Застосування стратегій експлікації, модуляції, компенсації та адаптації дозволяє забезпечити баланс між збереженням оригінального змісту й наближенням тексту до норми мови перекладу. Ефективність перекладу визначається тим, наскільки повно він відтворює ідеологічно-семантичну структуру дискурсу, не порушуючи культурних та політичних конотацій.

Отже, переклад французького політичного дискурсу – це активна інтерпретаційна діяльність, що поєднує лінгвістичну точність із прагматичною чутливістю, а також потребує глибокого розуміння соціально-політичного контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 1995. 320 p.
2. Charaudeau P. Le discours politique. Les masques du pouvoir. Paris: Vuibert, 2005. 255 p.
3. Van Dijk T. A. Discourse and manipulation // Discourse & Society. 2006. Vol. 17, No.3. P. 359–383.
4. Wodak R. The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean. London: SAGE Publications Ltd, 2015. 256 p.
5. Maingueneau D. Analyse du discours politique. Paris: Armand Colin, 2021. 224 p.
6. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London: Routledge, 2018. 353 p.
7. Guidère M. Introduction à la traductologie. Penser la traduction : hier, aujourd'hui, demain. Bruxelles : De Boeck Supérieur, 2010. 161 p.
8. Pym A. Exploring Translation Theories. 4th ed. London: Routledge, 2023. 256 p.

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.111’23’371’42
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.62-69

Юлія Куруч,
доктор філософії,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної фонетики англійської мови,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
https://orcid.org/0000-0002-0701-4216
м. Одеса, Україна

Мовні засоби пом’якшення незгоди з думкою співрозмовника у сучасному англомовному художньому дискурсі

Language means of mitigating disagreement with the opinion of the interlocator in modern english-language fictional discourse

Анотація. *Пропонована розвідка спрямована на визначення мовних засобів мітигації незгоди з думкою співрозмовника в англомовному художньому дискурсі. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення механізмів регулювання міжособистісної взаємодії, оскільки вираження незгоди потенційно загрожує позитивному «обличчю» комунікативного партнера та може спричиняти комунікативний конфлікт. Метою розвідки є встановлення основних тактик реалізації мітигативної стратегії пом’якшення незгоди та визначення мовних засобів їхньої вербалізації. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять положення теорії мовленнєвих актів, теорії ввічливості, а також концепції експліцитної та імпліцитної незгоди. Матеріалом дослідження слугували комунікативні ситуації з англомовного художнього дискурсу, у яких персонажі виражають незгоду, одночасно мінімізуючи її потенційно конфліктогенний вплив. У результаті аналізу встановлено, що мітигація незгоди реалізується за допомогою тактик зниження категоричності висловлювання, часткової згоди, вибачення та непрямого вираження незгоди. Виявлено, що найбільш продуктивною є тактика зниження категоричності, яка реалізується за допомогою вставних конструкцій, модусних операторів, прислівників-кваліфікаторів та інших засобів послаблення іллокутивної сили висловлювання. Тактика часткової згоди дає змогу поєднати визнання позиції співрозмовника з вираженням власної відмінної думки. Вибачення сприяє зменшенню категоричності незгоди, тоді як непрямі мовленнєві акти, зокрема акти здивування, недовіри, схвалення та запрошення, забезпечують її імпліцитне вираження. Доведено, що використання зазначених тактик спрямоване на збереження позитивного «обличчя» співрозмовника та підтримання гармонійної комунікативної взаємодії. Перспективи дослідження пов’язані з комплексним вивченням вербальних і невербальних засобів мітигації незгоди в різних типах англомовного дискурсу.*

Ключові слова: *ввічливість, мітігація, комунікативна ситуація, мовленнєвий акт, імпліцитність, інтенція.*

Summary. *This paper reports on establishing the linguistic means of mitigating disagreement with the interlocutor's opinion in English-language literary discourse. The relevance of this study stems from the need to examine the mechanisms governing interpersonal interaction, since the expression of disagreement potentially threatens the communicative partner's positive 'face' and may lead to communicative conflict. The aim of the study is to identify the main tactics for mitigation of disagreement and to determine the linguistic means of verbalising them. The theoretical basis for the study is provided by the principles of speech act theory, politeness theory, and the concepts of explicit and implicit disagreement. The research data included communicative situations drawn from English-language literary discourse, in which characters express disagreement whilst simultaneously minimising its potentially conflict-inducing impact. The analysis has revealed that mitigation of disagreement is achieved through tactics such as reducing the categorical nature of a statement, partial agreement, apologies and the indirect expression of disagreement. It has been found that the most effective tactic is that of reducing categoricalness, which is achieved through the use of parenthetical constructions, modal operators, qualifying adverbs and other means of weakening the illocutionary force of an utterance. The tactic of partial agreement allows one to combine acknowledgement of the interlocutor's position with the expression of one's own differing opinion. Apologies help to reduce the categorical nature of disagreement, whilst indirect speech acts, in particular, acts of surprise, disbelief, approval and invitation, ensure its implicit expression. It has been demonstrated that the use of these tactics is aimed at preserving the interlocutor's positive 'face' and maintaining harmonious communicative interaction. This direction can be further explored for applications other than those discussed in this thesis. Future research prospects involve a comprehensive study of verbal and non-verbal means of mitigating disagreement in various types of English-language discourse.*

Key words: *politeness, mitigation, communicative situation, speech act, implicitness, intention.*

Вступ. Зростання зацікавленості вчених проблемами забезпечення ефективності комунікативної діяльності спостерігається у прагмалінгвістичних розвідках останніх років (І. Базарова, Н.О. Бігунова, І.О. Ківенко, Н.В. Кондратенко, М.В. Косовець, Г.О. Олійник, Г.І. Приходько, А.П. Романченко) і обумовлено зусиллями комунікантів щодо результативності власного мовлення, його ефективності та відповідності нормам ввічливості.

Мітигація як процес модифікації мовленнєвого акту, спрямований на зменшення можливих небажаних ефектів, відіграє важливу роль в процесі спілкування. Комунікативна стратегія мітигації слугує об'єктом досліджень Б. Фрейзера (1980), Дж. Флауердью (1991), Дж. Елвуда (1996), К. Каффі (1999), Б. Мартиновського (2006), О.О. Селіванової (2010), Ю.В. Деде (2019) та ін.

За визначенням Б. Фрейзера, мітигація є процесом модифікації мовленнєвого акту, спрямованим на зменшення можливих небажаних

ефектів в тих ситуаціях, коли мовленнєва поведінка мовця може призвести до комунікативного збою або навіть конфлікту [13, с. 341].

До загрозливих для «обличчя» актів, що підлягають пом'якшенню, практики теорії мовленнєвих актів відносять акти незгоди, критики, докору, відмови, поганої новини, прохання, поради, обіцянки [2, 2019].

Актуальність дослідження шляхів мітигації незгоди зумовлена необхідністю вивчення механізмів регулювання міжособистісної взаємодії, оскільки вираження незгоди потенційно загрожує позитивному «обличчю» комунікативного партнера та може спричиняти комунікативний конфлікт.

Методологія та методи дослідження. Метою розвідки є встановлення основних тактик реалізації мітигативної стратегії пом'якшення незгоди та визначення мовних засобів їхньої вербалізації. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять положення теорії мовленнєвих актів, теорії ввічливості, а також концепції експліцитної та імпліцитної незгоди.

Для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні дослідницькі **методи.** Серед *загальнонаукових* методів у роботі використано *метод синтезу й аналізу* – для цілісного дослідження художнього дискурсу з використанням системного підходу в розгляді засобів пом'якшення незгоди; метод *спостереження* уможливив виявлення характерних ознак досліджуваних одиниць; *описовий метод* – для планомірної інвентаризації та виявлення ознак аналізованого фактичного матеріалу. У межах *спеціальних* мовознавчих методів застосовано *контекстуально-інтерпретаційний* аналіз – для виявлення намірів та інтенцій мовців в кожному контексті вибірки.

Матеріалом дослідження слугували комунікативні ситуації з англомовного художнього дискурсу, в яких персонажі виражають незгоду зі співрозмовником, дбаючи при цьому про мінімізацію її потенційно конфліктогенного характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія незгоди належить до числа фундаментальних комунікативних категорій, які відіграють значну роль в організації мовленнєвої взаємодії. Вербалізацію незгоди у дискурсі досліджують такі лінгвісти, як Дж. Остін, Дж. Серль, К. Бах, П. Браун та С. Левінсон, Г.Х. фон Райт, А.Д.Зербіно, О.В. Рибакова, Н.О. Рябокінь та ін. За різними класифікаціями мовленнєвих актів незгоду відносять до перформативів (Дж.Остін), комісивів (Дж.Серль) або констативів (К.Бах) [2, 2019]. В комунікативному процесі мовленнєвий акт незгоди корегує комунікативно-прагматичні відношення між мовцями [4;5].

П. Браун та С. Левінсон зазначають, що комунікативний намір незгоди корелює з глобальною метою комунікації, визначеною двома універсальними мотивами: створення власного позитивного іміджу («збереження обличчя») і недопущення ущемлення власних інтересів («збереження території») [11, с. 288].

Незгода означає *негативне* ставлення мовця до дії або ініціюючої репліки. Згідно з Н.О. Рябокінь, мовленнєвий акт незгоди є «*реактивним* актом, який відображає протилежну позицію адресата відносно позиції адресанта й виражений інформативним або оцінним висловлюванням із різноманітними емоційними відтінками» [5].

О.В. Рибакова вважає, що комунікативна стратегія незгоди мотивується комунікативним наміром суб'єкта незгоди висловити *відмінність думки* стосовно певної сутності, властивості / дії чи ситуації, які є об'єктом референції попереднього висловлення комунікативного партнера, на основі когнітивної операції оцінювання [4, 10].

Г.Х. фон Райт та Л. Госман виокремлюють *сильну* та *слабку* незгоду. Сильна незгода пов'язана з вираженням протилежної думки, а слабка незгода лише заперечує інформацію, дану в репліці-стимулі. Крім того, вчені звертають увагу на те, що незгода може стосуватись цілого висловлення або окремих його частин [20].

Дж. Тотті першим запропонував розділити засоби вираження незгоди на *експліцитні* та *імпліцитні.* Вчений також встановив, що імпліцитна незгода трапляється значно частіше за експліцитну [19]. Слід згадати, що в цілому «імпліцитні мовленнєві акти – це мовленнєва взаємодія комунікантів у дискурсі, в процесі якої ними конструюються імпліцитні смисли. Інакше кажучи, це такі мовленнєві акти, в яких під час інтендування адресантом і виведення адресатом мовленнєвого смислу переосмислюється один або кілька його компонентів» [1, с. 60]. А.Д.Зербіно зазначає, що в імпліцитному мовленнєвому акті незгоди інтенція мовця відрізняється від значення його висловлювання, а особливістю імпліцитної незгоди дослідник вважає асиметрію, тобто невідповідність плану змісту планові вираження, а також невираженість значення формально-граматичними показниками [3, 2011].

Використовуючи імпліцитність, мовець розраховує на мовні та екстралінгвальні навички співрозмовника [18]. Наявність імпліцитної незгоди маркують певні сигнали: мовець, який володіє достатньою компетенцією і екстралінгвальними знаннями, здатний розпізнати незгоду, яка імпліцитно міститься в репліці співрозмовника. Імпліцитними проявами незгоди вважають спростування, заперечення, осуд, невдоволення, несхвалення [3; 4; 5].

На нашу думку, використання мітигаційної стратегії пом'якшення незгоди з думкою співрозмовника зумовлено бажанням мовця «зберегти обличчя» співрозмовника.

Спостереження за комунікативними ситуаціями, в яких персонажі художнього дискурсу намагаються пом'якшити власну незгоду з думкою співрозмовника, доводять, що найпоширенішою тактикою реалізації мітигативної стратегії є тактика ***зниження категоричності висловлювання***.

Відомо, що зниження категоричності висловлювання дозволяє мовцю пом'якшити іллокутивну силу таких висловлювань, як відмова, осуд чи критика.

Наведемо епізод з англомовного художнього дискурсу, в якому незгода із співрозмовником пом'якшена вставним реченням *I'm afraid,* яке мовці активно вживають як тактику зниження категоричності висловлювання:

"Tell these daft biddies to go away," said Iain. "They are after saying I cannot bulldoze that ruin because there are bats in it. Haff you ever heard the like?"

*"**I'm afraid they are right**," said Hamish. "Bats are protected, Iain, and you'll need to leave that ruin alone"* [8, с. 27].

У наступних прикладах незгода зі співрозмовником пом'якшена прислівниками-кваліфікаторами *really* та *exactly*, які вживаються із заперечною часткою *not:*

1) *He wears nice clothes, volunteered Joanna.*

*Not **really,** said Peggy. I mean, he has a look, but it's just tracksuits most of the time. I doubt he even owns a suit.* [17, с. 35].

2) *'I don't think he's anyone,' said the old girl. 'Are you anyone? Are you her daddy?'*

*'**Well, not exactly**.'*

'No, he's certainly not,' said Peggy, hugging the leg of Ronan's mum. 'My daddy has a motorbike.' [15, с. 5].

Іншою тактикою мітигації незгоди вважаємо тактику ***часткової згоди***, яку реалізують модусні оператори – модальні дієслова *maybe* та *perhaps*:

1) *"Do you think we're magicians? We just put out the call for him a few hours ago. He's no amateur. If he doesn't want to be picked up, and he obviously doesn't, he'll go to ground and we'll have our work cut out for us finding him. I can't see that it's particularly important anyway."*

*"**Maybe you're right**," Larry said. "<u>But you never know</u>. He might have learned some things that we're not up on. See you later, Walt."* [16, с. 61].

2) *I think Make More Money is a much better option. If I ever had to choose, that's definitely the one I'd go for."*

*"**Yes**," I say slowly. "**Yes, maybe you're right. Maybe that's what I should do**." I reach down with a shaky hand and take a bite of warm nan. "<u>But how shall I do it?</u>" I say eventually. "<u>How shall I make more money?</u>"* [14, с. 67].

Поширеним засобом реалізації тактики часткової згоди є етикетна фраза *If you say so,* яка свідчить про бажання мовця уникнути конфлікту та догодити співрозмовнику, що можна спостерігати у наступних прикладах:

1) *Jimmy's just come out and your girlfriend's just gone in."*

"Lesley is not my girlfriend."

*"**If you say so**."* [10, с. 94].

2) *Sonsie approached Fiona and stared up at her. Fiona bent down and scratched the cat behind the ears. She began to purr.*

"What a huge beast," said Fiona. "Looks like a wild cat." "Och, no," said Hamish quickly. "Chust a big tabby."

*"**If you say so**."* [7, с. 54].

Тактику часткової згоди також реалізує прислівник *partly,* що не є дивним, адже семантика частковості закладена в його значенні:

"What was wrong?"

"I don't really know," I say with a sigh, putting the letters back down on the hall table. "I just had to get away and think. I was all confused."

"Because of Tarquin?" says Suze at once, and I feel myself stiffen apprehensively.

*"**Partly**," I say after a pause, and swallow. "Why? Has he—"*

"I know you're not that keen on Tarkie," says Suze wistfully, "but I think he still really likes you. He came round a couple of nights ago and left you this letter." [14, с. 187].

Незгода із співрозмовником також може бути пом'якшена ***тактикою вибачення***, що можна простежити у наступному прикладі:

*He said one time after he got back "I wish we didn't always have to wait till the last minute to get our income taxes in," and she said "**I'm sorry, but that seems to be what it takes**." "Couldn't you start doing them a week or two earlier?"* [12, с. 213].

Якщо мовленнєвий акт незгоди виявляється занадто негативним для мовця, він звертається до ***непрямого мовленнєвого акту*** як засобу іллокутивного помякшення. Як ілюстрацію наведемо епізод, в якому незгода виражена через непрямі акти здивування та недовіри:

"Well, there's Angus Macdonald."

"Why him?"

“Look at it this way.” Priscilla leaned forward eagerly and he caught a whiff of French perfume. “He lost face over that wrong prediction about the general election. He could have poisoned that whisky himself.”

*“**And killed Trixie Thomas first? Come on, Priscilla**.”*

“I suppose it is rather far-fetched. But he could still have poisoned that whisky [8, с. 93].

Ще один приклад ілюструє вираження відмови непрямими мовленнєвими актами схвалення та запрошення:

“Shall we go to my office?” she asked, casting a nervous glance at the head teacher’s door.

*“**It’s a grand day. Let’s take a wee walk outside**.”*

She followed him meekly out of the school and stood beside him on the grey asphalt of the playground [9, с. 20].

Ще одною формою прояву імпліцитної незгоди є використання риторичних чи зустрічних питань, які є за своєю структурою непрямими мовленнєвими актами, тобто засобом мітигації незгоди, що можна спостерігати в наступному епізоді:

Patricia waited until she was sure he was out of earshot and then rounded on Hamish. “How could you? And you a policeman.”

“Well, I’m a Highlander as well, and it iss considered no crime up here to take a fish from the river.”

*“**If it is no crime, then why do they have game laws and why do they have water bailiffs?**”*

“That,” said Hamish, unrepentant, “is to add a spice o’ danger to the sport.” [6, с. 6].

Висновки з дослідження. Отже, мітигація незгоди з думкою співрозмовника досягається тактиками зниження категоричності висловлювання, часткової згоди, вибачення та непрямого вираження незгоди. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що зазначені тактики спрямовані на зменшення іллокутивної сили незгоди та мінімізацію її потенційного негативного впливу на міжособистісну взаємодію. Найбільш продуктивною в дослідженому матеріалі виявилася тактика зниження категоричності, що реалізується за допомогою вставних конструкцій, модусних операторів, прислівників-кваліфікаторів та інших засобів, які послаблюють категоричність висловлення. Тактика часткової згоди дає змогу поєднати визнання позиції співрозмовника з подальшим вираженням власної відмінної думки. Вибачення та непрямі мовленнєві акти додатково знижують конфліктогенність незгоди й сприяють збереженню позитивного «обличчя» комунікативного партнера. Перспективним видається подальше дослідження мітигації незгоди з урахуванням її вербальних і невербальних маркерів, комунікативних ролей учасників та особливостей різних типів дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. 332 с.
2. Деде Ю.В. Формування висловлювань незгоди, відмови та критики у пом'якшувальній модальній упаковці. *Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії: міжн. наук.-практ. конф.* Львів, 2019. С.119-121.
3. Зербіно АД. Специфіка типологізації мовленнєвих актів згоди/незгоди у сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія : Філологічна. 2011. Вип. 19. С. 18-24.
4. Рибакова О. В. Гендерна специфіка втілення стратегії незгоди в усній англомовній неофіційній комунікації : автореф. дис. ... канд. філ. наук. Харків, 2016. 22 с.
5. Рябокінь Н. О. Перформативи як індикатори негопозитивних мовленнєвих актів. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харківського держ. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди.* 2009. Вип. 27. С. 129–137.
6. Beaton M.C. Agatha Raisin and the Wizard of Evesham. London: C & R Crime, 2014. 288 p.
7. Beaton M.C. Death of a Nurse. New York: Grand Central Publishing, 2016. 257 p.
8. Beaton M.C. Death of a perfect wife. London : C & R Crime, 2011. 240 p.
9. Beaton M.C. Death of a poison pen. Edinburgh : Constable and Co., 2007. 268 p.
10. Beaton M.C. Death of a witch. London: C & R Crime. 2010. 268 p.
11. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 347 p.
12. Dixon S. His wife leaves him. London: Fantagraphics, 2013. 600 p.
13. Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics.* № 4, 1980. P. 341-350.
14. Kinsella S. The Secret dreamworld of a shopaholic. London: Black Swan, 2000. 320 p.
15. Parsons T. Man and wife. London: Harper, 2010. 320 p.
16. Reynolds J. Ghost. Washington: Atheneum, 2017. 208 p.
17. Rooney S. Normal people. New York: Hogarth, 2019. 288 p.
18. Searle J. R. Indirect speech acts. Syntax and semantics. Vol. 3. New York – San Francisco-London: Academic Press, 1975. P. 59-82.
19. Tottie G. Negation in English speech and writing: a study in variation. San Diego: Academic Press, 1991. 353 p.
20. Wright J. W., Hosman L. A. Language style and sex bias in the courtroom: The effects of male and female use of hedges and intensifiers on impression formation. *Southern Speech Communication Journal*. № 48, 1983. P. 137-152.

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

UDC 811.111:37.091.3
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.70-79

Nataliia Lysenko,
PhD in Philology, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of English Philology,
Oles Honchar Dnipro National University
https://orcid.org/0000-0002-0171-6209
Dnipro, Ukraine

Linguocultural aspects of English language use in intercultural communication

Лінгвокультурологічні аспекти використання англійської мови у міжкультурній комунікації

Summary. *The article examines the linguocultural aspects of English language use in intercultural communication. The relevance of the study is determined by the global status of English and the increasing number of communicative situations involving speakers with different linguistic and cultural backgrounds. The aim of the study is to identify the major linguistic and pragmatic phenomena through which cultural meanings are expressed and interpreted in intercultural English communication. The research employs descriptive, linguocultural, contextual, and pragmatic methods of analysis. The practical material comprises culturally marked lexical and phraseological units, speech formulas, politeness strategies, and discourse patterns used in English communication. The analysis demonstrates that cultural information is manifested at different linguistic levels and acquires particular significance depending on the communicative context. Potential intercultural misunderstandings may result from differences in cultural connotations, pragmatic expectations, politeness norms, and discourse conventions. Particular attention is paid to English as a lingua franca, where meaning is not merely transmitted but negotiated and co-constructed by participants representing different linguistic and cultural backgrounds. The findings indicate that linguocultural and pragmatic analysis provides a productive framework for examining the relationship between linguistic form, cultural meaning, and communicative function. It is concluded that consideration of linguocultural and pragmatic dimensions is essential for a comprehensive understanding of English language use in contemporary intercultural communication.*

Key words: *linguocultural aspects, English language, intercultural communication, applied linguistics, intercultural pragmatics, English as a lingua franca, culturally marked vocabulary, phraseology.*

Анотація. *У статті досліджуються лінгвокультурні аспекти функціонування англійської мови в міжкультурній комунікації. Актуальність дослідження зумовлена глобальним статусом англійської мови та зростанням*

кількості комунікативних ситуацій, у яких взаємодіють носії різних мов і культур. Мета статті полягає у визначенні основних мовних і прагматичних явищ, через які реалізуються та інтерпретуються культурні значення в англомовній міжкультурній комунікації. У дослідженні застосовано описовий, лінгвокультурологічний, контекстуальний і прагматичний методи аналізу. Практичний матеріал охоплює культурно марковані лексичні та фразеологічні одиниці, мовленнєві формули, стратегії ввічливості та дискурсивні моделі англійської мови. В аналізі враховано взаємодію мовних, культурних і прагматичних чинників, що визначають вибір та інтерпретацію мовних засобів у ситуаціях міжкультурної взаємодії. Встановлено, що культурна інформація реалізується на різних рівнях мовної організації та набуває особливого значення залежно від комунікативного контексту та культурного досвіду учасників комунікації. Показано, що потенційні міжкультурні непорозуміння можуть бути зумовлені відмінностями у культурних конотаціях, прагматичних очікуваннях, нормах ввічливості та дискурсивних конвенціях. Особливу увагу приділено функціонуванню англійської мови як lingua franca, у межах якого значення не лише передаються, а й узгоджуються та спільно конструюються учасниками комунікації. Зроблено висновок, що лінгвокультурний і прагматичний аналіз англійської мови є важливим для глибшого розуміння механізмів міжкультурної комунікації.

Ключові слова: *лінгвокультурні аспекти, англійська мова, міжкультурна комунікація, прикладна лінгвістика, міжкультурна прагматика, англійська як lingua franca, культурно маркована лексика, фразеологія.*

Introduction. In the context of globalization, international mobility, digital communication, and increasingly intensive professional and academic contacts, English has become a principal means of interaction among speakers representing diverse linguistic and cultural backgrounds. Its contemporary role extends beyond communication between native and non-native speakers and increasingly involves interactions in which English functions as a lingua franca (ELF). This development has expanded the range of communicative contexts in which English is used and increased scholarly interest in the relationship between language, culture, and intercultural communication. From an applied linguistic perspective, the study of English in such contexts requires attention not only to its structural characteristics but also to the cultural meanings, pragmatic conventions, and interactional patterns associated with particular forms of language use [1; 2].

Language and culture are closely interconnected because linguistic forms do not merely transmit propositional information but may also encode culturally shaped meanings, values, assumptions, and ways of interpreting social experience. Cultural meanings can be expressed through lexical choices, phraseological units, discourse patterns, politeness strategies, speech acts, and other linguistic resources. Consequently, successful intercultural communication depends not only on grammatical

accuracy but also on the ability to recognize how linguistic choices may be interpreted in different cultural and communicative contexts [3].

The relevance of linguocultural analysis becomes particularly evident when English is used in intercultural communication. Speakers may possess high grammatical and lexical competence while experiencing misunderstandings caused by differences in communicative conventions, cultural associations, pragmatic expectations, or interpretations of apparently equivalent expressions. A linguistically accurate utterance may therefore produce an unintended interpersonal effect if the speaker is unfamiliar with the sociocultural and pragmatic conventions governing its use. Recent research on intercultural pragmatics emphasizes that participants in multilingual communication draw on existing pragmatic norms while negotiating and co-constructing meanings during interaction [7].

The concept of intercultural communicative competence provides an important theoretical framework for understanding these processes. From an applied-linguistic perspective, intercultural communication involves more than the accurate production and interpretation of linguistic forms, as participants must recognize culturally shaped meanings, interpret communicative intentions, and adapt their language use to specific interactional contexts. This perspective shifts attention from language as an autonomous system toward language as a resource through which participants negotiate meaning and construct understanding in intercultural interaction [1; 4].

The relationship between linguistic forms and their sociocultural and pragmatic interpretation is particularly important in intercultural communication. Effective interaction depends not only on the linguistic form of an utterance but also on social relationships, communicative purposes, and contextual expectations. The same or apparently equivalent linguistic expression may acquire different interpersonal meanings depending on the cultural and communicative context [7].

The relationship between language and culture was further explored by Kramsch [3], who demonstrated that language is a primary means through which cultural meanings are constructed, communicated, and negotiated. From this perspective, linguistic forms acquire significance not only through dictionary meanings but also through their association with social practices, discourse communities, identities, and communicative contexts. Culture, therefore, cannot be reduced to a fixed collection of national traditions or factual information but should be understood as a dynamic dimension of meaning-making [3; 9].

This perspective has become particularly important in research on English as a lingua franca. Contemporary ELF studies challenge

the assumption that effective international communication should be measured exclusively against native-speaker norms. Oliveira [5] emphasizes the dynamic relationship between ELF and interculturality, while Victoria, Xu, and Pilcher [6] demonstrate that ELF interaction involves complex linguistic and intercultural practices. Recent research indicates that cultural meanings may become relevant at particular moments of interaction and may be negotiated by participants rather than determined by their national or linguistic backgrounds [5; 6].

Recent research in intercultural pragmatics has emphasized the importance of contextual meaning and pragmatic adaptation. Intercultural communication involves existing pragmatic resources as well as the negotiation and co-construction of meaning between participants. Baker [8] highlights the relationship between ELF, intercultural pragmatics, and transcultural communication, emphasizing the multilingual and dynamic nature of contemporary English use. These approaches provide a basis for examining how linguistic forms acquire culturally and pragmatically specific meanings in actual communication.

The present study approaches linguocultural competence from an applied linguistic perspective, focusing on how cultural meanings are manifested through English language use and become relevant in intercultural communication. Particular attention is paid to culturally marked lexical and phraseological units, pragmatic and politeness strategies, discourse conventions, and other linguistic phenomena whose interpretation may depend on cultural and contextual knowledge. This approach makes it possible to examine the relationship between linguistic form, cultural meaning, and communicative function at different levels of language use.

The problem is particularly significant in contemporary multilingual environments, where English is frequently used by speakers who do not share the same first language or cultural background. Research on ELF communication demonstrates that speakers employ communicative strategies to prevent or repair misunderstandings and establish mutual understanding and rapport [6]. Consequently, linguocultural competence should not be interpreted merely as knowledge of a particular national culture. Rather, it involves the ability to recognize culturally significant meanings, interpret communicative intentions, negotiate meaning, and adapt linguistic behavior to specific interactional circumstances.

Thus, the study of linguocultural aspects of English language use represents a relevant area of applied linguistic research. It combines linguistic, sociolinguistic, pragmatic, and intercultural perspectives, making it possible to examine how cultural meanings are represented, interpreted, and negotiated through English. The purpose of the article

is to analyze the major linguocultural aspects of English language use in intercultural communication and identify linguistic and pragmatic phenomena through which cultural meanings are expressed and interpreted. The study focuses on culturally marked vocabulary and phraseology, pragmatic and politeness strategies, discourse conventions, and the role of contextual and intercultural awareness in interpreting English-language communication.

Methodology/Methods. The study employs an integrated qualitative approach combining descriptive, contextual, linguocultural, and pragmatic methods of analysis. The descriptive method is used to identify and systematize linguistic phenomena relevant to the relationship between language and culture, while the linguocultural method focuses on culturally marked lexical and phraseological units and the cultural meanings, associations, and background knowledge embedded in them. The contextual and pragmatic methods enable the analysis of linguistic units within specific communicative situations, with particular attention to communicative intentions and sociocultural factors influencing their interpretation.

The practical material comprises examples of English lexical and phraseological units, speech formulas, politeness strategies, and discourse patterns that demonstrate the interaction of linguistic form and cultural meaning in intercultural communication. The selected examples are analyzed in terms of their semantic and pragmatic characteristics, cultural connotations, communicative functions, and potential sources of intercultural misunderstanding, particularly where formally comprehensible expressions may receive different interpretations depending on cultural background and communicative context.

The analysis is based on the principle of considering language and culture as interrelated components of communication. The interpretation of the selected material takes into account both the linguistic properties of individual expressions and the sociocultural and pragmatic factors influencing their use and interpretation. This framework makes it possible to identify recurring linguocultural patterns and demonstrate the role of cultural knowledge and contextual awareness in the successful interpretation and use of English in intercultural communication.

Results and Discussion. Linguocultural aspects of English language use become particularly evident when linguistic forms are interpreted beyond their immediate lexical or grammatical meanings. In intercultural communication, speakers rely on culturally shaped knowledge, pragmatic expectations, and contextual information to interpret utterances and determine appropriate responses. Therefore, the analysis should consider not only what a linguistic expression means but also the cultural

associations and communicative functions it may activate in a specific context.

One of the most visible manifestations of the relationship between language and culture is culturally marked vocabulary. English contains numerous lexical items whose meanings are closely connected with social institutions, traditions, historical experiences, and culturally specific practices. Such units may lack direct equivalents in another language, or dictionary equivalents may fail to convey their full range of cultural associations. Consequently, their interpretation requires contextual and background knowledge in addition to linguistic competence [3].

For example, lexical items such as pub, afternoon tea, Guy Fawkes Night, prom, and Thanksgiving refer not simply to objects, events, or practices but to culturally embedded concepts. Their interpretation requires knowledge of the social practices and cultural contexts with which they are associated. The word pub, for instance, may be translated as a type of public drinking establishment, but this does not fully convey its broader cultural associations with social interaction, community life, and informal communication in British culture. Similarly, afternoon tea denotes more than a meal or beverage, evoking a culturally recognizable social practice with historical and interactional connotations.

Such examples demonstrate that lexical meaning may include a significant cultural component. In intercultural communication, insufficient awareness of this component can result in partial comprehension even when the linguistic form is familiar. From a linguocultural perspective, culturally marked vocabulary should therefore be analyzed as a combination of denotative meaning, cultural connotation, and contextual communicative function.

Phraseological units provide an explicit illustration of the interaction between language and culture. Idioms, proverbs, and fixed expressions frequently encode culturally significant experiences and associations and therefore cannot always be interpreted through their individual components. Expressions such as break the ice, hit the nail on the head, spill the beans, and the ball is in your court demonstrate how figurative meaning becomes conventionalized within a linguistic community. Their appropriate use requires knowledge of both phraseological meaning and the communicative contexts in which an expression is acceptable.

The problem becomes more complex in intercultural communication because phraseological expressions may be recognized linguistically but interpreted incorrectly at the pragmatic level. An interlocutor may understand the individual words in an idiom but fail to identify its figurative meaning, communicative intention, or stylistic appropriateness. Conversely, a participant may understand the intended meaning but

perceive an expression as excessively informal, humorous, indirect, or contextually inappropriate. Thus, phraseological competence is an important element of linguocultural competence, involving the ability to associate fixed linguistic forms with culturally established meanings and patterns of use.

Another significant area is the relationship between linguistic choice and politeness. English provides various linguistic resources for expressing requests, disagreement, offers, suggestions, and other speech acts. Compare the direct request Open the window with the more indirect forms Could you open the window? or Would you mind opening the window? Although these utterances may express a similar propositional request, their pragmatic meanings and interpersonal effects differ. The choice depends on factors such as social distance, degree of imposition, interpersonal relations, and communicative situation [7].

In intercultural interaction, such differences may become a source of pragmatic misunderstanding. A speaker accustomed to direct communication may interpret an indirect request as unnecessarily vague, whereas a speaker from a communicative environment in which indirectness is associated with politeness may perceive a direct request as overly demanding. Consequently, politeness strategies cannot be separated from cultural expectations concerning interpersonal relations and appropriate communicative behavior.

The use of modal verbs and interrogative constructions illustrates how grammatical resources acquire pragmatic significance. Forms such as could, would, might, and would you mind function not merely as grammatical structures but as resources for mitigating requests and reducing perceived imposition. Their interpretation therefore depends on the relationship between grammatical form, pragmatic function, and sociocultural expectations.

Discourse conventions represent an important linguocultural dimension of English language use. Communicative practices such as greeting, introducing oneself, making small talk, expressing disagreement, giving feedback, and closing a conversation may follow culturally influenced patterns. These conventions are often implicit and may remain unnoticed until intercultural interaction produces a misunderstanding [7].

For example, small talk plays a significant role in many English-speaking contexts and may function to establish rapport rather than convey substantial information. Questions about weather, travel, weekend plans, or everyday activities can serve a phatic function. A speaker unfamiliar with this convention may interpret such questions as requests for factual information and fail to recognize their interpersonal purpose. The example demonstrates that successful interpretation requires attention to

communicative purpose rather than the literal meaning of an utterance alone.

The analysis also demonstrates that cultural meaning is not necessarily fixed or determined exclusively by national background. This is particularly important in English as a lingua franca (ELF), where participants may represent different linguistic and cultural communities. In such interactions, speakers frequently negotiate meaning, clarify potentially ambiguous expressions, reformulate utterances, and adapt their communicative behavior to their interlocutors. Recent ELF research therefore treats intercultural communication as a dynamic process in which linguistic and cultural resources are jointly mobilized to achieve mutual understanding [5; 6].

From this perspective, linguocultural competence should not be understood as memorization of culturally specific facts or knowledge of predetermined "native-speaker" norms. Rather, it involves the ability to recognize culturally significant meanings, interpret linguistic forms in context, identify differences in pragmatic expectations, and negotiate meaning when ambiguity arises. This understanding is particularly relevant to English as a global means of communication, where successful interaction increasingly depends on contextual, pragmatic, and intercultural awareness.

The practical analysis of lexical, phraseological, pragmatic, and discourse phenomena confirms that the relationship between English and culture operates at multiple linguistic levels. Cultural information may be encoded in lexical units, phraseological expressions, politeness and speech-act strategies, and discourse conventions. These levels are interconnected, and successful interpretation requires combining knowledge of linguistic form, cultural associations, communicative intention, and situational context.

At the same time, the analysis indicates that intercultural misunderstanding should not automatically be attributed to cultural difference. Individual communicative behavior is influenced by factors including context, interpersonal relationships, communicative purpose, previous interactional experience, and shared knowledge. Consequently, linguocultural analysis should avoid treating cultural groups as homogeneous and instead examine how cultural meanings are activated and negotiated in particular communicative situations.

Conclusions. The study has demonstrated that linguocultural aspects constitute an essential dimension of English language use in intercultural communication. The analysis confirms that the interpretation of English linguistic forms cannot always be reduced to their lexical or grammatical meanings, since culturally determined associations, pragmatic

expectations, communicative conventions, and contextual factors may substantially influence their interpretation and communicative effect.

The practical analysis of culturally marked vocabulary, phraseological units, politeness strategies, and discourse conventions has shown that cultural meanings are manifested at different levels of English language use. Culturally marked lexical units may contain background knowledge and associations that are not fully conveyed through direct translation, while idiomatic expressions frequently reflect culturally established patterns of conceptualization and communication. Pragmatic phenomena, including indirectness and politeness strategies, demonstrate that similar communicative intentions may be expressed through different linguistic forms depending on interpersonal and sociocultural factors.

The findings also indicate that discourse conventions play an important role in intercultural communication. The interpretation of such practices as small talk, greeting, expressing disagreement, or closing a conversation requires attention to communicative purpose and culturally shaped expectations rather than to the literal meaning of individual utterances. Consequently, insufficient awareness of these conventions may lead to pragmatic misunderstanding even when participants possess an adequate level of grammatical and lexical competence.

Particular significance has been attributed to the use of English as a lingua franca. In contemporary intercultural communication, English is frequently used by speakers who do not share the same first language or cultural background. In such contexts, meaning is not necessarily determined by a single set of native-speaker norms but is negotiated and co-constructed by participants. This highlights the dynamic character of linguocultural meaning and the importance of contextual adaptation, clarification, and communicative flexibility.

The study therefore supports an integrated applied linguistic perspective that combines linguocultural, pragmatic, contextual, and discourse-oriented approaches to the analysis of English language use. Such an approach makes it possible to examine the relationship between linguistic form, cultural meaning, and communicative function more comprehensively and to identify potential sources of intercultural misunderstanding.

The findings provide a basis for further research in applied linguistics, intercultural pragmatics, and English as a lingua franca, particularly in relation to the analysis of authentic communicative practices. Further research may focus on corpus-based and empirical studies of linguocultural and pragmatic phenomena in different forms of contemporary English-mediated intercultural communication, including digital and professional interaction.

BIBLIOGRAPHY

1. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. 124 p.
2. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // *Applied Linguistics*. 1980. Vol. 1, № 1. P. 1-47. DOI: 10.1093/applin/I.1.1.
3. Kramsch C. Language and Culture. Oxford: Oxford University Press, 1998. 134 p.
4. Deardorff D. K. The SAGE Handbook of Intercultural Competence. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2009. 558 p.
5. Oliveira M. M. English as a lingua franca and interculturality: navigating structure- and process-oriented perspectives in intercultural interactions // Language and Intercultural Communication. 2024. Vol. 24, № 2. P. 105-117. DOI: 10.1080/14708477.2023.2254285.
6. Victoria M., Xu F. H., Pilcher N. English as a Lingua Franca: Intercultural Interaction in an Asian 'Third Space' Context // Asian Englishes. 2025. Vol. 27, № 1. P. 159–177. DOI: 10.1080/13488678.2024.2405278.
7. Liddicoat A. J. Intercultural Pragmatics // Encyclopedia of Applied Linguistics. 2024. DOI: 10.1002/9781405198431.wbeal1446.pub3.
8. Baker W. Pragmatics and transcultural communication through English as a lingua franca // RELC Journal. 2026. DOI: 10.1177/00336882261445115.
9. Risager K. Language and Culture Pedagogy: From a National to a Transnational Paradigm. Clevedon: Multilingual Matters, 2007. 294 p. DOI: 10.21832/9781853599613.

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.80-88

Зоряна Мигалина,
доктор філософії, доцент,
доцент кафедри англійської філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0001-8003-9260
м. Ужгород, Україна

Юлія Глюдзик,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0002-4028-0620
м. Ужгород, Україна

Оцінна лексика в сучасному англомовному медійному дискурсі

Evaluative vocabulary in contemporary English media discourse

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню оцінної лексики в сучасному англомовному медійному дискурсі. Актуальність роботи зумовлена значною роллю медіа у формуванні суспільного інформаційного простору та необхідністю поглибленого вивчення мовних засобів, за допомогою яких здійснюється оцінювання осіб, подій, процесів і явищ. Метою дослідження є визначення лінгвальних особливостей оцінної лексики та специфіки її функціонування в сучасних англомовних медійних текстах. Матеріалом дослідження слугували публікації провідних англомовних онлайн-медіа суспільно-політичної, економічної, соціальної, культурної, екологічної та науково-технологічної тематики. У роботі застосовано описовий, контекстуальний, компонентний, дискурсивний і прагматичний аналіз, а також метод семантичної класифікації. Встановлено, що оцінність у медійних текстах реалізується за допомогою різних частин мови, серед яких особливе місце посідають прикметники, іменники, дієслова та прислівники. Виявлено позитивно та негативно марковані лексичні одиниці, а також одиниці, оцінний потенціал яких актуалізується лише в конкретному контексті. Негативна оцінка переважно пов’язана з репрезентацією кризових ситуацій, небезпеки, конфліктів, проблем, невдач і негативних наслідків, тоді як позитивна оцінка актуалізує значення успіху, прогресу, ефективності, досягнення, користі та перспективності. Окрему увагу приділено засобам інтенсифікації оцінки, які посилюють експресивність та прагматичний потенціал медійного повідомлення. Встановлено основні семантичні сфери оцінювання, пов’язані з результативністю, суспільною значущістю, небезпекою та емоційним сприйняттям подій. З’ясовано, що оцінна лексика виконує характеризувальну, інтерпретаційну, акцентувальну та емоцій-*

но-впливову функції, сприяючи формуванню певного способу представлення інформації та її сприйняття аудиторією.

Ключові слова: *оцінна лексика, оцінність, медійний дискурс, англомовний медіатекст, позитивна оцінка, негативна оцінка, семантика, прагматика.*

Summary. *The article focuses on evaluative vocabulary in contemporary English media discourse. The relevance of the study is determined by the significant role of the media in shaping the public information space and by the need for a comprehensive investigation of linguistic means used to evaluate people, events, processes, and phenomena. The aim of the study is to identify the linguistic features of evaluative vocabulary and to determine the specific characteristics of its functioning in contemporary English media texts. The research material comprises publications from leading English online media covering political, economic, social, cultural, environmental, scientific, and technological issues. The study employs descriptive, contextual, componential, discourse, and pragmatic analyses, as well as semantic classification. The findings demonstrate that evaluation in media texts is expressed through different parts of speech, with adjectives, nouns, verbs, and adverbs playing a particularly important role. Both positively and negatively marked lexical units are identified, along with units whose evaluative potential is actualized only within a particular context. Negative evaluation is primarily associated with the representation of crises, threats, conflicts, problems, failures, and adverse consequences, whereas positive evaluation foregrounds meanings related to success, progress, effectiveness, achievement, benefit, and prospects. Particular attention is paid to evaluative intensifiers, which enhance the expressiveness and pragmatic potential of media messages. The major semantic domains of evaluation are related to effectiveness, social significance, danger, and the emotional perception of events. The study establishes that evaluative vocabulary performs characterizing, interpretative, accentuating, and emotive-influential functions, contributing to particular ways of representing information and shaping its perception by the audience.*

Key words: *evaluative vocabulary, evaluation, media discourse, English media text, positive evaluation, negative evaluation, semantics, pragmatics.*

Вступ. Сучасний медійний дискурс є одним із найбільш динамічних сегментів комунікативного простору, у якому не лише відображаються актуальні події та суспільні процеси, а й формуються способи їх інтерпретації та оцінювання. Англомовні медійні тексти характеризуються поєднанням інформативної та впливової функцій, що зумовлює активне використання мовних засобів, здатних виражати ставлення до повідомлюваного, акцентувати певні характеристики осіб, подій і явищ та формувати їх позитивне або негативне сприйняття аудиторією. Важливе місце серед таких засобів посідає оцінна лексика, яка забезпечує експліцитне або імпліцитне вираження аксіологічних смислів у медійному тексті.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях медійний дискурс розглядається як специфічна сфера мовної комунікації, що характеризується взаємодією інформаційної, прагматичної та впливової функцій. Значну увагу приділено лінгвістичним особливостям англомовних медійних текстів та специфіці їх відтворення іншими мовами [1]. Окремий напрям досліджень становить аналіз термінологічного апарату мас-медійного дискурсу та розроблення теоретико-методологічних засад його лінгвістичного вивчення [2]. Англомовний медійний дискурс також досліджено з лінгвокогнітивних і мотиваційних позицій, що дало змогу визначити механізми концептуалізації інформації та її мовного представлення в медійному просторі [3].

Важливе місце в науковій літературі посідає медіалінгвістичний підхід, у межах якого газетний та ширше медійний текст аналізується як особливий тип тексту, структура і мовне наповнення якого визначаються специфікою масової комунікації [4]. Дослідження лексичного рівня медійного дискурсу охоплюють також процеси оновлення його словникового складу, структурні особливості лексичних інновацій та їхній прагматичний потенціал [5]. Розвиток медіалінгвістики як окремого напряму мовознавчих студій створив методологічне підґрунтя для системного аналізу мовних одиниць у взаємозв'язку з комунікативними умовами їх функціонування [6]. У зарубіжних працях медійний дискурс розглядається з позицій текстового та дискурсивного аналізу, з особливою увагою до способів конструювання значень, позиціонування учасників комунікації та мовної репрезентації подій [7].

Водночас попри значний науковий інтерес до лексичних, когнітивних, прагматичних і дискурсивних характеристик англомовних медіатекстів, системний аналіз саме оцінної лексики потребує подальшого опрацювання. Актуальним залишається встановлення її семантичних різновидів, засобів вираження позитивної та негативної оцінки, частиномовної репрезентації та функцій у сучасних цифрових медіа, що зумовлює необхідність дослідження оцінних одиниць на матеріалі актуальних англомовних медійних текстів.

Мета статті полягає у визначенні лінгвальних особливостей оцінної лексики та специфіки її функціонування в сучасному англомовному медійному дискурсі.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: виявити лексичні одиниці з оцінним значенням у сучасних англомовних медійних текстах; класифікувати їх за характером оцінки та семантичними ознаками; встановити основні частиномовні засоби вираження оцінки; визначити співвідношення позитивно та негативно маркованої лексики; охарактеризувати основні

прагматичні функції оцінної лексики в англомовному медійному дискурсі.

Об'єктом дослідження є оцінна лексика сучасного англомовного медійного дискурсу.

Предмет дослідження становлять семантичні, структурні та функційно-прагматичні особливості оцінних лексичних одиниць у сучасних англомовних медійних текстах.

Методологія та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували сучасні англомовні медійні тексти, опубліковані на онлайн-платформах BBC News, CNN та The Guardian [8–10]. Джерела було обрано з огляду на їхню належність до англомовного медійного простору, тематичну різноманітність публікацій та представленість різних типів новинного й аналітичного контенту. До вибірки залучено матеріали суспільно-політичної, економічної, соціальної, культурної, екологічної та науково-технологічної тематики.

Методом суцільної вибірки з опрацьованих медійних текстів було сформовано корпус із 300 контекстів, що містять лексичні одиниці з експліцитним або контекстуально актуалізованим оцінним значенням. Одиницею аналізу визначено оцінну лексему в межах контексту, достатнього для встановлення її семантики, оцінної полярності та прагматичної функції. До вибірки включалися насамперед прикметники, іменники, дієслова та прислівники, за допомогою яких здійснюється позитивна або негативна характеристика осіб, подій, дій, процесів, станів і суспільних явищ.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному поєднанні загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів. Метод суцільної вибірки застосовано для виявлення оцінних лексичних одиниць у досліджуваних медійних текстах. За допомогою описового методу систематизовано та охарактеризовано основні типи оцінної лексики. Компонентний аналіз використано для встановлення семантичних компонентів, що формують позитивну або негативну оцінку в структурі лексичного значення.

Контекстуальний аналіз дав змогу визначити оцінне значення одиниць, семантика яких змінюється або уточнюється залежно від конкретного мовленнєвого оточення. Дискурсивний і прагматичний аналіз застосовано для встановлення функцій оцінної лексики в медійному повідомленні, зокрема функцій характеристики, інтерпретації, емоційного впливу, акцентування та формування ставлення адресата до описуваного об'єкта. Семантична класифікація забезпечила розподіл виявлених одиниць за оцінною полярністю та основними сферами оцінювання.

Для встановлення кількісних тенденцій застосовано кількісний метод, за допомогою якого визначено частотність окремих груп оцінної лексики, співвідношення позитивно й негативно маркованих одиниць, їх розподіл за частинами мови та семантичними групами. Отримані кількісні показники використовувалися для виявлення домінантних способів лексичної репрезентації оцінки в сучасному англомовному медійному дискурсі.

Комплексне застосування зазначених методів уможливило поєднання семантичного, контекстуального, прагматичного та кількісного аспектів аналізу й забезпечило системний опис оцінної лексики в сучасних англомовних медійних текстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз 300 контекстів, відібраних із сучасних англомовних медійних текстів BBC News, CNN та The Guardian, засвідчив, що оцінна лексика є важливим засобом не лише характеристики описуваних подій, осіб і процесів, а й формування їх певної інтерпретації в медійному повідомленні. У дослідженому матеріалі оцінність реалізується на лексичному рівні через одиниці з позитивною або негативною семантикою, а також через слова, оцінний потенціал яких актуалізується лише в конкретному контексті.

За характером оцінної полярності виявлені одиниці було розподілено на дві основні групи: негативно та позитивно марковану лексику. Кількісний аналіз показав переважання негативної оцінки: вона представлена у 189 контекстах (63 %), тоді як позитивну оцінку зафіксовано у 111 контекстах (37 %). Така тенденція може бути пов'язана з тематикою новинних матеріалів, у яких значне місце посідають конфлікти, кризові ситуації, економічні труднощі, соціальні проблеми, природні катастрофи та інші події, що передбачають використання негативно маркованих номінацій.

Негативна оцінка реалізується насамперед за допомогою прикметників, що безпосередньо характеризують ситуацію, дію або її наслідки: dangerous, devastating, disastrous, severe, unacceptable, controversial, alarming, harmful, shocking, disappointing. Наприклад, сполучення a devastating impact, a severe crisis, an alarming increase, a dangerous situation містять експліцитний негативно-оцінний компонент. Такі одиниці не лише описують ознаки об'єкта, але й задають певний напрям його сприйняття адресатом.

Окрему групу становлять негативно марковані іменники, семантика яких пов'язана з кризою, небезпекою, конфліктом, невдачею або негативними наслідками: crisis, failure, threat, disaster, tragedy, chaos, violence, concern, risk, damage. У медійних текстах характерними є конструкції a major threat, a humanitarian crisis, the risk of escalation,

economic damage, a political failure. Оцінність таких одиниць значною мірою закладена в їхньому лексичному значенні, тому вони здатні формувати негативну характеристику ситуації навіть без додаткових інтенсифікаторів.

Негативна оцінка виражається також дієсловами, які позначають погіршення стану, заподіяння шкоди, критику або негативну зміну: worsen, damage, threaten, undermine, condemn, criticise, fail, struggle. У конструкціях to undermine public confidence, to threaten economic stability, to worsen the situation, to condemn the decision оцінний компонент поєднується з динамічною характеристикою події. Дієслівні одиниці є особливо важливими для медійного дискурсу, оскільки дають змогу представляти оцінку через характеристику дії або її результатів.

Позитивно маркована лексика у досліджуваному матеріалі представлена одиницями, що виражають схвалення, успіх, ефективність, позитивні зміни, переваги та перспективність. Серед прикметників найбільш типовими є successful, effective, significant, positive, impressive, valuable, remarkable, promising, beneficial, important. У словосполученнях a significant achievement, a positive development, an effective strategy, a promising result, a remarkable success позитивна оцінка виражена безпосередньо семантикою прикметника.

Серед іменників позитивну оцінку реалізують одиниці success, achievement, progress, improvement, opportunity, benefit, breakthrough, recovery. Типовими є конструкції a major achievement, significant progress, an important opportunity, economic recovery, a scientific breakthrough. Такі одиниці використовуються для представлення подій як суспільно значущих, перспективних або таких, що свідчать про позитивну динаміку.

Аналіз частиномовної належності оцінних одиниць показав домінування прикметників. Вони зафіксовані у 132 із 300 контекстів, що становить 44 %. Іменники представлені у 81 контексті (27 %), дієслова – у 54 (18 %), прислівники та інші лексичні засоби – у 33 контекстах (11 %). Переважання прикметників пояснюється їхньою здатністю безпосередньо приписувати об'єкту певну якісну характеристику: serious problem, impressive performance, controversial decision, successful campaign, devastating consequences.

Важливим параметром оцінної лексики виявився ступінь експліцитності оцінки. У значній частині випадків оцінне значення є закріпленим у семантичній структурі самої лексеми. До експліцитно оцінних належать, наприклад, excellent, successful, beneficial, disastrous, unacceptable, harmful. Їх позитивна або негативна спрямованість переважно зберігається незалежно від конкретного медійного контексту.

Іншу групу становлять контекстуально оцінні одиниці. Слова change, response, decision, development, measure, intervention самі по собі не обов'язково містять стійку позитивну або негативну оцінку, проте набувають її у відповідному лексичному оточенні: a welcome change, a disappointing response, a questionable decision, an encouraging development, a necessary intervention. Отже, оцінність медійного тексту формується не тільки окремими лексемами, але й їхньою синтагматичною взаємодією.

За семантичним критерієм у дослідженому матеріалі виокремлено кілька основних сфер оцінювання. Найбільш представленою є оцінка результативності та ефективності, яка реалізується одиницями successful, effective, inefficient, failure, achievement, progress. Наприклад, an effective response позитивно характеризує спосіб розв'язання проблеми, тоді як a failed attempt актуалізує негативну оцінку результату діяльності.

Другою продуктивною сферою є оцінка суспільної значущості та важливості. До неї належать одиниці important, significant, crucial, essential, major, minor. Особливо частотними є інтенсифіковані конструкції на зразок a crucial decision, a significant development, a major challenge. У таких випадках оцінність пов'язана не стільки з позитивним чи негативним ставленням, скільки з визначенням ступеня важливості події для суспільства.

Окрему групу становить оцінка небезпеки та негативних наслідків, представлена одиницями dangerous, harmful, damaging, devastating, threatening, alarming, risk, threat. Наприклад, конструкції an alarming trend, a serious threat, potentially harmful consequences створюють негативний аксіологічний фон та акцентують увагу читача на можливих небажаних наслідках описуваних явищ.

Виявлено також лексику емоційно-психологічної оцінки: shocking, disturbing, worrying, encouraging, inspiring, disappointing. У висловах a deeply worrying development, an encouraging sign, a shocking revelation оцінка поєднується з репрезентацією емоційної реакції на подію. Така лексика посилює експресивність медійного повідомлення та сприяє емоційному залученню аудиторії.

Характерною особливістю досліджених контекстів є використання засобів інтенсифікації оцінки. Прислівники highly, deeply, extremely, particularly, seriously, increasingly модифікують ступінь прояву оцінної ознаки: highly controversial, deeply concerning, extremely dangerous, particularly successful, increasingly difficult. Інтенсифікатори не змінюють полярності оцінки, проте підсилюють її категоричність та експресивність.

У медійному дискурсі поширеним є також поєднання декількох оцінних компонентів у межах одного словосполучення або речення. Наприклад, a deeply troubling and potentially dangerous development поєднує емоційну оцінку (troubling), оцінку ризику (dangerous) та засоби градації (deeply, potentially). Подібне накопичення оцінних елементів підвищує прагматичну насиченість висловлення.

Функційний аналіз засвідчив, що оцінна лексика виконує в англомовному медійному дискурсі кілька взаємопов'язаних функцій. Передусім реалізується характеризувальна функція, яка полягає у приписуванні особам, подіям або процесам певних властивостей: an effective policy, a controversial proposal, a serious problem. Інтерпретаційна функція виявляється в тому, що оцінні одиниці спрямовують осмислення події, представляючи її як позитивну, негативну, важливу, небезпечну або перспективну.

Емоційно-впливова функція реалізується переважно за допомогою експресивно забарвлених одиниць: shocking, devastating, inspiring, remarkable, disturbing. Вони сприяють формуванню емоційної реакції аудиторії та підсилюють прагматичний потенціал повідомлення. Функція акцентування пов'язана з виділенням певних аспектів події за допомогою одиниць crucial, major, significant, serious, particularly. Завдяки цьому медійний текст встановлює своєрідну ієрархію інформації, визначаючи, які характеристики події мають сприйматися як найбільш значущі.

Таким чином, аналіз 300 контекстів показав, що оцінна лексика сучасного англомовного медійного дискурсу характеризується семантичною та функційною різноманітністю. Кількісно домінують негативно марковані одиниці (63 %), тоді як позитивна оцінка становить 37 % досліджених випадків. На частиномовному рівні найбільш продуктивними засобами вираження оцінки є прикметники (44 %), за якими слідують іменники (27 %), дієслова (18 %) та прислівники й інші засоби (11 %). Оцінність може бути закладена безпосередньо в семантиці лексичної одиниці або формуватися в конкретному контексті. Її основними функціями є характеристика, інтерпретація, акцентування інформації та реалізація емоційно-прагматичного впливу в межах медійного повідомлення.

Висновки з дослідження. Проведене дослідження засвідчило, що оцінна лексика є важливим складником сучасного англомовного медійного дискурсу та бере участь у формуванні інтерпретації подій, осіб і суспільних явищ. Основними засобами вираження оцінки виступають прикметники, іменники, дієслова та прислівники з позитивною або негативною семантикою.

У досліджених медійних текстах простежується переважання негативно маркованої лексики, пов'язаної з репрезентацією криз, загроз, конфліктів, проблем і негативних наслідків. Позитивна оцінка переважно актуалізує семантику успіху, прогресу, ефективності, переваги та перспективності. Оцінність може бути закладена безпосередньо в семантиці лексеми або формуватися під впливом контексту.

Встановлено, що оцінна лексика виконує характеризувальну, інтерпретаційну, акцентувальну та емоційно-впливову функції. Перспективу подальших досліджень убачаємо у зіставленні особливостей реалізації оцінності в різних жанрах англомовного медійного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдук Н. А., Хоровець В. Є. Лінгвістичні особливості англомовних медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. Закарпатські філологічні студії. 2023. Вип. 27. Т. 1. С. 164–169. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.28
2. Красівський О. М. Термінологія англійського мас-медійного дискурсу: теоретичні та методологічні засади. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 1. С. 133–137. DOI: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/24
3. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
4. Чугу С. Д. Дослідження сучасного англомовного газетного тексту в категоріях медіалінгвістики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 4 (72). С. 57–60.
5. Чумак Л. М. Лексичні інновації в англомовному медійному дискурсі початку XXI століття: структурний і лінгвопрагматичний аспекти : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 237 с.
6. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Київ, 2013. Вип. 26. С. 3–12.
7. Matheson D. Media discourses: analysing media texts. London : Open University Press, 2005. 206 p.
8. BBC News. URL: https://www.bbc.com/news (дата звернення: 24.06.2026).
9. CNN. URL: https://edition.cnn.com/ (дата звернення: 24.06.2026).
10. The Guardian. URL: https://www.theguardian.com/ (дата звернення: 24.06.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 28.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

UDC 81’255.4:821(71)Atwood
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.89-99

Halyna Onyshchak,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Philology,
State University «Uzhhorod National University»
https://orcid.org/0000-0002-5133-4313
Uzhhorod, Ukraine

Linguistic Representation of Power Relations in Margaret Atwood’s «The Handmaid’s Tale»: A Comparative Analysis of the Ukrainian and Slovak Translations

Мовна репрезентація владних відносин у романі Марґарет Етвуд «Оповідь служниці»: порівняльний аналіз українського та словацького перекладів

Summary. *This study analyzes the linguistic representation of power relations in Margaret Atwood’s dystopian novel «The Handmaid’s Tale» and their transmission in Ukrainian and Slovak translations. Power is viewed as a multifaceted construct expressed through linguistic choices denoting social stratification, institutional authority, subjugation, limitation, obedience, and opposition. Examining power relations in a literary text is relevant to translation studies, as their transmission requires preserving not only factual content but also pragmatic and ideological implications. The study identifies the main linguistic strategies used to represent power relations in the source text and compares their reproduction in the Ukrainian and Slovak translations. The corpus comprises selected examples from the source and target language texts. The methodology combines contextual and linguostylistic analyses with comparative and descriptive methods, focusing on lexico-grammatical and pragmatic means of representing authority, control, and constrained agency. The results show that power relations in The Handmaid’s Tale are represented through institutionalized forms of address and naming, evaluative vocabulary, euphemisms, negative modality, passive structures, commands, religious and biblical language, and devices of personal evaluation. Both translations largely preserve the semantic, pragmatic, and ideological functions of the original while employing language-specific translation transformations. The Ukrainian version uses transposition, contextual substitution, and structural changes, whereas the Slovak version more frequently employs paraphrasing and syntactic restructuring. Despite these differences, both translations preserve the representation of institutional control and the conflict between assigned social roles and individual autonomy. Thus, translating power relations involves not only reproducing source-text structures but also their contextual*

adaptation through the lexico-grammatical and stylistic translation transformations in the target languages.

Key words: *power relations, literary text, dystopian discourse, translation transformations, linguistic representation, source and target texts.*

Анотація. *У дослідженні проаналізовано мовну репрезентацію владних відносин в антиутопічному романі Маргарет Етвуд «Оповідь служниці» та способи їхнього відтворення в українському і словацькому перекладах. Влада розглядається як багатогранний конструкт, виражений за допомогою мовних засобів, що позначають соціальну стратифікацію, інституційну владу, підпорядкування, обмеження, покору та опір. Дослідження владних відносин у художньому тексті є актуальним для перекладознавства, оскільки їх передача потребує збереження не лише фактичного змісту, а й прагматичних та ідеологічних підтекстів. Метою дослідження є визначення основних мовних стратегій репрезентації владних відносин у тексті оригіналу та порівняння їхнього відтворення в українському і словацькому перекладах. Матеріалом дослідження слугує корпус відібраних прикладів із текстів оригіналу та перекладу. Методологія поєднує контекстуальний і лінгвостилістичний аналіз із порівняльним та описовим методами, зосереджуючись на лексико-граматичних і прагматичних засобах репрезентації влади, контролю та обмеженої суб'єктності. Результати показують, що владні відносини в «Оповіді служниці» репрезентуються за допомогою інституціоналізованих форм звертання та номінації, оцінної лексики, евфемізмів, негативної модальності, пасивних конструкцій, наказів, релігійної та біблійної лексики, а також засобів особистісної оцінки. Обидва переклади загалом зберігають семантичні, прагматичні та ідеологічні функції оригіналу, використовуючи водночас специфічні для відповідних мов перекладацькі трансформації. В українському перекладі застосовується транспозиція, контекстуальна заміна та структурні зміни, тоді як у словацькому частіше використовуються перифразування та синтаксична перебудова. Незважаючи на ці відмінності, обидва переклади зберігають репрезентацію інституційного контролю та конфлікт між нав'язаними соціальними ролями й індивідуальною автономією. Отже, переклад владних відносин передбачає не лише відтворення структур тексту оригіналу, а й їхню контекстуальну адаптацію за допомогою лексико-граматичних і стилістичних перекладацьких трансформацій у мовах перекладу.*

Ключові слова: *владні відносини, художній текст, антиутопічний дискурс, перекладацькі трансформації, мовна репрезентація, тексти оригіналу та перекладу.*

Introduction. Linguistics has gradually shifted from viewing language merely as an autonomous system to analyzing its use within specific sociocultural settings. As a result, the scope of linguistic inquiry has expended and now revolves around the issues of discourse and power dynamics, the linguistic representation of social inequality, the relationship between gender and language, identity construction, and the interconnection between language and culture. Literary discourse pays

particular attention to shaping representations of reality and delineating relationships between individuals and societal structures. These concerns gain further significance in translation studies, where the conveyance of linguistic and cultural meanings can alter the representation of ideological and interpersonal dynamics. In this respect, M. Atwood's «The Handmaid's Tale» provides a particularly productive literary context for examining these issues, since it is «a quintessential example, portraying a dystopian society where women's rights are stripped under a patriarchal regime» [5, p. 215].

When the novel is translated, the linguistic manifestations of power must be reconstructed in the target language and be comprehensible to the recipient culture. P. Newmark maintains that «the translator's intention is identical with that of the author of the source language – text» [2, p. 12], pointing out the importance of preserving not only the content of the original but also its communicative and stylistic effects.

The present research aims to examine the linguistic representation of power relations in M. Atwood «The Handmaid's Tale» and to compare their reproduction in the Ukrainian and Slovak translations. A conducted comparative analysis made it possible to identify similarities, differences, and applied translation transformations in the translation of these linguistic features. Furthermore, it enabled the consideration of how language-specific means affect the representation of power in different translated versions of the novel.

Methods and materials. To achieve the stated aim, multiple research methods were used. The initial phase involved continuous sampling to compile a corpus of textual samples portraying power relations from M. Atwood's «The Handmaid's Tale» and its Ukrainian and Slovak translations. The corpus subsequently provided the foundation for a comparative translation analysis, facilitating the identification of similarities and differences in how power is represented within the target texts. Furthermore, contextual and linguostylistic analyses were employed to scrutinize the lexico-grammatical and pragmatic mechanisms used to reproduce relations of domination, submission, authority, control, and resistance from the source text into translation. The final stage involved the descriptive method to systematize the identified linguistic characteristics and translation strategies, as well as formulate conclusions regarding the similarities and differences in the linguistic portrayal of power in the Ukrainian and Slovak translations.

Results and discussion. The compiled corpus from Margaret Atwood's «The Handmaid's Tale» exhibits how power relations are linguistically constructed through lexico-grammatical and pragmatic elements. The corpus analysis indicates that power is not merely conveyed

through direct commands and physical obedience. Instead, it focuses on forms of address, modality, prohibition, evaluative language, euphemistic expressions, religious lexis, and the representation of bodily autonomy. These linguistic features construct a hierarchical social order in which individual identity and personal autonomy are subjected to institutional control.

Names and forms of address represent one of the important linguistic means through which social inequality is constructed in «The Handmaid's Tale». Each category of women «functions as a discourse sub-community with its own interpersonal relay of information, wherein what the women know and share is limited by their social status and the circumstances of their daily lives» [1, p. 258]. Thus, the forms of address perform a classificatory and hierarchical role. The designations assigned to characters determine their institutional roles within the social structure of Gilead.

Personal names are frequently replaced by titles, occupational names, or relational descriptions. The latter reduce the significance of individual identity and emphasize social status. This is explicitly evident in «*Aunt Sara and Aunt Elizabeth patrolled…*» [7, p. 8]. The title «*Aunt*» does not indicate a biological or familial relationship but rather functions as an institutional designation for women exercising authority over the Handmaids. Its use establishes a hierarchical distinction between the Aunts supervising the women and the Handmaids, who are subjected to their control. The verb «*patrolled*» further reinforces the inequality by portraying the Aunts as executing surveillance.

The Ukrainian translation preserves the institutional naming. In «*Тітка Сара та Тітка Елізабет ходили патрулем …*» [9, p. 12], the English title «*Aunt*» is reproduced as «*Тітка*». Although the Ukrainian lexical unit denotes a female relative, within M. Atwood's dystopian context it acquires an institutional meaning. The hierarchical distinction is therefore maintained. The phrase «*ходили патрулем*» also preserves the association between the Aunts and surveillance.

The Slovak translation similarly reproduces the hierarchical system of forms of address, although some lexical choices make particular aspects of this hierarchy more explicit. In «*Teta Sára a Teta Elizabeth sa vydali na pochôdzku…*» [6, p. 12], «*Aunt*» is translated as «*Teta*», preserving the institutionalized form of address and its function within the social organization of Gilead.

The same relationship between naming and social inequality can be observed in «*There are several umbrellas in it: black, for the Commander, blue, for the Commander's Wife, and the one assigned to me, which is red*» [7, p. 13]. The designation «*the Commander*» defines the man according

to his institutional position, whereas «*the Commander's Wife*» demonstrates that the woman's value is determined through her connection with a male authority figure. The contrast between «*the Commander's Wife*» and «*me*» is also meaningful. Offred retains an awareness of her individual self, but her position within the social system is determined by institutional assignment («*the one assigned to me*»).

In the Ukrainian version («*У ньому кілька парасольок: чорна – для Командора, синя – для Дружини Командора, та червона, призначена для мене*» [9, p. 15]), the designations «*Командор*» and «*Дружина Командора*» retain the institutional and relational structure of the original. The translation also maintains the idea of institutional allocation («*призначена для мене*»).

In the Slovak translation («*Visí na ňom niekoľko dáždnikov: čierny pre Veliteľa, modrý pre Veliteľovu Manželku; jeden je určený mne, ten červený*» [6, p. 17]), the English «*Commander*» is rendered as «*Veliteľ*». This choice is particularly significant because *veliteľ* directly denotes a person who commands or exercises authority («*kto vydáva rozkazy, kto niekoho, niečo ovláda, vodca*» [8, p. 52]). Meantime, «*Veliteľovu Manželku*» preserves the same possessive relationship encoded in the source language text. Thus, both translations retain the fundamental naming pattern of the English original.

M. Atwood resorts to constructing status distinctions through evaluation. In the source language text, evaluative vocabulary is used to represent the narrator's awareness of her diminished position: «*So. Apart from these details, this could be a college guest room, for the less distinguished visitors; or a room in a rooming house, of former times, for ladies in reduced circumstances. That is what we are now. The circumstances have been reduced; for those of us who still have circumstances*» [7, p. 12-13]. The expression «*less distinguished visitors*» explicitly positions these visitors as less prestigious than others. The phrase «*ladies in reduced circumstances*» introduces the idea of low social and economic status. The statement «*That is what we are now*» [7, p. 12] directly associates the narrator and other women with this socially diminished category.

In the Ukrainian translation, the evaluative dimension of the original is largely preserved through corresponding lexical choices: «*Отже, за винятком цих деталей, така кімната цілком могла б знаходитися в коледжі, призначатися для простих, не шановних гостей, або ж бути частиною мебльованих кімнат, де в колишні часи могли мешкати леді у скрутних обставинах. Усі ми тепер такі. Обставини стали скрутними – у тих, у кого взагалі досі є обставини*» [9, p. 14]. The expression «*простих, не шановних гостей*» reproduces the evaluative contrast contained in «*less distinguished visitors*», although

the Ukrainian wording emphasizes lack of respect or social esteem. Similarly, «*леді у скрутних обставинах*» conveys the idea of «*ladies in reduced circumstances*». Moreover, «*Усі ми тепер такі*» also maintains the narrator's identification with the socially disadvantaged group.

The Slovak translation similarly retains the evaluative structure of the English original: «*Dobre. Okrem týchto detailov všetko pripomína izbu pre návštevníkov vo vzsokoškolskom internaté, pre menej vzácnych hostí, prípadne izbu v penzióne za dávnzch čias, pre dámy v obmedzených podmienkach. Teraz sme to my. Podmienky sú obmedzené pre tie z nás, ktoré ešte vždy majú nejaké podmienky*» [6, p. 16]. However, compared with the English «*reduced circumstances*» and the Ukrainian «*скрутні обставини*», the Slovak «*obmedzené podmienky*» places greater emphasis on restriction and limitation. Thus, the Slovak translation preserves the evaluative representation of diminished status while shifting the semantic focus somewhat from social decline toward the experience of constrained circumstances.

The original text presents the euphemistic representation of institutional violence through the use of the geographical designation «*the Colonies*» [7, p. 118] and the indirect expression «*someone else who needs a turn*» [7, p. 118]. In the dystopian social chronotope of the Republic, the former functions as an institutional euphemism because its neutral geographical meaning conceals the threatening reality of exile, forced labour, and possible death. Similarly, «*someone else who needs a turn*» avoids directly naming the institutional practice of assigning a fertile woman to another Commander for further reproductive use. Thus, the image of the Republic constructs a religious and totalitarian model of social chronotope that affects the heroine's consciousness and psychological state [4, p. 153].

In the Ukrainian translation, the euphemistic function of «*the Colonies*» is preserved through the equivalent «*Колоній*» [9, p. 115], which retains the original semantics. Although the Ukrainian phrase «*чия черга прийде*» [9, p. 115] differs structurally from the English original, it preserves its euphemistic indirectness by avoiding an explicit reference to the woman's forced reproductive role. The use of «*черга*» additionally emphasizes the routinized character of the practice, suggesting that women are treated as forced participants in that practice.

In the Slovak translation, «*the Colonies*» is likewise rendered as «*Kolónií*», preserving the euphemism. The English «*someone else who needs a turn*» becomes «*k niekomu inému, kto to zas bude potrebovať*» [6, p. 142], which shifts the focus slightly from the notion of an institutional «*turn*» to the indefinite need of another person, while the adverb «*zas*» reinforces the repetitive nature of the reproductive

procedure. The Slovak translation thus retains the indirectness of the original and avoids explicitly naming the forced sexual and reproductive function imposed on the woman. Meantime, the translation «*Zaslúžila si to*» for «*That is her reward*» introduces a stronger evaluative force, suggesting that the woman has «deserved» this outcome. This choice intensifies the ideological dimension of the euphemism by presenting continued exploitation.

Negative modal constructions expressing prohibition explicitly restricts communication and isolates the women from one another: «*... and it was still in the air, an afterthought, as we tried to sleep, in the army cots that had been set up in rows, with spaces between so we could not talk*» [7, p. 8]. The negative modal «*could not*» expresses the restriction on interaction imposed on the women. The women are physically positioned so that they cannot establish direct communication.

In the Ukrainian translation, the negative modal «*не могли*» preserves the original representation of restricted agency, while «*перемовлятися*» conveys reciprocal communication between the women. Thus, the Ukrainian translation maintains the prohibition of communication: «*... він досі був там, наче згадка, доки ми намагалися заснути на армійських лежаках, розставлених рядами на такій відстані, щоб ми не могли перемовлятися*» [6, p. 12]. The target language text consequently reproduces the original power relation in which institutional control is manifested through the restriction of interpersonal interaction.

The Slovak translation similarly preserves the negative modal construction through «*nemohli rozprávať*»: «*… a ešte vždy to nam svietilo ako myšlienka, ktorá preletela hlavou, kým sme sa usilovali zaspať na vojenských lôžkach rozostavaných do radov s medzerami, aby sme sa nemohli rozprávať*» [6, p. 11-12]. The negative modal «*nemohli*» corresponds closely to English «*could not*», maintaining the representation of the women as deprived of the ability to communicate. Thus, both the Ukrainian and Slovak translations retain the original negative modality and its connection with spatial control, preserving the representation of communication as an activity deliberately restricted by the institutional environment.

Silencing and restricted actions are represented through the fear of surveillance and detection, which regulates the women's behaviour and limits their freedom to listen or communicate: «*I don't listen long, because I don't want to be caught doing it*» [7, p. 13]. In the Ukrainian translation, the original first-person negative construction is preserved through «*Слухаю я недовго*», while the passive infinitival construction «*to be caught doing it*» is transformed into the subordinate construction «*щоб мене за цим упіймали*», explicitly defines Offred as

the person subject to institutional surveillance: «*Слухаю я недовго, бо не хочу, щоб мене за цим упіймали*» [9, p. 16]. The Slovak translation similarly preserves the first-person perspective in «*Nepočúvam dlho*», but renders the passive construction through the active verb *prichytili* with an unspecified subject: «*Nepočúvam dlho, lebo nechcem, aby ma prichytili*» [6, p. 18]. Thus, both translations retain the semantic opposition between Offred's desire to listen and her fear of detection, while employing syntactic modifications from the English passive construction to active constructions with an implicit agent, thereby maintaining the sense of surveillance without explicitly naming the authority responsible for punishment.

Strong obligation metaphorically extends institutional control to mental activity: «*Like other things now, thought must be rationed*» [7, p. 11]. In the Ukrainian translation, this meaning is conveyed through transposition, as the English the verbal element in the expression «*must be rationed*» is transformed into the adjective *«унормовані*», preserving the modal force of obligation: «*Нині думки, як і інші речі, мають бути унормовані*» [9, p. 14]. In the Slovak translation, however, the original verb phrase «*must be rationed*» is not reproduced through a corresponding passive construction. Instead, the whole phrase is paraphrased by the verb phrase «*treba zaobchádzať sporovlivo*», literally conveying the idea that thinking should be treated sparingly: «*Ako s inými vecami, momentálne aj s myslením treba zaobchádzať sporovlivo*» [6, p. 15-16]. Thus, while the Ukrainian version employs transposition to restructure the grammatical form for retaining the explicit modal obligation, the Slovak version uses a broader verbal paraphrase, shifting the expression from the idea of thoughts being regulated to the idea of treating thinking in a restrained manner.

In «The Handmaid's Tale», the passive constructions often present the knowledge and behaviour of the women as an obligation or something imposed through institutional training: «*«Breathe, breathe,» we chant, as we have been taught. «Hold, hold. Expel, expel, expel»*» [7, p. 115]. In the Ukrainian translation, the passive construction «*as we have been taught*» is rendered by the impersonal expression «*як нас навчали»*, preserving the idea that the women's actions follow an established pattern transmitted through instruction: «*«Дихай, дихай,» – наспівуємо ми, як нас навчали. – «Тримай, тримай. Видихай, видихай, видихай»*» [9, p. 111]. The Slovak translation similarly uses «*ako nás učili*», thereby maintaining the reference to externally imposed instruction: «*«Dýchaj, dýchaj,» skandujeme, ako nás učili. «Drž, drž. Tlač, tlač, tlač»*» [6, p. 138]. However, both translations shift the grammatical form of the English passive into an active construction with an unspecified

plural subject (*навчали / učili*), while the women remain the recipients of the teaching.

M. Atwood also indicates power relations through the wide use of imperatives and commands, which directly regulate the addressee's perception and behaviour: «*Think of it as being in the army*» [7, p. 11]. In the Ukrainian translation, the imperative *Think* is rendered by the corresponding imperative form «*Вважайте*», preserving the directness and directive force of the original: «*Вважайте, що ви в армії*» [9, p. 13]. The Slovak translation likewise retains the imperative through «*Berte»*, but restructures the sentence by introducing a comparative hypothetical construction starting with «*akoby*»: «*Berte to tak, akoby ste boli v armáde*» [6, p. 15]. Thus, both translations preserve the commanding function of the original imperative, although the Ukrainian version remains structurally closer to the source text, whereas the Slovak version expands the construction through a *akoby* clause, making the comparison with military discipline more explicit.

Religious and biblical language transforms childbirth into a quasi-sacred event and reinforces the ideological significance attached to reproduction: «*Oh praise*» [7, p. 117]. In the Ukrainian translation, the religious exclamation is rendered through the direct equivalent «*О, слава*» [9, p. 114], preserving the solemn and devotional connotations of the original. The Slovak translation likewise uses a close lexical equivalent, «*Ó chvála*» [6, p. 141], which retains the religious register and exclamatory structure. Thus, both translations employ direct lexical equivalence with minimal grammatical or semantic modification, maintaining the biblical-religious colouring of the original and its function of presenting reproduction within the ideological framework of sacred duty.

Self-reference and expressions of personal evaluation strengthen Offred's individual identity and preferences, which contrast with the prescribed appearance imposed by the institutional regime: «*I never looked good in red, it's not my colour*» [7, p. 12]. In the Ukrainian translation, the first-person perspective is preserved through «*мені*» and the possessive construction «*не мій колір*», while the English expression «*looked good*» is rendered by the verb «*личив*», resulting in a natural Ukrainian formulation that retains Offred's subjective evaluation: «*Мені ніколи не личив червоний, не мій колір*» [9, p. 14]. The Slovak translation likewise maintains the first-person reference through «*som nevyzerala*» and the possessive expression «*moja farba»*, closely reproducing the structure and evaluative meaning of the original: «*Nikdy som nevyzerala dobre v červenom, nie je to moja farba*» [6, p. 16]. Thus, both translations preserve the explicit self-reference and personal evaluation, although the

Ukrainian version employs a synonymous substitution («*looked good*» – «*личив*»), whereas the Slovak version remains structurally and lexically closer to the English original.

Conclusions. Analysis of Margaret Atwood's «The Handmaid's Tale» demonstrates that power relations are constructed linguistically through the interaction of lexico-grammatical and pragmatic elements. The latter represent institutional authority, social hierarchy, control, restriction, and the suppression of individual identity. A comparative analysis of the Ukrainian and Slovak translations reveals that the core representations of power are largely maintained in both target texts. However, their specific manifestation is influenced by the choice of language-specific translation strategies and adaptations. Both translations reproduce the semantic, pragmatic, and ideological functions of the source text, while adjusting particular linguistic structures to align with the grammatical and lexical systems of the target languages. These results suggest that translating power relations presupposes not only the transfer of linguistic forms but also the preservation and reconstruction of the wider meanings associated with domination, submission, institutional control, and individual agency.

The prospects for further research lie in examining the representation of power relations in other translated versions, particularly the Czech translation.

BIBLIOGRAPHY

1. De Vaul A. No Light Without Shadow: The Control of Language and Discourse in Margaret Atwood's Dystopian Fiction. *More After More: Essays Commemorating the Five-Hundredth Anniversary of Thomas More's Utopia* / ed. by Ksenia Olkusz, Michał Kłosiński, Krzysztof M. Maj. Kraków : Facta Ficta Research Centre, 2016. P. 252–265.
2. Newmark P. A Textbook of Translation. New York – London – Toronto – Sydney – Tokyo : Prentice Hall, 1988. 292 p.
3. Šavelová M. Anton Popovič's System of Expressive Changes as a Tool for Translation Criticism and Critical Thinking. *Facing Language and Cultural Education Challenges in the Current World. Conference Proceedings (12 June 2025, Nitra, Slovakia)* / ed. by I. Haringa, I. Poulíková. Verbum : Praha. P. 387–392.
4. Stepanova A., Zhukovych I. «The Handmaid's Tale» by Margaret Atwood as a Postmodern Novel: Dystopian Genre Transgression in Postmodern Era. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2024. Vol. 1. Iss. 27. P. 142–164. DOI: 10.32342/2523-4463-2024-1-27-10
5. Tambunan K., Deliana D., Rangkuti R., Fithriani R., Perangin-angin A. B., Zola N. Gender and Power Relation in Margaret Atwood's Novel The Handmaid's Tale. Journal of Education, Teaching, and Learning. 2025. Vol. 10, No. 2. Special Issue. P. 214–223.

LIST OF ILLUSTRATIVE AND LEXICOGRAPHICAL SOURCES

6. Atwood M. Príbeh služobníčky / preklad z angl. M. Gazdík. Bratislava : Slovart, 2018. 341 s.
7. Atwood M. The Handmaid's tale. London : Vintage Books, 1986. 320 p.
8. Slovník slovenského jazyka (Vol. 5) / ed. by Š Peciar & kol. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1965. 847 p.
9. Етвуд М. Оповідь служниці / пер. з англ. О. Оксенич. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 272 с.

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

UDC 811.111 '37+81'253:821.161.2-1
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.100-108

Myroslava Slyvka,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the English Philology Department,
State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"
https://orcid.org/0000-0002-8673-7147
Ushhorod, Ukraine

Nataliia Slyvka,
Senior Teacher at the Foreign Languages Department,
State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"
https://orcid.org/0000-0001-7894-8553
Ushhorod, Ukraine

Daniela Bohdan,
Bachelor in Speciality 035 Philology. Germanic Languages and Literatures (Translation Included),
the first language – English
State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"
https://orcid.org/0009-0002-3019-6254
Ushhorod, Ukraine

Verbalization of the concept of "war" in English translations of contemporary Ukrainian poetry

Вербалізація концепту війна в англомовних перекладах сучасної української поезії

Summary. *The paper explores the multifaceted verbal representation of the WAR concept within contemporary Ukrainian poetic discourse following the 2022 invasion, critically evaluating the structural shifts that occur during its interlingual transfer into English. The relevance of this study is driven by the acute need to examine the traumatic wartime experiences reflected through literary mediums, alongside the high significance of accurately transmitting these core meanings into the global cultural arena to foster an adequate understanding of Ukraine's national tragedy worldwide. The research material comprises selected poetic works from the bilingual anthology "Words for War: New Poems from Ukraine", representing a rich diversity of authorial standpoints, including direct combatants, civilians from directly affected areas, and displaced individuals. Employing a field model to map the concept's internal organization, the study distinguishes between*

the military core (weaponry, combat terms), the near periphery (somatic and psychological traumas of violence), and the far periphery (domestic, natural, and linguistic categories recontextualized through warfare). The results demonstrate that the utmost emotional and axiological resonance of the poems resides within these peripheral zones, where the abstraction of military conflict is contextualized and embodied via representations of ruined households, human fragility, and linguistic fragmentation.

A comparative investigation of the original verses and their English versions demonstrates that although the referential core preserves its structural alignment, the figurative and evaluative dimensions experience a distinct semantic flattening during translation.This erosion is caused by systematic logization, the neutralization of expressive lexical units, and the generalization of highly specific poetic metaphors. Cultural codes and the raw somatic intensity of the source lines are frequently flattened into conventional idioms familiar to the target audience, which alters the pragmatic and interpretive effect of the poetic text on the global reader.

Key words: *concept WAR, cognitive-discursive approach, lexical-semantic field, poetic discourse, literary translation, translation transformation, pragmatic effect, conceptual structure, translation loss.*

Анотація. *У статті досліджено багатогранне вербальне представлення концепту ВІЙНА у сучасному українському поетичному дискурсі після вторгнення 2022 року, а також критично оцінено структурні трансформації, що відбуваються під час його міжмовного перенесення в англійську мову. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого осмислення травматичного воєнного досвіду, рефлексованого засобами художнього слова, а також важливістю точної трансляції цих смислів у глобальний культурний простір для формування адекватного сприйняття національної трагедії України міжнародною спільнотою. Матеріалом дослідження слугували поетичні твори з двомовної антології «Words for War: New Poems from Ukraine», які представляють різноманітні авторські перспективи (комбатантів, цивільних мешканців зони конфлікту, переміщених осіб). У роботі застосовано польовий підхід до структурування концепту, відповідно до якого виділено ядро (військова термінологія, назви зброї), ближню периферію (фізичні та психологічні наслідки насильства) та дальню периферію (побутові, природні та мовні конотації, що переосмислюються крізь призму війни). Встановлено, що найбільший емоційний та ціннісний потенціал поетичного тексту зосереджений саме у периферійних зонах, де абстрактна категорія війни соматизується та заземлюється через образи зруйнованого побуту, тілесності та деструкції мовного полотна. Порівняльний аналіз оригіналів та їхніх англомовних перекладів продемонстрував, що номінативне ядро концепту відтворюється з високим ступенем ізоморфізму, тоді як його образний та аксіологічний компоненти зазнають значних перекладацьких втрат через тенденцію до логізації, нейтралізації експресивних одиниць та генералізації авторських метафор. Культурно-марковані коди та соматична інтенсивність першотвору часто нівелюються, перетворюючись на більш звичні для цільової аудиторії*

кліше, що частково змінює прагматичний ефект рецепції тексту іноземним читачем.

Ключові слова: *концепт ВІЙНА, когнітивно-дискурсивний підхід, лексико-семантичне поле, поетичний дискурс, художній переклад, перекладацька трансформація, прагматичний ефект, концептуальна структура, перекладацькі втрати.*

Introduction. The full-scale military aggression against Ukraine launched in late February 2022 drastically shifted international attention toward modern Ukrainian culture and literature. Poetic expression swiftly became a vital socio-cognitive medium for reflecting, digesting, and articulating the multi-layered traumas of armed violence. At the same time, the translation of these verses into English emerged as a vital medium for introducing international audiences to the authentic and immediate reality of the Ukrainian wartime experience [11]. The structural mechanism of translating the concept WAR determines the precision with which the global community comprehends national trauma, making this issue relevant not only to semantic analysis but also to broader cross-cultural hermeneutics and international dialogue [4; 6].

Post-2022 Ukrainian war poetry serves as a vital socio-cognitive medium, historical document, and psychological coping mechanism. Translating the macro-concept of WAR into English measures the threshold of cross-cultural empathy and communication. Operating at the intersection of cognitive linguistics and translation hermeneutics, this research reveals how the concept's tripartite structure (notional, imagery-based, and axiological layers) undergoes logization, compression, or generalization when transitioning across different linguistic worldviews.

Furthermore, in the context of asymmetrical warfare, literary translation acts as an instrument of cultural diplomacy and resistance against cultural erasure. Examining the English translations of Humeniuk, Yakimchuk, and Kruk determines how faithfully Ukrainian agency, historical memory, and sovereign identity survive interlingual transition, preventing a unique national catastrophe from being flattened into generic clichés.

The relevance of this study lies in its integrated approach to analyzing wartime poetry not merely as a literary form, but as a dynamic cognitive structure whose accurate interlingual transfer directly shapes the global community's comprehension of national trauma.

Modern scholarly work in cognitive linguistics and translation studies relies on foundational paradigms that treat the concept as an expansive, multidimensional mental structure represented via linguistic forms [3]. Scholars such as Melnyk, Nazarenko, Sikorska, Boyko, and others have deeply investigated the fluid parameters of cognitive fields [3]. The specific manifestations of WAR inside the domestic linguistic

paradigm have been detailed by researchers like Blyzniuk, Skidchenko, and Rud [1; 5], whereas the aesthetic limitations of poetic transfer have been thoroughly evaluated by Venuti [10], Bassnett [9], and Dervishi. Nonetheless, a comprehensive framework tracking the dynamic tripartite architecture (notional, imagery-based, and axiological aspects) of WAR within translated post-2022 Ukrainian poetry requires deeper exploration [2; 6].

This study **aims** to examine the construction of the concept WAR in contemporary Ukrainian poetry and assess how faithfully its semantic, symbolic, and evaluative vectors are transferred into English. To achieve this, the paper analyzes the structural organization of the source texts, traces translation transformations, and identifies pragmatic losses within specific conceptual zones. [4]. The material base of this investigation comprises selected poetic works drawn from the bilingual anthology *Words for War: New Poems from Ukraine* [11], featuring pieces by Borys Humeniuk, Serhiy Zhadan, Halyna Kruk, Lyuba Yakimchuk, Kateryna Kalytko, and Ostap Slyvynsky.

Methodology/Methods. The methodological foundation of this study integrates universal scientific operations–specifically analysis, synthesis, induction, and deduction–with specialized linguistic frameworks.

Rooted in a cognitive-discursive paradigm [3], this study employs a multidisciplinary framework to analyze how the concept WAR is constructed in contemporary Ukrainian poetry and reconstructed in English [2; 8]. The empirical data comprises twelve poems by six authors from the bilingual anthology *Words for War* [11], selected based on parallel text availability, diversity of authorial perspectives (combatants, frontline civilians, and displaced persons), and direct concept realization.

The methodology integrates general scientific operations (analysis, synthesis, induction, deduction) with specialized linguistic methods. In a five-stage process, lexical units representing WAR are extracted, structured into a three-zone field model (core, near, and far periphery) based on prototype theory [1; 7], and stylistically profiled. These source units are then paired with English equivalents–focusing on concept-bearing translation pairs–to map structural shifts [2; 4] using the transformational taxonomies of Naumenko & Gordyeyeva, Sharanova & Maslov, and Slyvka, which allows for a critical evaluation of conceptual preservation, pragmatic losses, and compensatory strategies [3; 6].

Results and Discussion. Within cognitive linguistics, a "concept" is a dynamic, culturally loaded mental structure characterized by definitional fuzziness and high structural density [3]. Unlike a purely logical notion, a concept fuses encyclopedic knowledge, national values, and subjective associations [1; 3; 7; 8], serving as a fundamental cognitive vehicle for

organizing human experience [6]. According to the established field model, it consists of a stable core and a fluid, context-sensitive periphery [1]. Structurally, it integrates three interconnected layers: a denotative notional component, an imagery-based component of sensory metaphors, and an axiological component containing moral and emotional assessments. Because of this complexity, translating culturally specific concepts requires an integrated approach to manage both pragmatic and interpretive variables [4; 6].

Applying this framework to the concept WAR highlights its dual nature as a universal catastrophe and a deeply national phenomenon [7; 8]. In Ukrainian linguistic consciousness, WAR is anchored in memories of trauma, survival, and resistance [1; 5], with post-2022 realities adding concrete toponyms and starkly visceral associations (death, pain, blood) to its cognitive domain [1; 5]. In poetic discourse, this concept undergoes unique structural modifications, as the formal texture of the text actively constructs meaning [4]. Rather than relying on direct military terms, poets verbalize WAR through somatic and material metaphors (darkness, shattered glass), transforming physical trauma into universal existential frameworks and adjusting its axiological vector through precise stylistic choices.

The duality of referential and aesthetic axes explains why contemporary Ukrainian voices construct distinct iterations of WAR: Borys Humeniuk injects trench-level existentialism, Lyuba Yakimchuk details linguistic and familial fragmentation [2], while Halyna Kruk and Ostap Slyvynsky anchor the concept in civilian dislocation [11]. This high aesthetic concentration makes poetry the peak of translational difficulty because form and content are inseparable [9]. Translators must continuously balance imagery-based precision against acoustic rhythm, navigating the strategic choice between domestication and foreignization [10]. This challenge intensifies when handling culture-bound elements (*realia*), which require blending calques, descriptive paraphrases, and contextual modulations to balance communicative efficiency with hermeneutic fidelity [6].

To evaluate these shifts, this study combines cognitive macro-analysis with micro-level translation tracing [2]. Cross-referencing the three-zone field model (core, near, and far periphery) [1; 7] with the concept's notional, imagery-based, and axiological layers allows for a precise measurement of conceptual distortion or preservation [4; 6]. Within the analyzed corpus from *Words for War* [11], the core zone comprises direct military terminology and shared international frameworks of conflict [5; 7]. The near periphery encompasses the direct physiological and material consequences of violence [1], while the far periphery integrates

non-military domains (domesticity, nature, language) that acquire specialized wartime semantics through creative contextual displacement [2; 8].

A major finding of this study is that modern Ukrainian war poetry achieves its highest emotional and evaluative impact by utilizing the peripheral zones rather than relying on core military jargon. For example, in Borys Humeniuk's "A Testament" (*Заповіт*), the trench is reconceptualized through a far-peripheral nature motif: *«Ми ховаємося за землю / Сидимо в ній тихо / Наче малі діти за маминою спиною»* [11]. Here, earth acts as a protective maternal shield, transferring the concept away from cold military tactics into deep existential vulnerability.

Stylistically, WAR is reconstructed through diverse rhetorical devices, including antithesis, radical graphic fragmentation, and unconventional epithets. In Lyuba Yakimchuk's "Decomposition" (*Розкладання*), the destruction of the Donbas region is enacted via the physical breakdown of language itself [2]: the toponym *«Луганськ»* is graphically split into *«лу»* and *«ганськ»* (*«не кажіть мені про якийсь там Луганськ / він давно лише ганськ / лу зрівняли з асфальтом червоним»*) [11]. This formal choice functions as a cognitive mirror of physical bombing.

Similarly, antithesis is used to map somatic transformations. Humeniuk contrasts thermal sensations: *«гарячі губи / гарячий подих»* against *«холодне чоло / холодні вуста»* [11], encoding the boundary between life and death through pure tactile opposition without direct military terms. In Kruk's "A Woman Named Hope", the striking epithet *«дезинфікуюча слина»* (disinfecting saliva) introduces a cold clinical atmosphere into intimate spaces, signaling that war has poisoned even the most basic human interactions [11]. Antithesis serves as a primary structural device within the selected corpus to conceptualize WAR as a process of lethal transformation–specifically, the transition from life to death. A salient illustration of this occurs in Humeniuk's 'A Testament' [11, which relies on a stark thermal opposition: the vitality of *«гарячі губи / гарячий подих / палкі обійми»* ("warm kisses / warm breath / loving embraces") is juxtaposed against the finality of *«холодне чоло / холодні вуста / холодні руки»* ("cold forehead / cold lips / cold hands"). Stripped of explicit military jargon, this somatic contrast maps the alive/dead dichotomy entirely through visceral tactile sensations. The axiological weight of the concept is embedded within the trajectory of this transformation. Consequently, the poem's core plea–to preserve the warm memory while shutting out the cold reality–manifests as a form of existential resistance against WAR within the realm of memory, even when physical defiance is exhausted.

A distinct manifestation of this rhetorical mechanism appears in Yakimchuk's 'Decomposition' [11], where the antithesis undergoes

a chilling inversion: *«метал перед смертю стає гарячим / а люди від нього холодними»* ("at the moment of death, metal gets hot / and people get cold"). This distortion of the natural thermal relationship between animate and inanimate entities underscores that WAR acts as an unnatural, disruptive force that upends the cosmic order, vitalizing the instruments of violence while draining life from their victims.

An examination of stylistic markers reveals that modern Ukrainian wartime poetry conceptualizes WAR through a diverse matrix of expressive tools that highlight its visceral emotional, physical, and psychological repercussions. These rhetorical figures collectively depict armed conflict not as an abstract event, but as an immediate existential crisis altering human memory, identity, language, and the fabric of daily life. By reinforcing the cognitive architecture of WAR, such devices maximize the evaluative and affective resonance of the poems. The subsequent sections investigate the fidelity with which these stylistic nuances and conceptual layers are maintained or altered during interlingual transfer into English.

The comparative analysis of English translations shows a distinct correlation between the conceptual zone an element belongs to and the type of translation transformation applied to it [4]. Core military terms are almost uniformly transferred via literal calque or direct lexical substitution, as English and Ukrainian share stable equivalents for modern weaponry [5].

In contrast, peripheral and stylistic components frequently undergo generalization, contextual substitution, or *logization*. Logization involves replacing an emotionally or imagistically charged source unit with a more neutral, descriptive target equivalent [4], which frequently weakens the sensory and somatic dimensions of WAR [6].

In several instances, the target texts exhibit the strategy of concretization, whereby translators introduce contextual clarifications to bridge gaps in historical or cultural knowledge. Such semantic additions primarily serve an exegetical purpose, guiding the foreign reader through culture-specific realia that the native Ukrainian audience decodes intuitively. A compelling case in point is the rendering of the source phrase *«ховали без голови»* as *"his corpse is missing a head"* [11]. The integration of the lexemes *"corpse"* and *"his"* sharpens the somatic tangibility of the mortality trope, rendering the narrative scene significantly more explicit and visually arresting for the target audience.

Conversely, translators frequently utilize compression, systematically omitting certain source elements that might appear redundant or obscure within the receptor language framework. This reduction often dilutes

the subtle nuances of the original imagery. For instance, in the English version of Kateryna Kalytko's verse [11], the segment *«дві залізні милиці з Першої світової»* is condensed into *"metal crutches from WWI"*. Excising the numeral *«дві»* (two) effectively eliminates the tragic connotation of a double amputation, which originally held substantial symbolic weight. Similarly, in the enumeration *«РПГ, кулемет, автомати, СВД, каски, бронежилети»* [11], the translation *"RPGs, a machine gun, sniper rifles, helmets, bullet-proof vests"* completely drops the term *«автомати»*, illustrating a clear pragmatic reduction. Furthermore, the specialized acronym *«СВД»*–infused with specific historical and socio-cultural memory within the post-Soviet military paradigm–undergoes hyperonymic substitution, being genericized into *"sniper rifles"*. This shift inevitably strips the realia of its technical and localized indexicality.

Additionally, contextual substitution stands out as a prominent lexical-semantic modification. This mechanism replaces literal dictionary definitions with contextually and logically bound alternatives, though it is precisely this technique that most drastically reshapes the ideational and conceptual core of the poetic text.

This contrastive study of the concept WAR in post-2022 Ukrainian poetry (*Words for War*) and its English translations reveals that while the denotative military core remains stable in translation, the emotional and evaluative weight of trauma lies in complex peripheral zones (domestic, natural, and linguistic domains) represented through a vivid stylistic matrix of antithesis, fragmentation, and sensory epithets. During interlingual transfer, these peripheral and symbolic layers experience systematic reduction, logization, and generalization. Ultimately, a clear translatability gradient emerges: while direct military terminology and toponyms are easily preserved, the cultural, acoustic, and grammatical nuances of the Ukrainian wartime experience are inevitably flattened due to English structural and stylistic limitations.

Conclusions. This study shows that the Ukrainian poetic verbalization of the concept WAR relies more on peripheral associative fields (domestic, somatic, and environmental metaphors) than on direct military terms. Comparative analysis reveals that while translation into English preserves the denotative core of WAR, its emotional, axiological, and cultural layers suffer systematic reduction through logization and generalization. Although these translations successfully communicate Ukrainian poetic testimony to global audiences, they cannot fully recreate the cognitive and affective experience of the domestic reader. Ultimately, the research highlights the tension between communicative clarity and hermeneutic fidelity when representing national trauma.

BIBLIOGRAPHY

1. Близнюк К. Р., Скідченко Р. О. Асоціативне поле концепту ВІЙНА у свідомості української молоді. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. С. 18–23. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.3.
2. Бовт А. Ю. Особливості перекладу військової поезії Любові Якимчук англійською мовою. *Нова філологія*. 2023. № 90. С. 19–25.
3. Бойко Я. В. Когнітивно-дискурсивні моделі перекладу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 7 (345). С. 135–144. DOI: https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7(345)-135-144.
4. Кондратюк М. В., Войван О. С. Теоретичні, практичні та методичні аспекти перекладу поетичних творів з української мови англійською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. № 53, том 2. С. 127–131.
5. Корнатовський В. Ю. Лінгвостилістичні особливості концепту ВІЙНА в українському перекладі англомовного військово-аналітичного дискурсу : кваліфікаційна робота магістра : спец. 035 Філологія. Київ : КНЛУ, 2024. 105 с.
6. Лінтвар О. М., Попович Н. М. Відтворення чи спотворення авторської концептуальної картини світу в перекладі: ідеологічно-культурологічний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. № 64. С. 264–270. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.64.57.
7. Мізецька В. Я. Вербалізація концепту WAR в дискурсі англомовних ЗМІ. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 29, том 2. С. 318–322. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.2.59.
8. Плетенецька Ю. М. Національно-специфічні риси концепту ВІЙНА в текстах українських та англійських пісень. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 1. С. 270–275.
9. Bassnett S. Translation Studies. 4th ed. London and New York : Routledge, 2014. 192 p.
10. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. 2nd ed. London and New York : Routledge, 2008. 353 p.
11. Words for War: New Poems from Ukraine / ed. by O. Maksymchuk, M. Rosochinsky. Boston : Academic Studies Press, 2017. 434 p.

Дата першого надходження статті до видання: 28.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.109-119

Дарина Станко,
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0002-7858-8663
м. Ужгород, Україна

Олександра Газуда,
доктор філософії, доцент кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0003-1399-6006
м. Ужгород, Україна

Концептуалізація матеріальних об’єктів в англомовній картині світу (на матеріалі концепту MIRROR)

Conceptualization of material objects in the English worldview (based on the concept MIRROR)

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню особливостей концептуалізації матеріальних об’єктів в англомовній картині світу на матеріалі концепту MIRROR. Актуальність роботи зумовлена необхідністю поглибленого вивчення механізмів, за допомогою яких безпосередній сенсорно-перцептивний досвід взаємодії людини з предметним світом трансформується в складні когнітивні структури та слугує основою для осмислення абстрактних явищ. Метою дослідження є встановлення структури та основних когнітивних ознак концепту MIRROR, а також визначення специфіки його вербалізації та метафоричного переосмислення в сучасній англійській мові. Матеріалом дослідження стали лексикографічні дефініції лексеми mirror у провідних англомовних словниках та 1000 контекстів, відібраних із British National Corpus, Corpus of Contemporary American English і NOW Corpus. У роботі застосовано дефініційний, компонентний, концептуальний, контекстуальний та корпусний аналіз, а також елементи кількісного аналізу. Встановлено, що понятєву основу концепту формують ознаки OBJECT, REFLECTIVE SURFACE, REFLECTION та IMAGE. Виокремлено предметні, перцептивні, функційні, образні та оцінні когнітивні ознаки MIRROR. Доведено, що фізична властивість дзеркала створювати відображення виступає основним механізмом розвитку його вторинних смислів. Метафоричне переосмислення концепту реалізується через моделі SOCIETY IS A MIRROR, CULTURE IS A MIRROR, ART / LITERATURE IS A MIRROR, LANGUAGE IS A MIRROR та MEDIA IS A MIRROR. Визначено ядерно-периферійну організацію концепту, в якій предметно-перцептивне ядро взаємо-*

діє з образно-метафоричною периферією. Загальний напрям концептуалізації представлено моделлю MATERIAL OBJECT → REFLECTION → IMAGE → REPRESENTATION → ABSTRACT CONCEPTUALIZATION. Отримані результати підтверджують значну роль предметного та перцептивного досвіду у формуванні англомовної картини світу.

Ключові слова: *концепт, концептуалізація, MIRROR, матеріальний об'єкт, англомовна картина світу, когнітивна ознака, вербалізація, метафоризація, корпусний аналіз.*

Summary*. The article examines the conceptualization of material objects in the English worldview, with particular reference to the concept MIRROR. The relevance of the study stems from the need for a deeper understanding of the mechanisms through which direct sensory and perceptual experience of human interaction with the material world is transformed into complex cognitive structures and provides a basis for the conceptualization of abstract phenomena. The study aims to identify the structure and major cognitive features of the concept MIRROR and to determine the specific patterns of its verbalization and metaphorical reinterpretation in contemporary English. The research material comprises lexicographic definitions of the lexeme mirror in major English dictionaries and 1,000 contexts selected from the British National Corpus, the Corpus of Contemporary American English, and the NOW Corpus. The study employs definitional, componential, conceptual, contextual, and corpus analyses, supplemented by elements of quantitative analysis. The findings reveal that the conceptual basis of MIRROR is constituted by the features OBJECT, REFLECTIVE SURFACE, REFLECTION, and IMAGE. The analysis identifies object-related, perceptual, functional, figurative, and evaluative cognitive features of the concept. The physical property of a mirror to produce a reflection is shown to provide the principal basis for the development of its secondary meanings. The metaphorical reinterpretation of MIRROR is manifested in the models SOCIETY IS A MIRROR, CULTURE IS A MIRROR, ART / LITERATURE IS A MIRROR, LANGUAGE IS A MIRROR, and MEDIA IS A MIRROR. The study establishes the core–periphery organization of the concept, in which the object-perceptual core interacts with its figurative and metaphorical periphery. The overall trajectory of conceptualization can be represented as MATERIAL OBJECT → REFLECTION → IMAGE → REPRESENTATION → ABSTRACT CONCEPTUALIZATION. The findings confirm the significant role of material and perceptual experience in shaping the English worldview.*

Key words: *concept, conceptualization, MIRROR, material object, English worldview, cognitive feature, verbalization, metaphorization, corpus analysis.*

Вступ. Сучасна когнітивна лінгвістика розглядає мову не лише як засіб комунікації, а й як один із основних механізмів категоризації та концептуалізації навколишньої дійсності. У процесі пізнавальної діяльності людина виокремлює об'єкти матеріального світу, осмислює їхні перцептивні, просторові, функційні та оцінні характеристики й закріплює результати цього досвіду в концептуальній системі та мові. Відповідно, назви матеріальних об'єктів репрезентують

не лише конкретні денотати, а й комплекси знань, уявлень, асоціацій та культурно зумовлених смислів. Особливий інтерес у цьому аспекті становлять об'єкти, які поряд із безпосередньою утилітарною функцією набувають розвиненого образного й символічного потенціалу, як-от концепт MIRROR.

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю сучасних лінгвокогнітивних студій на встановлення механізмів мовної концептуалізації дійсності, а також необхідністю подальшого вивчення специфіки концептуалізації матеріальних об'єктів в англомовній картині світу.

Проблематика концепту та його мовної репрезентації посідає важливе місце в сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях. У наукових працях висвітлюються різні підходи до визначення концепту, принципів його структурування та методів концептуального аналізу [4]. Значна увага приділяється реконструкції окремих концептів на матеріалі англійської мови, встановленню їхніх понятєвих, образних і ціннісних характеристик, а також аналізу лексичних і фразеологічних засобів їх вербалізації [1–3]. Результати таких досліджень засвідчують, що концепт є складним когнітивним утворенням, зміст якого виявляється через сукупність мовних репрезентацій та охоплює як базові категоріальні характеристики, так і периферійні асоціативні, образні та культурно зумовлені ознаки.

Окремий напрям когнітивних студій становить дослідження концептуалізації предметного світу. Увага науковців зосереджується на механізмах категоризації фізичних об'єктів, співвідношенні їхніх перцептивних і функційних властивостей із концептуальними структурами та специфіці мовної репрезентації предметних категорій [5; 6]. Доведено, що формування концептів матеріальних об'єктів пов'язане не лише з фіксацією їхніх об'єктивних характеристик, а й зі способами взаємодії людини з ними, сенсорним досвідом, функційним призначенням та подальшим когнітивним переосмисленням. Водночас аналіз конкретних концептів в англомовній картині світу демонструє продуктивність комплексного підходу, що поєднує дефініційний, компонентний, контекстуальний і концептуальний аналіз [1–3].

Попри значний інтерес до проблем концептуалізації та вербалізації різних фрагментів дійсності, специфіка мовного осмислення матеріальних об'єктів, здатних набувати розгалужених символічних і метафоричних значень, потребує подальшого вивчення. У цьому аспекті концепт MIRROR є показовим, оскільки поєднує знання про конкретний матеріальний об'єкт із комплексом перцептивних, функційних, образних та культурно зумовлених смислів. Це дає змогу

простежити механізм переходу від безпосереднього предметного досвіду до його вторинної образної та метафоричної концептуалізації.

Мета статті полягає у встановленні особливостей концептуалізації матеріального об'єкта «дзеркало» в англомовній картині світу шляхом реконструкції структури та когнітивних ознак концепту MIRROR на основі лексикографічного й корпусного матеріалу.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**: визначити понятєві характеристики концепту MIRROR на основі англомовних лексикографічних джерел; виявити основні засоби його вербалізації в сучасній англійській мові; встановити предметні, перцептивні, функційні, образні та оцінні когнітивні ознаки концепту; проаналізувати напрями метафоричного переосмислення дзеркала; окреслити співвідношення предметного ядра та образно-метафоричної периферії концепту MIRROR.

Об'єктом дослідження є концепт MIRROR як фрагмент англомовної картини світу. **Предмет** дослідження становлять його структурно-семантичні, когнітивні та мовні характеристики, репрезентовані в англомовних лексикографічних і корпусних джерелах.

Методологія та методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження становлять положення когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології, відповідно до яких мовні одиниці розглядаються як засоби репрезентації структур знання про навколишню дійсність. Концептуалізацію матеріального об'єкта трактуємо як когнітивний процес осмислення та структурування інформації про його предметні, перцептивні, просторові, функційні й оцінні характеристики, результати якого отримують мовну репрезентацію. У цьому аспекті концепт MIRROR розглядається як ментальне утворення, що акумулює знання про дзеркало як фізичний об'єкт та водночас охоплює сформовані на основі його властивостей образні, асоціативні, символічні й метафоричні смисли. Такий підхід узгоджується з принципами сучасного концептуального аналізу [1–4] та дослідженнями категоризації й концептуалізації об'єктів матеріального світу [5; 6].

Матеріалом дослідження слугували лексикографічні дефініції лексеми mirror та контексти її функціонування в сучасній англійській мові. Лексикографічну частину матеріалу сформовано на основі Cambridge Dictionary [7], Merriam-Webster Dictionary [8] та Oxford English Dictionary [9]. Залучення кількох словників дало змогу зіставити дефініційні ознаки досліджуваної лексеми та виокремити повторювані семантичні компоненти, що репрезентують понятєве ядро концепту MIRROR.

Корпусну частину ілюстративного матеріалу сформовано на основі British National Corpus (BNC) [10], Corpus of Contemporary American English (COCA) [11] та NOW Corpus (News on the Web) [12]. Пошук корпусного матеріалу здійснювався передусім за лемою *mirror* з урахуванням її субстантивного та дієслівного вживання. До аналізу залучалися контексти, у яких *mirror* позначає конкретний матеріальний об'єкт, його властивості та функції, а також випадки образного й метафоричного вживання. Окрему увагу приділено типовим атрибутивним і дієслівним сполученням, сталим конструкціям та контекстам, у яких актуалізуються значення відображення, подібності, репрезентації, самосприйняття та співвідношення між образом і дійсністю.

Відбір корпусних прикладів здійснювався методом суцільної вибірки з результатів пошукових запитів із подальшою контекстуальною фільтрацією. Із вибірки вилучалися дублетні контексти, нерелевантні технічні збіги та випадки, недостатні для однозначної семантичної інтерпретації. У результаті було сформовано дослідницьку вибірку з 1000 контекстів уживання лексеми *mirror* та пов'язаних із нею конструкцій.

Для опрацювання матеріалу застосовано комплекс взаємодоповнювальних методів. Дефініційний аналіз використано для встановлення семантичних компонентів словникового значення лексеми mirror та реконструкції поняттєвого складника відповідного концепту. Компонентний аналіз дав змогу виокремити базові семи, пов'язані з такими характеристиками дзеркала, як предметність, поверхня, здатність до відображення, формування образу та функційне призначення. За допомогою концептуального аналізу мовні дані інтерпретовано як засоби об'єктивації когнітивних ознак концепту MIRROR.

Контекстуальний аналіз застосовано для встановлення значення лексеми *mirror* у конкретному мовному оточенні та розмежування її прямого і переносного вживання. Корпусний метод забезпечив виявлення типових моделей функціонування номінації концепту в автентичному англомовному матеріалі, її сполучуваності та повторюваних контекстуальних моделей.

Окремим етапом став когнітивно-семантичний аналіз метафоричних реалізацій MIRROR. Він передбачав встановлення тих характеристик фізичного дзеркала, які слугують підґрунтям для осмислення абстрактних сутностей. Насамперед ураховувалися ознаки REFLECTION, IMAGE, SIMILARITY, REPRESENTATION та здатність відтворювати або певним чином трансформувати сприйману дійсність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отримані результати засвідчують складну структуру концепту MIRROR, у якій предметно-перцептивне ядро, сформоване на основі безпосереднього досвіду взаємодії людини з матеріальним об'єктом, поєднується з функційними, образними, оцінними та метафоричними компонентами.

На першому етапі дослідження було визначено понятєві характеристики концепту MIRROR на основі дефініцій Cambridge Dictionary, Merriam-Webster Dictionary та Oxford English Dictionary [7–9]. Дефініційний аналіз дав змогу виокремити низку повторюваних семантичних компонентів: OBJECT, SURFACE, GLASS, REFLECTION, LIGHT, IMAGE, SEEING та REPRESENTATION. Центральними серед них є REFLECTIVE SURFACE та IMAGE, оскільки саме здатність матеріального об'єкта відбивати світло й утворювати візуальний образ становить основу його категоріальної ідентифікації. Отже, понятєве ядро MIRROR може бути представлене у вигляді когнітивної моделі: MIRROR → MATERIAL OBJECT → REFLECTIVE SURFACE → REFLECTION → IMAGE.

Водночас лексикографічні джерела фіксують вторинне значення mirror як об'єкта або явища, що відображає, демонструє чи репрезентує властивості іншого об'єкта. Таким чином, уже на рівні словникової семантики простежується перехід від фізичного відображення до абстрактної репрезентації: PHYSICAL REFLECTION → REPRESENTATION → SIMILARITY.

Важливою особливістю вербалізації досліджуваного концепту є функціонування mirror як іменника та дієслова. Іменникова номінація переважно актуалізує предметні і перцептивні компоненти концепту, тоді як дієслівна – динамічну когнітивну модель «відображати / повторювати / бути подібним / репрезентувати». Таким чином, у сучасній англійській мові концепт MIRROR вербалізується не лише прямою номінацією mirror, а й словотвірними та синтагматичними засобами: mirrored, mirroring, mirror image, mirror reflection, rear-view mirror, side mirror, bathroom mirror, wall mirror, full-length mirror, hand mirror, mirror surface та ін. Окрему групу становлять конструкції переносного характеру типу a mirror of, serve as a mirror, act as a mirror, hold up a mirror to, mirror society, mirror reality, mirror changes, mirror experience.

Аналіз корпусного матеріалу уможливив систематизацію когнітивних ознак MIRROR у п'ять основних груп: предметні, перцептивні, функційні, образні та оцінні.

Предметні ознаки відображають осмислення MIRROR як фізично існуючого об'єкта. До цієї групи належать характеристики

MATERIALITY, SURFACE, FORM, SIZE, LOCATION та PART–WHOLE RELATIONS. У відповідних контекстах дзеркало концептуалізується як предмет певного розміру й форми, виготовлений із відповідного матеріалу та розташований у конкретному просторі. Типовими засобами актуалізації цих характеристик є словосполучення large mirror, small mirror, round mirror, rectangular mirror, framed mirror, glass mirror, wall mirror, bathroom mirror, bedroom mirror, full-length mirror. Предметний компонент формує матеріальну основу досліджуваного концепту, від якої розвиваються всі подальші когнітивні ознаки.

Другу групу становлять перцептивні ознаки. Вони виявилися особливо значущими, оскільки взаємодія людини з дзеркалом ґрунтується насамперед на зоровому сприйнятті. Центральними є ознаки REFLECTION, IMAGE, VISIBILITY, LIGHT, APPEARANCE та VISUAL PERCEPTION. Типовими є конструкції look in the mirror, look into the mirror, see oneself in the mirror, reflection in the mirror, image in the mirror, catch sight of oneself in the mirror. У таких контекстах MIRROR виступає посередником між суб'єктом сприйняття та його власним візуальним образом.

У межах цієї групи особливого значення набуває опозиція OBJECT – IMAGE. Людина, яка дивиться у дзеркало, одночасно сприймає реальний об'єкт і його відображений аналог. Тому когнітивна структура MIRROR передбачає модель: SUBJECT → MIRROR → REFLECTED IMAGE → VISUAL PERCEPTION. Саме ця модель створює основу для подальшої метафоризації концепту, оскільки відображення може інтерпретуватися як копія, аналог, репрезентація або зовнішній прояв внутрішньої сутності.

Третю групу становлять функційні ознаки. Основною функцією дзеркала є відображення, однак корпусний матеріал демонструє її конкретизацію відповідно до ситуації використання предмета. Виділено функції SELF-OBSERVATION, APPEARANCE CONTROL, ORIENTATION, REFLECTION OF SURROUNDINGS та IMAGE PRODUCTION. Особливо продуктивною є модель MIRROR AS A TOOL FOR SELF-OBSERVATION, реалізована через дієслова look, see, watch, check, examine, glance, stare та admire. Дзеркало в таких контекстах концептуалізується не просто як відбивна поверхня, а як інструмент контролю людиною власного зовнішнього вигляду.

Специфічний різновид функційної концептуалізації представлений автомобільною сферою: rear-view mirror, side-view mirror, wing mirror. Тут базова властивість REFLECTION переосмислюється через функцію ORIENTATION / VISUAL CONTROL OF SPACE. У технічних контекстах актуалізуються також спеціалізовані номінації convex

mirror, concave mirror, optical mirror, reflecting mirror, що свідчить про розширення концепту MIRROR у професійній картині світу.

Четверту групу становлять образні ознаки, які демонструють перехід від безпосереднього фізичного досвіду до абстрактної концептуалізації. Найважливішими серед них є SIMILARITY, DOUBLING, COPY, REPRESENTATION, SELF-PERCEPTION та IDENTITY. Особливе місце посідає конструкція mirror image, яка актуалізує ідею максимальної подібності двох об'єктів. Водночас образ дзеркала пов'язується з подвійністю: відображення є подібним до оригіналу, але не тотожним йому. Таким чином, формується концептуальна опозиція ORIGINAL – REFLECTION.

Окремий комплекс образних характеристик пов'язаний із самосприйняттям та ідентичністю. Контексти з look at oneself in the mirror, face oneself in the mirror, recognize oneself in the mirror та подібними конструкціями демонструють, що MIRROR може концептуалізуватися як простір зустрічі людини із власним образом. У таких випадках фізична дія «дивитися в дзеркало» потенційно набуває психологічного змісту – оцінювання себе, усвідомлення змін, самоаналіз або зіставлення зовнішнього образу із внутрішнім уявленням про себе.

П'яту групу становлять оцінні ознаки концепту. На відміну від предметних і перцептивних характеристик, вони переважно залежать від ширшого контексту. Дзеркало саме по собі є оцінно нейтральним предметом, однак образ, який воно демонструє, може отримувати позитивну або негативну інтерпретацію. Звідси формуються оцінні смисли ATTRACTIVENESS / UNATTRACTIVENESS, SATISFACTION / DISSATISFACTION, TRUTH / DISTORTION. Особливо показовою є опозиція TRUE REFLECTION – DISTORTED REFLECTION. Вона виходить за межі фізичного сприйняття й стає основою для метафоричного осмислення правдивого або викривленого представлення дійсності.

Найбільш розгалуженою периферійною частиною концепту MIRROR є його метафоричний компонент. Корпусний аналіз засвідчив продуктивність моделі X IS A MIRROR, у якій фізична здатність дзеркала відображати об'єкт проєктується на здатність певного явища демонструвати характерні риси іншого явища. Основою такого перенесення виступає когнітивна схема: MIRROR REFLECTS OBJECT → X REPRESENTS / REVEALS Y.

На цій основі виокремлено декілька основних напрямів метафоричної концептуалізації: SOCIETY / SOCIAL PHENOMENON IS A MIRROR; CULTURE IS A MIRROR; ART / LITERATURE IS A MIRROR; MEDIA IS A MIRROR; LANGUAGE IS A MIRROR; HISTORY IS A MIRROR;

FACE / EYES ARE A MIRROR; HUMAN BEHAVIOUR IS A MIRROR; EXPERIENCE / SITUATION IS A MIRROR.

У моделях ART / LITERATURE IS A MIRROR та MEDIA IS A MIRROR актуалізується насамперед ознака REPRESENTATION: мистецтво, література або медіа осмислюються як засоби, що відображають суспільство, культуру, історичний період або соціальні проблеми. У моделі LANGUAGE IS A MIRROR актуалізується здатність мови репрезентувати особливості культури, мислення чи суспільства. У моделях FACE / EYES ARE A MIRROR фізична властивість дзеркала «робити видимим» переноситься на зовнішні прояви людини, які концептуалізуються як такі, що можуть розкривати її внутрішній стан.

Продуктивним є також дієслівне метафоричне вживання mirror. Конструкції на зразок mirror reality, mirror society, mirror changes, mirror trends, mirror experience, mirror behaviour реалізують схему X MIRRORS Y, де значення фізичного відображення трансформується в значення «відтворювати», «відповідати», «бути подібним», «демонструвати характерні риси», що свідчить про високий ступінь когнітивної інтеграції фізичного досвіду відображення в систему абстрактної категоризації.

Проведений аналіз дає підстави представити структуру концепту MIRROR у вигляді ядерно-периферійної моделі. Ядро формують найбільш стабільні предметні та перцептивні ознаки: MATERIAL OBJECT–REFLECTIVESURFACE–REFLECTION–IMAGE–VISUAL PERCEPTION. До приядерної зони належать функційні характеристики: SELF-OBSERVATION – APPEARANCE CONTROL – VISUAL ORIENTATION – IMAGE PRODUCTION. Ближню периферію формують образні ознаки: SIMILARITY – COPY – DOUBLING – REPRESENTATION – SELF-PERCEPTION – IDENTITY. До дальньої периферії належать оцінні, символічні та метафоричні компоненти: TRUTH – DISTORTION – SELF-KNOWLEDGE – INNER STATE – SOCIETY – CULTURE – ART – LANGUAGE – HISTORY – MEDIA.

Отже, результати аналізу засвідчили, що концепт MIRROR в англомовній картині світу має багаторівневу структуру. Його когнітивним центром є знання про матеріальний об’єкт, призначений для створення візуального відображення.

Висновки з дослідження. Проведене дослідження дало змогу встановити особливості концептуалізації матеріального об’єкта «дзеркало» в англомовній картині світу та реконструювати структуру концепту MIRROR. Аналіз лексикографічних джерел і корпусних контекстів засвідчив, що його понятєву основу формують ознаки OBJECT, REFLECTIVE SURFACE, REFLECTION та IMAGE,

які репрезентують базове уявлення про дзеркало як матеріальний об'єкт, здатний створювати візуальне відображення.

У структурі концепту виокремлено предметні, перцептивні, функційні, образні та оцінні когнітивні ознаки. Ядро MIRROR формують характеристики MATERIAL OBJECT, REFLECTIVE SURFACE, REFLECTION, IMAGE та VISUAL PERCEPTION, тоді як периферія охоплює ознаки SIMILARITY, REPRESENTATION, SELF-PERCEPTION, IDENTITY, TRUTH та DISTORTION.

Встановлено, що фізична властивість відображення є основою метафоричного розвитку концепту. Вона зумовлює формування моделей SOCIETY IS A MIRROR, CULTURE IS A MIRROR, ART / LITERATURE IS A MIRROR, LANGUAGE IS A MIRROR та MEDIA IS A MIRROR. Загальний напрям розвитку концепту можна представити як MATERIAL OBJECT → REFLECTION → IMAGE → REPRESENTATION → ABSTRACT CONCEPTUALIZATION.

Отже, MIRROR є багаторівневим концептом, у якому безпосередній сенсорно-предметний досвід взаємодії з матеріальним об'єктом стає підґрунтям для осмислення абстрактних явищ. Перспективним є зіставне дослідження концепту MIRROR в англійській та українській мовних картинах світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко А. І. Концепт «ПТАХ» у англомовній картині світу (до питання про складність перекладу). *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2020. № 1. С. 68–71. DOI: 10.20998/2227-6890.2020.1.12.
2. Мікава Н. М. Вербалізація концепту HAIR в англомовних фразеологічних словниках. *Записки з романо-германської філології*. 2018. Вип. 2 (41). С. 107–112. DOI: 10.18524/2307-4604.2018.2(41).151355.
3. Строченко Л. В. Вербалізація концепту GENIUS / ГЕНІЙ в англомовному художньому мовленні. *Нова філологія*. 2024. № 95. С. 56–61. DOI: 10.26661/2414-1135-2024-95-8.
4. Шевченко І. С. Підходи до аналізу концепта в сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник Харківського національного університету*. 2006. Вип. 725. С. 192–195.
5. Kemmerer D. Categories of object concepts across languages and brains: the relevance of nominal classification systems to cognitive neuroscience. *Language, Cognition and Neuroscience.* 2017. Vol. 32, No. 4. P. 401–424. DOI: 10.1080/23273798.2016.1198819.
6. Rips L. J., Hespos S. J. Concepts of objects and substances in language. *Psychonomic Bulletin & Review.* 2019. Vol. 26. P. 1238–1256. DOI: 10.3758/s13423-019-01613-w.
7. Cambridge Dictionary. Mirror. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mirror (дата звернення: 10.07.2026).

8. Merriam-Webster Dictionary. Mirror. URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/mirror (дата звернення: 10.07.2026).
9. Oxford English Dictionary. Mirror. URL: https://www.oed.com/dictionary/mirror_n (дата звернення: 10.07.2026).
10. British National Corpus (BNC). English-Corpora.org. URL: https://www.english-corpora.org/bnc/ (дата звернення: 10.07.2026).
11. Corpus of Contemporary American English (COCA). English-Corpora.org. URL: https://www.english-corpora.org/coca/ (дата звернення: 10.07.2026).
12. NOW Corpus (News on the Web). English-Corpora.org. URL: https://www.english-corpora.org/now/ (дата звернення: 10.07.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.120-128

Галина Фітас,
старший викладач кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0009-0009-5814-0077
м. Ужгород, Україна

Мовленнєвий акт вибачення в сучасній англомовній комунікації

The speech act of apology in contemporary English communication

Анотація*. Статтю присвячено комплексному дослідженню мовленнєвого акта вибачення в сучасній англомовній комунікації з позицій прагмалінгвістики та теорії мовленнєвих актів. Актуальність дослідження зумовлена важливою роллю вибачення в регулюванні міжособистісної взаємодії, підтриманні комунікативної рівноваги та відновленні соціальних відносин після реального або потенційного порушення комунікативних норм. Метою дослідження є визначення лінгвопрагматичних характеристик мовленнєвого акту вибачення, основних мовних засобів, лексико-граматичних моделей і прагматичних стратегій його реалізації в сучасній англомовній комунікації. Матеріалом дослідження стали 200 англомовних контекстів, відібраних із платформ Reddit і YouTube. У роботі застосовано описовий метод, контекстуально-прагматичний і структурно-семантичний аналіз, а також кількісний метод. Установлено, що вибачення реалізується за допомогою прямих і непрямих мовних засобів. Найбільш характерними експліцитними маркерами є конструкції з sorry та apologize, які можуть функціонувати самостійно або входити до складу розгорнутих апологетичних висловлювань. Непряма реалізація вибачення представлена визнанням відповідальності, вираженням жалю, поясненням причин, пропозицією виправити ситуацію та обіцянкою уникати подібної поведінки надалі. Виявлено, що мовленнєвий акт вибачення часто має комплексну структуру, у межах якої поєднуються декілька прагматичних стратегій, що сприяє посиленню переконливості висловлювання та демонстрації готовності мовця взяти на себе відповідальність. Встановлено залежність вибору мовної форми та прагматичної стратегії від характеру комунікативної ситуації, ступеня порушення, відносин між комунікантами та каналу спілкування. Англомовна онлайн-комунікація характеризується широким діапазоном апологетичних моделей: від стислих розмовних формул до розгорнутих публічних вибачень. Отримані результати підтверджують структурну варіативність, прагматичну гнучкість, поліфункційність і контекстуальну залежність мовленнєвого акту вибачення в сучасній англомовній комунікації.*

Ключові слова: *мовленнєвий акт, вибачення, англомовна комунікація, прагматика, прагматична стратегія, пряме вибачення, непряме вибачення, онлайн-комунікація, комунікативний контекст.*

Summary. *The article presents a comprehensive study of the speech act of apology in contemporary English-language communication from the perspectives of pragmalinguistics and speech act theory. The relevance of the study is determined by the important role of apology in regulating interpersonal interaction, maintaining communicative balance, and restoring social relations following an actual or potential violation of communicative norms. The aim of the study is to identify the linguopragmatic characteristics of the speech act of apology, the principal linguistic means, lexico-grammatical patterns, and pragmatic strategies employed in its realization in contemporary English communication. The research material comprises 200 English contexts selected from the Reddit and YouTube platforms. The study employs the descriptive method, contextual-pragmatic and structural-semantic analyses, as well as quantitative analysis. The findings demonstrate that apologies are realized through both direct and indirect linguistic means. The most characteristic explicit markers are constructions with sorry and apologize, which may function independently or form part of more elaborate apologetic utterances. Indirect realizations of apology include acknowledgment of responsibility, expression of regret, explanation of reasons, offers to repair the situation, and promises to avoid similar behaviour in the future. The analysis reveals that the speech act of apology frequently has a complex structure combining several pragmatic strategies, thereby enhancing the persuasive force of the utterance and demonstrating the speaker's willingness to accept responsibility. The choice of linguistic form and pragmatic strategy is shown to depend on the nature of the communicative situation, the severity of the offence, the relationship between the interlocutors, and the communication channel. English online communication is characterized by a wide range of apologetic patterns, ranging from brief conversational formulas to elaborate public apologies. The findings confirm the structural variability, pragmatic flexibility, multifunctionality, and contextual dependence of the speech act of apology in contemporary English-language communication.*

Key words: *speech act, apology, English communication, pragmatics, pragmatic strategy, direct apology, indirect apology, online communication, communicative context.*

Вступ. Сучасна англомовна комунікація характеризується значною варіативністю мовленнєвої поведінки, зумовленою ситуацією спілкування, соціальними ролями комунікантів, ступенем офіційності, каналом комунікації та прагматичними намірами мовців. Особливе місце в системі міжособистісної взаємодії посідають мовленнєві акти, спрямовані на регулювання соціальних відносин і підтримання комунікативної рівноваги. До таких актів належить вибачення, яке використовується мовцем у ситуаціях реального або передбачуваного порушення соціальних норм, завдання незручності, образи чи іншої комунікативної шкоди співрозмовникові.

Проблематика вибачення посідає помітне місце в сучасних прагмалінгвістичних дослідженнях. У науковій літературі значну увагу приділено непрямим мовним засобам реалізації вибачення та

встановленню їхньої комунікативно-прагматичної специфіки [1]. Окремий напрям досліджень становить визначення умов успішності мовленнєвого акту вибачення, зокрема співвідношення інтенції мовця, мовної форми висловлювання, комунікативної ситуації та реакції адресата [2].

Важливим для уточнення прагматичного статусу вибачення є його диференціація від суміжних мовленнєвих актів. У цьому аспекті досліджено співвідношення вибачення, жалю та співчуття в англійській мові, що дозволяє конкретизувати їхні інтенційні й функційні характеристики [3]. Вибачення також розглядається крізь призму опозиції прямих і непрямих мовленнєвих актів, що демонструє різноманітність способів вербалізації відповідної комунікативної інтенції [4].

У зарубіжних прагматичних студіях значна увага приділяється функціонуванню вибачення в публічній комунікації. Зокрема, встановлено, що публічне вибачення може не лише виражати визнання провини, але й реалізовувати стратегії мінімізації відповідальності, дистанціювання від негативної дії або зниження її комунікативної значущості [5]. Це свідчить про необхідність аналізу вибачення не тільки на рівні окремих лексико-граматичних формул, а й у ширшому контексті прагматичних стратегій мовця.

Розвиток корпусної прагматики сприяв перенесенню уваги на функціонування вибачення в природній цифровій комунікації. На матеріалі блогових корпусів проаналізовано контекстуальні особливості вживання формул вибачення та показано можливості поєднання кількісного корпусного пошуку з якісним прагматичним аналізом [6]. Корпусні дослідження також засвідчили значну варіативність мовних форм реалізації вибачення в онлайн-комунікації та необхідність урахування ширшого контексту під час ідентифікації відповідного мовленнєвого акта [7]. Перспективним напрямом є структурно-прагматичне моделювання вибачення, зокрема, встановлення локальних граматичних моделей, характерних для реалізації апологетичної інтенції в англійській мові [8].

Отже, наявні дослідження сформували ґрунтовну теоретичну базу для вивчення прямих і непрямих форм вибачення, умов його успішності, співвідношення із суміжними мовленнєвими актами, публічних вибачень та особливостей функціонування апологетичних конструкцій у цифровому середовищі. Водночас потребує подальшого системного вивчення функціонування мовленнєвого акту вибачення саме в сучасній англомовній комунікації з урахуванням різноманітності його мовних форм, прагматичних стратегій і комунікативних контекстів, зокрема представлених у природній онлайн-взаємодії.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні мовленнєвого акту вибачення в сучасній англомовній комунікації, визначенні основних мовних засобів його реалізації та встановленні його структурних і прагматичних особливостей у різних комунікативних контекстах.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: уточнити лінгвопрагматичні характеристики мовленнєвого акту вибачення; визначити основні прямі та непрямі засоби його реалізації в сучасній англійській мові; встановити типові лексико-граматичні моделі вираження вибачення; виокремити основні прагматичні стратегії та їх комбінації; проаналізувати вплив комунікативного контексту на вибір способу реалізації вибачення; охарактеризувати специфіку функціонування мовленнєвого акту вибачення в сучасній англомовній онлайн-комунікації.

Методологія та методи дослідження. Матеріалом дослідження стали 200 англомовних контекстів із мовленнєвими актами вибачення, відібраних із платформ Reddit [9] і YouTube [10] (по 100 контекстів із кожного джерела). До вибірки включено прямі та непрямі форми вибачення, представлені в дописах, коментарях і відповідях користувачів.

У дослідженні застосовано описовий метод для систематизації мовних засобів вибачення; контекстуально-прагматичний аналіз для визначення комунікативних інтенцій і стратегій; структурно-семантичний аналіз для встановлення типових моделей апологетичних висловлювань; кількісний метод для визначення частотності виявлених засобів і стратегій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз засвідчив, що мовленнєвий акт вибачення в сучасній англомовній комунікації є поліфункційним прагматичним актом, основною метою якого є відновлення комунікативної рівноваги після реального або потенційного порушення соціальних норм. Вибачення сигналізує про усвідомлення мовцем небажаності певної дії, демонструє ставлення до адресата та сприяє зменшенню комунікативної напруги. В онлайн-комунікації це може бути реакцією не лише на серйозне порушення, а й на незначну незручність, помилку, неточність, різкість висловлювання або можливе неправильне розуміння повідомлення.

Аналіз контекстів дав змогу розмежувати прямі та непрямі способи реалізації вибачення**.** Прямі мовленнєві акти характеризуються експліцитним вираженням апологетичної інтенції за допомогою одиниць sorry, apologize, apology, excuse. Найчастотнішою моделлю є конструкція I’m sorry, яка може функціонувати самостійно – I’m

sorry – або доповнюватися зазначенням причини: I'm sorry for what I said; I'm sorry about yesterday. Інтенсифікація вибачення здійснюється за допомогою прислівників really, so, truly, genuinely, deeply: I'm really sorry for saying that; I'm so sorry about this.

Продуктивними виявилися моделі I'm sorry + for + V-ing / noun**,** I'm sorry + about + noun**,** I'm sorry + that-clause**,** I apologize + for + V-ing / noun**,** My apologies + for + noun/V-ing**.** Конструкції з sorry переважають у неформальній міжособистісній комунікації, тоді як I apologize та my apologies мають більш формалізований характер і використовуються для створення дистанційованого або підкреслено ввічливого тону.

Непряме вибачення реалізується без обов'язкового використання експліцитних апологетичних маркерів *sorry, apologize, apology* або *excuse*. У таких випадках інтенція вибачення не виражається безпосередньо, а актуалізується через інші мовленнєві дії, прагматичне значення яких визначається конкретною комунікативною ситуацією. Аналіз досліджуваного матеріалу дав змогу виокремити кілька основних моделей непрямої реалізації вибачення.

Однією з найбільш характерних є стратегія визнання провини та відповідальності, за допомогою якої мовець демонструє усвідомлення власної ролі у виникненні негативної ситуації: *It was my fault*; *That was entirely on me*; *I take full responsibility for what happened*. Близькою до неї є стратегія визнання неправильної або недоречної поведінки, що реалізується через негативну оцінку мовцем власних попередніх дій: *I shouldn't have said that*; *I was wrong to react like that*; *I shouldn't have posted that comment*. Такі висловлювання демонструють готовність мовця прийняти відповідальність навіть за відсутності формального маркера вибачення.

Окрему групу становить вираження жалю, спрямоване на демонстрацію негативного ставлення мовця до власної дії або її наслідків: *I regret what I did*; *I wish I hadn't said that*; *I feel terrible about what happened*. У цьому разі апологетична інтенція формується через емоційну оцінку ситуації та усвідомлення мовцем негативних наслідків власної поведінки.

Поширеною моделлю є також пояснення причин або обставин, за яких відбулося порушення: *I didn't mean to hurt you*; *I didn't realize how my comment would sound*; *That wasn't what I meant*. Прагматична функція таких конструкцій полягає у поясненні мотивів поведінки та зменшенні категоричності негативної оцінки дії. Водночас пояснення не обов'язково передбачає заперечення відповідальності, оскільки може доповнювати її визнання та сприяти відновленню взаєморозуміння між комунікантами.

Ще одним способом непрямого вибачення є пропозиція виправлення або компенсації заподіяної шкоди: *I'll fix it*; *Let me make it up to you*; *I'll correct the information*. У таких висловлюваннях апологетичне значення передається через готовність мовця не лише визнати проблему, а й здійснити конкретну дію для усунення її наслідків.

До непрямих засобів належить і обіцянка зміни подальшої поведінки: *It won't happen again*; *I'll be more careful next time*; *I won't make the same mistake again*. Така стратегія демонструє усвідомлення мовцем неприйнятності попередньої поведінки та намір уникнути її повторення.

Таким чином, непряме вибачення характеризується високим ступенем контекстуальної залежності. Одна й та сама конструкція поза відповідною ситуацією може не мати апологетичного значення. Наприклад, *It was my fault* є передусім констатацією відповідальності, проте в ситуації міжособистісного конфлікту може функціонувати як непрямий мовленнєвий акт вибачення. Отже, визначальним для ідентифікації непрямого вибачення є не наявність спеціалізованої лексичної одиниці, а поєднання семантики висловлювання, інтенції мовця та конкретного комунікативного контексту.

Установлено, що мовленнєвий акт вибачення часто має комплексну структуру, у якій поєднуються декілька прагматичних стратегій. Наприклад, висловлювання I'm really sorry. I shouldn't have said that. I was angry, but that's no excuse об'єднує експліцитне вибачення, визнання відповідальності, пояснення та відмову від самовиправдання. Модель I'm sorry I missed your message. I didn't see it earlier. I'll reply properly now поєднує вибачення, пояснення та пропозицію виправлення ситуації. Комбінація стратегій підсилює прагматичну переконливість вибачення й демонструє готовність мовця взяти на себе відповідальність.

Непряме вибачення реалізується без обов'язкового використання експліцитних апологетичних маркерів *sorry, apologize, apology* або *excuse*. У таких випадках інтенція вибачення не виражається безпосередньо, а актуалізується через інші мовленнєві дії, прагматичне значення яких визначається конкретною комунікативною ситуацією. Аналіз досліджуваного матеріалу дав змогу виокремити кілька основних моделей непрямої реалізації вибачення.

Однією з найбільш характерних є стратегія визнання провини та відповідальності, за допомогою якої мовець демонструє усвідомлення власної ролі у виникненні негативної ситуації: *It was my fault*; *That was entirely on me*; *I take full responsibility for what happened*. Близькою до неї є стратегія визнання неправильної або недоречної поведінки, що реалізується через негативну оцінку мовцем власних

попередніх дій: *I shouldn't have said that*; *I was wrong to react like that*; *I shouldn't have posted that comment*. Такі висловлювання демонструють готовність мовця прийняти відповідальність навіть за відсутності формального маркера вибачення.

Окрему групу становить вираження жалю, спрямоване на демонстрацію негативного ставлення мовця до власної дії або її наслідків: *I regret what I did*; *I wish I hadn't said that*; *I feel terrible about what happened*. У цьому разі апологетична інтенція формується через емоційну оцінку ситуації та усвідомлення мовцем негативних наслідків власної поведінки.

Поширеною моделлю є також пояснення причин або обставин, за яких відбулося порушення: *I didn't mean to hurt you*; *I didn't realize how my comment would sound*; *That wasn't what I meant*. Прагматична функція таких конструкцій полягає у поясненні мотивів поведінки та зменшенні категоричності негативної оцінки дії. Водночас пояснення не обов'язково передбачає заперечення відповідальності, оскільки може доповнювати її визнання та сприяти відновленню взаєморозуміння між комунікантами.

Ще одним способом непрямого вибачення є пропозиція виправлення або компенсації заподіяної шкоди: *I'll fix it*; *Let me make it up to you*; *I'll correct the information*. У таких висловлюваннях апологетичне значення передається через готовність мовця не лише визнати проблему, а й здійснити конкретну дію для усунення її наслідків.

До непрямих засобів належить і обіцянка зміни подальшої поведінки: *It won't happen again*; *I'll be more careful next time*; *I won't make the same mistake again*. Така стратегія демонструє усвідомлення мовцем неприйнятності попередньої поведінки та намір уникнути її повторення.

Таким чином, непряме вибачення характеризується високим ступенем контекстуальної залежності. Одна й та сама конструкція поза відповідною ситуацією може не мати апологетичного значення. Наприклад, *It was my fault* є передусім констатацією відповідальності, проте в ситуації міжособистісного конфлікту може функціонувати як непрямий мовленнєвий акт вибачення. Отже, визначальним для ідентифікації непрямого вибачення є не наявність спеціалізованої лексичної одиниці, а поєднання семантики висловлювання, інтенції мовця та конкретного комунікативного контексту.

Таким чином, результати аналізу демонструють, що мовленнєвий акт вибачення в сучасній англомовній комунікації характеризується структурною варіативністю, прагматичною гнучкістю та контекстуальною залежністю. Його реалізація охоплює континуум від мінімальних формул на зразок sorry до складних багатокомпонентних

висловлювань, у яких експліцитне вибачення поєднується з визнанням відповідальності, поясненням, пропозицією виправлення ситуації та обіцянкою зміни подальшої поведінки.

Висновки з дослідження. Проведене дослідження засвідчило, що мовленнєвий акт вибачення є важливим засобом регулювання міжособистісної взаємодії в сучасній англомовній комунікації, спрямованим на зменшення комунікативної напруги та відновлення порушеної соціальної рівноваги. Вибачення реалізується прямими й непрямими засобами, вибір яких залежить від характеру комунікативної ситуації, ступеня порушення та відносин між учасниками спілкування.

Типовими засобами прямого вибачення є конструкції з sorry та apologize, тоді як непряма реалізація представлена визнанням відповідальності, вираженням жалю, поясненням причин, пропозицією виправлення ситуації та обіцянкою зміни поведінки. Характерним є комбінування декількох прагматичних стратегій у межах одного комунікативного фрагмента.

Англомовна онлайн-комунікація характеризується варіативністю апологетичних висловлювань: від стислих розмовних формул до розгорнутих публічних вибачень. Перспективним напрямом подальших досліджень є зіставлення стратегій вибачення в різних типах англомовної комунікації та визначення їхніх соціолінгвістичних і лінгвокультурних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буренко Т. М. Непрямі мовні засоби реалізації вибачення. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2019. Т. 30 (69). № 4. Ч. 2. С. 23–26. DOI: 10.32838/2663-6069/2019.4-2/05.
2. Ківенко І. О. Умови успішності реалізації мовленнєвого акту вибачення. Львівський філологічний часопис. 2022. № 12. С. 87–91.
3. Репушевська І. І. Диференціація мовленнєвих актів вибачення, жалю та співчуття (на матеріалі англійської мови). Закарпатські філологічні студії. 2023. Вип. 31. С. 80–84. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2023.31.14.
4. Чередніченко О. М. Висловлювання вибачення як прямий і непрямий мовленнєвий акт. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. Вип. 55. С. 275–277.
5. Kampf Z. Public (non-) apologies: The discourse of minimizing responsibility. Journal of Pragmatics. 2009. Vol. 41, No. 11. P. 2257–2270. DOI: 10.1016/j.pragma.2008.11.007. (ScienceDirect)
6. Lutzky U., Kehoe A. “Oops, I didn’t mean to be so flippant”: A corpus pragmatic analysis of apologies in blog data. Journal of Pragmatics. 2017. Vol. 116. P. 27–36. DOI: 10.1016/j.pragma.2016.12.007. (WU Wirtschaftsuniversität Wien)
7. Lutzky U., Kehoe A. “I apologise for my poor blogging”: Searching for apologies in the Birmingham Blog Corpus. Corpus Pragmatics. 2017. Vol. 1,

No. 1. P. 37–56. DOI: 10.1007/s41701-017-0004-0. (WU Wirtschaftsuniversität Wien)
8. Su H., Wei N. “I’m really sorry about what I said”: A local grammar of apology. Pragmatics. 2018. DOI: 10.1075/prag.17005.su.
9. Reddit. URL: https://www.reddit.com/ (дата звернення: 20.07.2026).
10. YouTube. URL: https://www.youtube.com/ (дата звернення: 20.07.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 28.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 81’23:81’27:81’246.2
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.129-140

Оксана Ходаковська,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Харківський національний університет мистецтв
імені І.П. Котляревського
https://orcid.org/0000-0002-2168-4558
м. Харків, Україна

Білінгвальний переклад: психолінгвістичні чинники та вплив англійської L2 на перекладацькі рішення

Bilingualism and Translation: Psycholinguistic Factors and the Role of English L2 Proficiency in Shaping Translational Decisions

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню психолінгвістичних механізмів білінгвального мовлення та їхнього впливу на перекладацькі рішення у білінгвів, для яких англійська мова є другою (L2). У центрі уваги – взаємодія когнітивних, лінгвістичних і виконавчих процесів, що забезпечують доступ до двох мовних систем, їхню координацію та контроль під час здійснення перекладу. Розглянуто сучасні моделі білінгвальної активації, що описують паралельну активацію мовних систем, конкуренцію між ними та механізми пригнічення нерелевантної мови. Приділено увагу тому, як ці моделі пояснюють динаміку лексичного доступу, вибір синтаксичних структур і формування перекладацьких стратегій. Показано, що взаємодія двох мовних репрезентацій відбувається на всіх рівнях обробки – від лексичного доступу до синтаксичного структурування, і саме це зумовлює необхідність постійного детального розгляду нерелевантної мови та гнучкого перемикання між оригінальною мовою та мовою перекладу. Особливу увагу було приділено тому, як рівень володіння англійською мовою (як другою) визначає характер та основні принципи перекладацьких рішень: починаючи від вдавання перекладачем до калькування, буквального перенесення англомовних структур і залежності від поверхневих форм до здатності здійснювати концептуальне переформулювання та вибудовувати цілісні перекладацькі стратегії. Проаналізовано типові прояви міжмовної інтерференції, зокрема вплив англійського порядку слів, уживання пасивних конструкцій, домінування англомовних колокацій і шаблонів, що можуть спотворювати смислову структуру тексту українською. Обґрунтовано ключову роль виконавчих функцій – інгібіції, контролю уваги, робочої пам’яті – у забезпеченні точності перекладу та мінімізації інтерференції. На основі узагальнення теоретичних і емпіричних даних запропоновано узагальнену модель впливу рівня англійської мови як другої на вибір перекладацьких стратегій і когнітивних операцій. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення програм підготовки перекладачів, розроблення методик*

розвитку когнітивного контролю, а також для подальших емпіричних досліджень білінгвальної когніції в Україні.

Ключові слова: *білінгвізм, переклад, перекладацькі стратегії, міжмовна інтерференція, когнітивний контроль, лексична активація.*

Summary. *The article investigates the psycholinguistic mechanisms underlying bilingual language processing and their impact on translation decisions made by bilinguals for whom English functions as a second language (L2). The study focuses on the interaction of cognitive, linguistic, and executive processes that enable access to two linguistic systems, coordinate their activation, and regulate control during translation. Contemporary models of bilingual activation are examined, including frameworks that describe parallel activation of linguistic systems, competition between them, and the mechanisms responsible for suppressing the non-target language. Particular attention is given to how these models account for the dynamics of lexical access, the selection of syntactic structures, and the formation of translation strategies under varying cognitive demands. The analysis demonstrates that interaction between two linguistic representations occurs across all levels of processing creating a need to monitor the non-relevant language and flexibly shift between the source and target codes. Emphasis is placed on how proficiency in English as an L2 shapes the nature and principles of translators' decisions: from tendencies of literal translation to the ability to perform conceptual reformulation and coherent translation strategies. Typical manifestations of cross-linguistic interference are identified, including English-influenced word order, increased use of passive constructions, and the dominance of English-based collocations and patterns that may distort the semantic organization of texts. The article substantiates the crucial role of executive functions–such as inhibition, attentional control, and working memory–in ensuring translation accuracy and minimizing interference. Based on the theoretical and empirical findings, a generalized model is proposed to explain how English L2 proficiency shapes the selection of translation strategies and cognitive operations. The results may be used in training programs, the development of methods for enhancing cognitive control, and research on bilingual cognition in Ukraine.*

Key words: *bilingualism, translation, translators' strategies, cross-linguistic interference, cognitive control, lexical activation.*

Вступ. У сучасному глобалізованому комунікативному середовищі переклад дедалі частіше виконують люди, для яких англійська мова є другою (далі – L2). Сучасні психолінгвістичні дослідження демонструють, що, як правило, в осіб, які володіють однаково добре двома мовами, обидві мовні системи залучаються паралельно, навіть коли така людина говорить однією з них. Як зазначають дослідники білінгвального сприйняття, паралельне уживання двох мов спричиняє конкуренцію між ними та впливає на швидкість, точність і характер мовленнєвих рішень [3, с. 497]. Це означає, що перекладач-білінгв постійно працює в умовах взаємодії

двох мовних систем, що неминуче позначається на виборі його перекладацьких стратегій.

Когнітивна теорія перекладу передбачає, що переклад є багаторівневим процесом, який поєднує в собі мовну обробку, робочу пам'ять, інгібіторний контроль та складні механізми прийняття перекладацьких рішень. Дослідники наголошують, що білінгвальні перекладачі як правило мають специфічні моделі обробки інформації: вони значною мірою покладаються на виконавчі функції та частіше стикаються з міжмовною інтерференцією [6, с. 221]. Саме тому переклад уважається однією з найбільш когнітивно навантажених форм мовленнєвої діяльності.

Українські науковці також відзначають, що англійська мова відіграє визначальну роль у формуванні перекладацької компетентності. У працях вітчизняних дослідників наголошується, що міжмовна інтерференція, зумовлена L2, є одним із найпоширеніших викликів у транслятології, особливо в умовах насиченого білінгвального середовища. Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо представлений комплексний аналіз психолінгвістичних механізмів, які й визначають вплив L2 на вибір стратегій перекладу.

Це створює як переваги, так і труднощі, пов'язані з міжмовною інтерференцією. Оскільки перекладач одночасно працює з двома мовами та здійснює складні операції, пов'язані з вибором релевантних відповідників, синтаксичних структур і адекватної передачі змісту, процеси впливу L проявляються особливо виразно.

Аналіз останніх досліджень (Kroll & Bialystok; Costa; Alves & Hurtado Albir) засвідчує, що рівень володіння англійською як другою мовою (L2) істотно впливає на характер перекладацьких рішень. Українські дослідники (Селіванова; Кочан) ацентують увагу на важливості вивчення впливу міжмовної інтерференції на переклад, однак висвітлення комплексної психолінгвістичної моделі в українському мовознавстві не було повністю реалізовано.

Таким чином актуальність цієї розвідки вбачаємо у необхідності дослідити психолінгвістичні моделі взаємодії двох мов в аспекті перекладацьких стратегій, і це, на нашу думку, дасть змогу глибше зрозуміти когнітивні процеси, які лежать в основі перекладацької діяльності білінгвів. Метою статті є аналіз психолінгвістичних механізмів, що визначають вплив володіння англійською L2 на перекладацькі рішення інтерпретаторів-білінгвів.

Методологія та методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять теоретичний аналіз психолінгвістичних моделей білінгвізму; порівняльний аналіз міжнародних і українських досліджень; когнітивно орієнтований аналіз перекладацьких

рішень; описовий та інтерпретаційний методи. Матеріалом статті слугували типові перекладацькі рішення білінгвів, описані у працях з когнітивної теорії перекладу.

Виклад основного матеріалу. Психолінгвістичні моделі двомовної обробки мовлення базуються на припущенні, що мовні системи у білінгвів не функціонують ізольовано, а перебувають у стані постійної взаємодії. Однією з найдослідженіших концепцій на сьогодні є так звана модель BIA+ (Bilingual Interactive Activation Plus), яка пояснює механізми паралельної активації лексичних одиниць обох мов під час сприймання та продукування мовлення [2, с. 45]. Згідно з цією моделлю, будь-який мовний стимул – слово, морфема чи навіть окремий графічний елемент – активує не лише відповідні одиниці цільової мови, а й потенційно релевантні одиниці іншої мови. Така одночасна активація лексем створює конкуренцію між мовними системами, і, відповідно, потребує додаткових когнітивних ресурсів для вибору коректного та адекватного варіанта. Таким чином, можна сказати, що перекладач, який приймає рішення, нерідко зазнає впливу другої мови тоді, коли переклад здійснюється у напрямку L2 → L1 або навпаки. Така паралельна активація двох мов пояснює такі явища, як лексичне калькування, неприродні колокації, синтаксичні перенесення та інші форми міжмовної інтерференції.

Як доповнення до BIA+ можна запропонувати модель інгібіторного контролю (Inhibitory Control Model), запропоновану Д. Грін. Вона увиразнює роль виконавчих функцій у регуляції мовної активності двомовної людини [4, с. 78]. Згідно з цією моделлю, для успішного мовленнєвого вибору білінгв має не лише актуалізувати необхідні одиниці, а й пригнічувати (інгібувати) ті, що належать до нерелевантної мови. Учений вказує, що інгібіція є основним механізмом, який дозволяє уникати неконтрольованого змішування мов, але й водночас створює додаткове когнітивне навантаження.

У перекладацькій діяльності такий інгібіторний контроль відіграє особливо важливу роль, оскільки перекладач одночасно оперує двома мовами, а отже, має постійно «перемикатися» між ними. Ця міжмовна зміна вимагає пригнічення небажаних з точки зору перекладу одиниці другої мови, і це може впливати на швидкість і точність перекладацьких рішень. Вивчення цієї проблематики показує, що рівень володіння L2 безпосередньо співвідноситься з ефективністю інгібіторного контролю: чим вищий рівень компетентності перекладача, тим менше ресурсів витрачається на пригнічення нерелевантних елементів, і тим більш автоматизованим стає процес перекладу.

Таким чином, поєднання механізмів паралельної активації (BIA+) та інгібіторного контролю (Green) створює складну когнітивну

динаміку, у межах якої формуються перекладацькі рішення білінгва. Ці моделі дозволяють пояснити як типові помилки перекладачів, пов'язані з міжмовною інтерференцією, так і когнітивні переваги, що виникають унаслідок тривалого досвіду роботи з двома мовами. Вони також підкреслюють, що переклад – це не лише лінгвістична, а й високорегульована когнітивна діяльність, у якій мовні системи взаємодіють у режимі постійної конкуренції та контролю.

Сучасні психолінгвістичні моделі білінгвальної обробки іншомовного мовлення передбачають, що мовні системи білінгва функціонують не ізольовано, а у стані постійної кореляції. У межах моделі BIA+ підкреслюється, що будь-який мовний стимул активує лексичні одиниці обох мов, а не лише тієї мови, якою відбувається комунікація. Дослідники наголошують, що така паралельна активація створює конкуренцію між мовними репрезентаціями, що потребує додаткових когнітивних ресурсів для вибору коректного варіанта [2, с. 45].

У свою чергу, модель інгібіторного контролю пояснює, що білінгв повинен пригнічувати активні, але нерелевантні мовні одиниці, щоб уникнути змішування мов. Як зазначає автор моделі, ефективність пригнічення визначає точність мовленнєвих рішень і здатність контролювати вплив другої мови [4, с. 78]. У процесі перекладу ці механізми увиразнюються, оскільки перекладач одночасно сприймає текст однією мовою та продукує його іншою, а це посилює конкуренцію між мовними системами.

Науковці зазначають, що саме лексичний рівень є одним із найбільш чутливих до впливу другої мови, оскільки лексика першою реагує на механізми паралельної активації, які описані у психолінгвістичних моделях білінгвізму. Високий рівень володіння англійською як L2 забезпечує перекладачеві швидкий доступ до англомовних концептів, і таким чином значно полегшується робота з термінологічно насиченими або спеціалізованими фаховими текстами. Дослідження показують, що у білінгвів із високою компетентністю L2 активуються не лише окремі лексеми, а й цілі концептуальні мережі, пов'язані з англомовною картиною світу [6, с. 203].

Ще одним поширеним наслідком впливу L2 є перенесення англомовних колокацій в українську мову. Лексеми таких сполук в L2 інакше вживаються в нашій мові. Цей вид інтерференції виникає тоді, коли перекладач обирає словосполучення, що є природним і зрозумілим для англійської мови, але звучить штучно або неприродньо українською. Це стосується як загальновживаної лексики (наприклад, strong evidence → *сильні докази* замість *вагомі докази*), так і термінологічних сполук. Можна сказати, що цей вид інтерференції є

одним із найстійкіших проявів впливу L2, оскільки колокації зберігаються у пам'яті як цілісні когнітивні блоки, які автоматично уживаються мовцями.

Важливим чинником, який визначає характер лексичних перекладацьких рішень, є ступінь автоматизованості L2. У перекладачів із високим рівнем володіння англійською лексичний доступ відбувається швидше, але водночас зростає ймовірність того, що активовані англомовні одиниці впливатимуть на вибір питомих українських відповідників. Натомість у перекладачів із середнім рівнем L2 спостерігається інша тенденція: вони частіше обирають буквальний переклад, оскільки їхня когнітивна система не достатньо гнучка.

Отже, лексичні рішення перекладача-білінгва формуються під впливом складної взаємодії між паралельною активацією мовних систем, інгібіторним контролем та рівнем автоматизованості L2. Високий рівень володіння англійською може як підвищувати точність перекладу, так і створювати ризики міжмовної інтерференції, а це, в свою чергу, потребує спеціальних стратегій контролю та професійної рефлексії.

Особливо вразливим до міжмовної інтерференції є, на думку дослідників, синтаксичний рівень мови, оскільки синтаксичні структури формуються на основі глибинних когнітивних схем. Учені дійшли висновку, що білінгви часто відтворюють саме англійський порядок слів, оскільки англійська мова має жорстку структуру, яка автоматично активується під час перекладу [7, с. 119]. Було відзначено, що англійська мова активно використовує пасивні конструкції, тоді як українська тяжіє до активних або безособових форм. Унаслідок цього білінгви нерідко відтворюють англійські дієслівні форми пасивного стану буквально, і це призводить до стилістично неприродних конструкцій у перекладі [5, с. 176].

Калькування складнопідрядних речень також є проявом міжмовної інтерференції. Дослідники наголошують, що англійська мова використовує формальні сполучники для структурування підрядності, тоді як українська має набагато ширший спектр синтаксичних засобів. Буквальне відтворення англійських структур призводить до надмірної підрядності та втрати природної української синтаксичної динаміки [7, с. 119].

Отже, можна звисновкувати, що синтаксичні особливості перекладу двомовних перекладачів формуються під впливом глибинних когнітивних механізмів, метою яких є регулювання взаємодії мовних систем. Типові синтаксичні помилки і стилістичні відхилення є наслідком недостатнього пригнічення нерелевантних мовних шаблонів та автоматизованість англомовних. Розуміння цих механізмів є важливим

для формування професійної перекладацької компетентності та розроблення методик, спрямованих на подолання міжмовної інтерференції.

Когнітивний контроль є тим основним чинником, який робить можливою ефективну перекладацьку діяльність. Дослідники підкреслюють, що перекладачі-білінгви працюють у режимі постійної конкуренції між двома мовами, що вимагає здатності пригнічувати нерелевантні мовні одиниці [4, с. 78]. Одним із центральних компонентів когнітивного контролю є інгібіція, тобто здатність пригнічувати активні, але все ж нерелевантні мовні одиниці. Згідно з моделлю інгібіторного контролю (Green), білінгв має постійно блокувати лексичні та синтаксичні структури тієї мови, яка не є цільовою в конкретний момент. У перекладі це означає, що перекладач повинен пригнічувати автоматично активовані одиниці L2 під час роботи з українським текстом і навпаки. Недостатня інгібіція призводить до появи кальок, синтаксичних перенесень та інших форм міжмовної інтерференції, які суттєво впливають якість перекладу.

Інгібіція є центральним компонентом когнітивного контролю: вона дозволяє уникати змішування мов і знижує ризик інтерференції. На думку фахівців, ефективність інгібіції прямо корелює з рівнем володіння L2, оскільки високий рівень автоматизованості зменшує когнітивне навантаження [3, с. 225].

Іншим важливим компонентом є перемикання між мовами. Дослідники зазначають, що переклад є однією з найбільш когнітивно складних форм мовленнєвої діяльності, оскільки вимагає частого перемикання між аналізом і продукуванням тексту [6, с. 203].

Моніторинг, або здатність відстежувати власні мовні рішення, також є критично важливим в роботі перекладача. Саме він забезпечує відповідність перекладу нормам цільової мови та змісту оригіналу. Наукові розвідки показують, що ефективний моніторинг залежить від здатності перекладача розподіляти увагу між кількома паралельними завданнями [1, с. 34]. Другим важливим компонентом є перемикання між мовами (language switching). Перекладач здійснює перемикання не лише між мовами, а й між різними когнітивними режимами: від аналізу змісту до пошуку відповідників, від синтаксичного структурування до стилістичного редагування. Частота таких переходів від однієї мови до іншої під час перекладу значно вища, ніж у звичайній білінгвальній комунікації, і саме це призводить до того, що переклад визнається однією з найбільш когнітивно складних форм мовленнєвої діяльності. Ефективність перемикання залежить від рівня автоматизованості мовних навичок: чим вищий рівень володіння L2, тим менше часу та ресурсів витрачається на перемикання, і тим плавніше відбувається перекладацький процес.

Отже, когнітивний контроль є фундаментальним рушійним механізмом, який забезпечує ефективність перекладацької діяльності перекладачів-білінгвів. Саме він регулює взаємодію між мовними системами, сприяє точності і послідовності добору перекладацьких рішень та визначає здатність перекладача адаптуватися до складних мовних і когнітивних завдань. Це узгоджується з твердженням, що стратегія перекладу є не лише професійним вибором, а й відображенням когнітивних механізмів, які регулюють взаємодію мовних систем у білінгва [3, с. 225].

Висновки. Білінгвізм є невід'ємною складовою перекладацької діяльності, і відповідно психолінгвістичні чинники сприйняття англійської мови як L2 суттєво впливають на добір перекладацьких стратегій та рішень. Процес перекладу ґрунтується на визначенні релевантних лексичних одиниць, залученні коректних синтаксичних патернів та семантично системної реалізації передачі чужомовних одиниць в межах когнітивної інтерпретацької діяльності. Відповідно, рівень володіння перекладачем англійською мовою, ступінь автоматизованості перцептивних операцій у L2 та ефективний міжмовний контролю безпосередньо впливають на точність, темп і загальну якість перекладу. Пристаємо на думку дослідників, які зазначають, що професійний перекладацький білінгвізм є результатом тривалої когнітивної адаптації та систематичного розвитку вмінь та навичок перекладача, а не тільки наслідком високого рівня володіння двома мовами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Alves F., Hurtado Albir A. Cognitive Approaches to Translation. Amsterdam: John Benjamins, 2017. 256 p.
2. Dijkstra T., Van Heuven W. The BIA+ Model. *Bilingualism: Language and Cognition*, 2002. P.154–225.
3. Kroll J., Bialystok E. Understanding the Consequences of Bilingualism. *Journal of Cognitive Psychology.* 2013. p.497–514
4. Green D. Mental Control of the Bilingual Lexico-Semantic System. *Bilingualism: Language and Cognition*, 1998. P. 67–81
5. Carl M., Dragsted B. Inside the Monitor Model. *Copenhagen Studies in Language*, 2012. P.127–145.
6. Christoffels I., De Groot A. Simultaneous Interpreting and Working Memory. *Applied Psycholinguistics*, 2005. P.454–477
7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО
LITERATURE STUDIES
LITERATURWISSENSCHAFT
ÉTUDES LITTÉRAIRES

УДК 821.111(73).09Melville
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.141-156

Тетяна Славич,
старший викладач кафедри романських мов і зарубіжної літератури,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0002-1928-3237
м. Ужгород, Україна

Ігор Гаврило,
старший викладач кафедри романських мов і зарубіжної літератури,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
https://orcid.org/0000-0003-1782-7146
м. Ужгород, Україна

Мотив ініціації у романі Германа Мелвілла «Мобі Дік, або Білий Кит»

The motive of initiation in H. Melville's novel «Moby-Dick; or The Whale»

Анотація. *Сучасне літературознавство послуговується чималим арсеналом методів та прийомів, спрямованих на інтерпретацію художнього тексту, серед яких міфопоетичний підхід дозволяє відшукати приховані схеми обряду ініціації в сюжетах творів. Ми вже здійснювали подібні наукові розвідки щодо творів В.Гюго (роман «Знедолені») та В.Фолкнера («Дикі пальми»). У даній статті йдеться про мотив ініціації як одне із ключових явищ сюжетоутворюючого елементу тексту в романі «Мобі Дік» видатного американського прозаїка-романтика XIX століття Германа Мелвілла. Ми робимо спробу обґрунтувати наявність цього явища в сюжетних лініях героїв цього твору, досліджуючи процес їхнього переходу від одного життєвого етапу до іншого за допомогою усвідомлення свого місця у соціумі, отримання нових знань та навичок тощо. В роботі аналізуються складові переходу перш за все героя-оповідача Ісмаеля з однієї якості в іншу через подолання випробувань, символічну смерть та духовне відродження. Особлива увага надається трансформації класичного міфологічного ритуалу в структурі його сюжетної лінії, а також аналізується психологічна глибина особистісного зростання персонажів, позаяк інші герої твору (капітан Ахав, гарпунер Квіквег тощо) є причетними до процесу ініціації головного героя та, водночас, можуть бути розглянуті як такі, що виступають ініційованими. Робота дозволяє по-новому подивитися на еволюцію головного героя та виявити приховані змістові значення тексту. Головний акцент зроблено на соціально-психологічній ініціації, якою доводиться процес внутрішнього дорослішання героя та його повернення у суспільство. Автор роботи простежує трансформацію особистості персонажа, який про-*

ходить через кризу самоідентифікації, зіткнення із соціальними нормами та глибоку переоцінку цінностей. Також аналізується елемент внутрішніх психологічних установок, що надають можливість герою подолати зовнішні соціальні бар'єри, та стають відповідником ритуалу переходу. Робота розкриває механізми адаптації героя до соціуму та художні способи відображення його особистісної зрілості в тексті.

Ключові слова: *ініціація, подорож, духовне становлення, наставництво, образи Квіквега, Ісмаеля та Ахава.*

Summary. *Contemporary literary studies employ a vast array of methods and techniques for interpreting literary texts; among these, the mythopoetic approach enables the identification of underlying initiation rite patterns within narrative plots. We have previously conducted similar scholarly inquiries into works by Victor Hugo (the novel «Les Misérables») and William Faulkner («The Wild Palms»). This article examines the initiation motif as a key plot-shaping element in «Moby-Dick», the novel by the prominent 19th-century American Romantic writer Herman Melville. We attempt to substantiate the presence of this phenomenon within the characters' storylines by exploring their transition from one stage of life to another–a process involving the realization of their place in society, the acquisition of new knowledge and skills, and so on. The study analyzes the components of this transition–specifically regarding the narrator, Ishmael–as he moves from one state of being to another through the overcoming of trials, symbolic death and spiritual rebirth. Particular attention is paid to the transformation of the classical mythological ritual within the structure of his storyline, as well as to the psychological depth of the characters' personal growth; other figures in the work (such as Captain Ahab and the harpooner Queequeg) are integral to the protagonist's initiation process while simultaneously appearing as initiates themselves. This study offers a fresh perspective on the protagonist's evolution and reveals hidden layers of meaning within the text. The primary focus is placed on socio-psychological initiation, understood as the process of the protagonist's internal maturation and reintegration into society. The author of the article traces the character's personal transformation as he navigates a crisis of self-identity, confronts social norms, and undergoes a profound re-evaluation of values. The study also analyzes the internal psychological mindsets that enable the protagonist to overcome external social barriers, effectively serving as a rite of passage. Furthermore, the work explores the mechanisms of the protagonist's social adaptation and the literary techniques used to depict his personal maturity within the text.*

Key words: *initiation, journey, spiritual development, mentorship, the characters of Queequeg, Ishmael and Ahab.*

Вступ. Герман Мелвілл (Herman Melville, 1819-1891) – американський письменник-романтик, здобув освіту в місті Отего і працював матросом на торгових суднах. В 1841 він відвідав Тихоокеанські острови і пізніше написав про свої пригоди в романі «Тайпі» (Typee: A Peep at Polynesian Life, 1846). Йому також належать чимало оповідань і статей, включаючи «Писар Бартлбі» (Bartleby, the Scrivener,

1853), «Беніто Серено» (Benito Cereno, 1855) та «Смарагдовий берег» (1865). Г. Мелвілл став відомим завдяки романам «Ому» (Omoo: A Narrative of Adventures in the South Seas, 1847), «Білий бушлат» (White-Jacket; or, The World in a Man-of-War, 1850), основним з яких вважається «Мобі Дік» (Moby-Dick; or, The Whale, 1851) – один із найвпливовіших творів американської літератури. Роман розповідає про капітана Ахава, який веде свою команду на пошуки білого кита Мобі Діка, а також про боротьбу між людиною та природою, питання моралі, справедливості та влади. Період життя Г. Мелвілла після написання роману – це згасання інтересу до його творів та банкрутство [2, с. 19], але у XX столітті його твори були перевидані та отримали визнання критиків та читачів.

Важливість «Мобі Діка» полягає в тому, що твором закладено основи поетики «великої американської прози», його вплив відчутно на американських і європейських письменників наступних поколінь, таких як Ернест Хемінгуей і Вільям Фолкнер [4, с. 562]. Роман являє собою глибоке художнє дослідження людської натури, моралі та соціальних структур, а також акцентує увагу на взаємодії людини з природою та культурами інших народів.

Роман «Мобі Дік» давно став класичним об'єктом дослідження в англомовному та вітчизняному літературознавстві. Серед видатних імен – Реймонд Вівер (Raymond Weaver, «Herman Melville: Mariner and Mystic» [10]) – котрий створив першу повноцінну біографію митця, Ф. О. Метіcен (F. O. Matthiessen, American Renaissance [9]) – здійснив глибокий естетичний аналіз стилю прозаїка. В дослідженнях професора К. О. Шахової роман розглядається в контексті розвитку американського романтизму XIX століття. Її роботи пов’язані з аналізом складної системи образів роману, вона зосереджується на таких рисах капітана Ахава як титанізм та схильність до руйнації, чия жадоба помсти та фанатизм призводять до загибелі цілого екіпажу «Пекода». Саме тому дослідниця розглядає протистояння Ахава та Білого Кита як глибоку метафору боротьби людини з непізнаними силами природи, фатумом, долею чи Божественним провидінням [4, с. 571]. В статті Калініченко М.М. подано аналіз життєвого та творчого шляху Г. Мелвілла. Зокрема увага звертається на особливості біографічних фактів, які тривалий час залишалися маловідомими чи то міфологізованими в історії літератури [2, с. 25]. Передмова до одного з видань роману, написана О.П. Горенко присвячена аналізу символізму, філософського підтексту, історії створення та художніх особливостей культового американського роману про полювання на білого кашалота [1, с. 13].

Міфопоетика роману залишається потужним матеріалом для досліджень, позаяк трансформація біблійних міфів, зв'язок із елементами античної трагедії чи скандинавськими мотивами, що простежуються у творі, мають численні літературознавчі інтерпретації у сьогоденні. Г.Мелвілл майстерно зашифрував у художньому просторі закони людського існування, поведінкову психологію та пошук сенсу життя. Метою нашого дослідження став мотив ініціації, який простежується у сюжетних лініях героїв, соціально-психологічний бік трансформації особистості, метаморфози, що сприяють зміні характерів твору.

Методологія та методи дослідження. Об'єктом дослідження виступає роман Г.Мелвілла «Мобі Дік». Предметом дослідження став аналіз сюжетних ліній героя-оповідача Ісмаеля, капітана Ахава та гарпунера Квіквега, чиї взаємодії та впливи дозволяють ставити питання про мотив ініціації у творі. Методологічну основу дослідження складає компаративний метод (яким ми послуговуємося порівнюючи невдалу ініціацію Ахава, який загинув, із ініціацією Ісмаеля, якому вдається врятуватися), міфологічний аналіз (дає нам можливість окреслити елементи, що супроводжують ініціацію: наявність ініційованого – Ісмаель, наставника – Квіквег тощо) та структурно-семіотичний метод аналізу (дозволяє розглянути умови ініціації в часі).

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман «Мобі Дік» глибоко оригінальний і унікальний у багатьох відношеннях. В ньому поєднано елементи морського роману, мандрівного роману, детективного роману, філософського есе та навіть епічної поеми. Цей багатий мікс жанрів робить його специфічним та складним. До того ж Г. Мелвілл використовував великий набір символів, від птахів і тварин до квітів і чисел, щоб передати свій складний світогляд і філософські ідеї, – текст просто просякнутий релігійними та філософськими ідеями, у тому числі ідеями приреченості та долі, моралі та етики, життя та смерті, що робить роман глибоким та інтелектуальним твором [1, с. 8]. У мовному просторі роману використано різноманітні стилі та лексичні засоби, включаючи метафори, алегорії, ідіоми та сленг, щоб створити багатошарове полотно, яке потребує уважного читання та аналізу. Роман має незвичайну структуру, що включає безліч додаткових розділів та розділів, які не мають безпосереднього відношення до головної сюжетної лінії [3, с. 148]. Це створює враження «енциклопедії китобійного мистецтва», яка, зрештою, робить текстуру ще більш неповторною і незвичайною.

Попри різноманіття жанрових форм, тем, ідей, змісту роман «Мобі Дік, або Білий Кит» Германа Мелвілла можна розглядати як

розлогу книгу про ініціацію та її варіативність, бо майже всі герої твору переживають цей процес або ж мають відношення до ініціації героя твору Ісмаеля.

Звертаючись до теоретичних знань щодо процесу ініціації, окреслимо, що це перехідний період, протягом якого індивід зазнає змін, долає випробування та набуває нових знань, навичок чи якості [6, с. 148]. У літературі та повсякденному житті існують різні типові процеси ініціації. Найбільш очевидні та поширені явища – це ритуали переходу, пов'язані з формальними церемоніями чи ритуалами, які позначають вступ індивіда у новий статус чи суспільство [5, с. 63]. Це поетапний період, і особистість долаючи його складові зазнає змін своєї свідомості, ментальності тощо. Наприклад, у літературі часто зустрічаються ритуали ініціації в доросле життя або суспільство, такі як посвята в лицарі, вступ у плем'я або культ, або ініціація в таємну спільноту.

Часто подорожі та пригоди, у які персонаж вирушає та долає різні випробування, небезпеки та внутрішні перешкоди, можна визначити як ще один різновид ініціації. Цей процес дозволяє персонажу пізнати себе, розкрити свій потенціал та досягти особистісного зростання. На цьому етапі ініційований персонаж повинен витримати випробування аби досягти своєї мети чи прийняти нову роль. Подолання цих перешкод зміцнює його і вчить цінувати власні сили.

Досить типовим для персонажа в процесі ініціації є присутність наставника чи ментора, який допомагає йому пройти через процес водночас навчаючи його необхідним навичкам чи знанням [5, с. 82]. Менторство сприяє розвитку ініційованого і допомагає йому впоратися зі своїми страхами та сумнівами. І зрештою, після завершення процесу ініціації персонаж повертається оновленим. Він може прийняти нову роль чи статус у суспільстві або використати свої нові здібності для зміни світу навколо себе [6, с. 167].

Ці типові процеси ініціації часто зустрічаються як у літературі, так і в буденному житті, і вони є важливим засобом для розвитку персонажів та їх особистісного зростання.

Жага пригод і пошуки сенсу буття стають наріжним каменем у подіях, що відповідають практично усім етапам класичної ініціації Ісмаеля – оповідача роману Г. Мелвілла «Мобі Дік». Юнак вирішує залишити своє рідне село і вирушити в море, щоб знайти нові пригоди і зрозуміти сенс свого життя. «I would sail about a little and see the watery part of the world. It is a way I have of driving off the spleen and regulating the circulation» [7, с. 3]. Це перша фаза процесу ініціації – відокремлення, коли герой полишає звичний йому світ чи то спосіб життя тощо. Його подорож на «Пекоді» стає ініціюючою подією,

яка виштовхує молодого шкільного вчителя зі звичного середовища і змушує зіткнутися з невідомістю. Жага пригод вабила настільки, що цей персонаж кидав роботу щойно йому ставало важко чи нудно серед людей, а море втамовувало відчуття нудьги. «Whenever I find myself growing grim about the mouth; whenever it is a damp, drizzly November in my soul; whenever I find myself involuntarily pausing before coffin warehouses, and bringing up the rear of every funeral I meet; and especially whenever my hypos get such an upper hand of me, that it requires a strong moral principle to prevent me from deliberately stepping into the street, and methodically knocking people's hats off – then, I account it high time to get to sea as soon as I can» [7, с. 3]. Зустріч Ісмаеля з колишнім бідняком та остров'янином на ім'я Квіквег стає ключовим моментом його ініціації. Квіквег, який є досвідченим китобійником і людиною з мудрим досвідом, стає наставником і надає Ісмаелю багато важливих уроків про життя, смерть і природу існування. Початок роману реалізовує одразу два етапи на шляху до ініціації героя – зустріч із наставником та орієнтир на мандрівку.

У центрі роману – оповідь про пошуки кита Мобі Діка, який стає символом незбагненної таємниці та сили природи. Сутичка з Мобі Діком стає для Ісмаеля не лише екстремальним випробуванням сили, а й духовним ритуалом, який змінює його погляди на світ та життя. У процесі своєї подорожі Ісмаель усвідомлює свою нікчемність перед могутністю моря та природи. Це усвідомлення допомагає йому прийти до нового рівня самопізнання та духовного прозріння, де природа виступає піднесеним, гігантським організмом зі своїми законами та правилами існування.

В цілому, мотив ініціації в романі «Мобі Дік» простежується через подорож і внутрішні зміни головного героя, який проходить через випробування, набуває мудрості та розуміння про себе та світ навколо. Аналізуючи кожен поокремий етап мандрівки персонажа, зауважимо, що вже сама участь у морській подорожі стає для Ісмаеля пригодою, оскільки він залишає своє звичне життя на суші і вирушає в незвідані простори океану: «…doubtless, my going on this whaling voyage, formed part of the grand programme of Providence that was drawn up a long time ago. It came in as a sort of brief interlude and solo between more extensive performances» [7, с. 7]. Отож, замкнений простір корабля «Пекод» стає тією межею, що відкриває герою інший «ініціаційний» світ. І океан відіграє на цьому етапі життя Ісмаеля головну роль.

Коли Ісмаель зустрічає Квіквега, він стає свідком його неймовірних історій та пізнає світ китобійництва (до цього кілька морських пригод оповідача були пов'язані із роботою матросом на торгівельних

суднах). Це знайомство означає початок довгої історії дружби та пригод між ними. Разом з екіпажем «Пекода» Ісмаель бере участь у полюванні на китів, що є небезпечним та захоплюючим досвідом. Вони стикаються з різними труднощами та небезпеками під час цієї роботи. Основною пригодою Ісмаеля стає його участь у пошуках легендарного білого кита Мобі Діка. Ця подорож приводить екіпаж у різні частини океану, включаючи Південні моря, і наражає команду на серію небезпечних сутичок з китами.

Кульмінацією пригод (= випробування) Ісмаеля є сутичка із самим Мобі Діком, яка є епічною подією в романі. Катастрофа, затягування у вир, перебування на межі життя і смерті – черговий етап до фінального перетворення героя. Всі ці події формують подорож Ісмаеля як особи, якій вдається розширити розуміння світу та змінити власні погляди на себе та оточуюче середовище [1, с. 14]. Ісмаель уміє спостерігати і має аналітичний характер, він є нейтральною фігурою, яка відносно неупереджено ставиться до інших персонажів і подій. Герой постає своєрідними очима та вухами читача, дозволяючи поглянути на те, що відбувається навколо нього, через власне розуміння світу. Він уважний, весь час звертає увагу на деталі та різні події, а також на поведінку та вчинки інших персонажів. Ця риса дозволяє йому передавати читачеві широкий спектр інформації та вражень. Він ставить собі запитання, осмислює те, що відбувається, і приймає виважені рішення. Таким чином, як оповідач, герой зберігає об'єктивність і неупередженість у своїх описах та думках [8, с. 69]. Його ліричні відступи надають роману емоційності та глибини: «By reason of these things, then, the whaling voyage was welcome; the great flood-gates of the wonder-world swung open, and in the wild conceits that swayed me to my purpose, two and two there floated into my inmost soul, endless processions of the whale, and, mid most of them all, one grand hooded phantom, like a snow hill in the air» [7, с. 8].

Квіквег є одним із ключових персонажів у романі «Мобі Дік, або Білий Кит» Г. Мелвілла. Він народився на острові Нантаукет, у Тихому океані, і як типовий острів'янин має сильну статуру і звички, пов'язані з життям на морі. У нього великий досвід у китобійній індустрії, відтак, його навички та знання стають цінним активом для екіпажу «Пекода», де відбуваються головні події твору. Квіквег потоваришував з головним героєм роману Ісмаелем, тож вони проживають безліч пригод та небезпек разом. З огляду на символічне романтичне забарвлення Квіквега у романі йому вдається бути носієм простоти та мудрості життя на морі, а його стосунки з Ісмаелем та іншими членами екіпажу допомагають розвивати тему дружби та

взаєморозуміння. Така взаємодія допомагає Ісмаелю достеменно розуміти міжкультурні відмінності між ним та канібалом.

Квіквег зображений як персонаж із певними позитивними рисами характеру, оскільки саме він виявляє високий рівень сміливості та рішучості у багатьох ситуаціях. Герой не боїться небезпек, пов'язаних із китобійною індустрією і завжди готовий взяти на себе навіть найважчі виклики. Він сильний та витривалий, що допомагає йому виживати у важких умовах праці на морі та у сутичках з китами. Квіквег мудрий і володіє життєвим досвідом, яким часто ділиться зі своїми товаришами і зауважує свої спостереження про життя та світ навколо. Типовою рисою героя є його вірність: він завжди готовий допомогти і підтримати товаришів у скрутні моменти, що робить його незамінним членом екіпажу судна «Пекод». Окрім сили та сміливості Квіквегу притаманна орієнтація на прості радощі життя радше ніж на славу чи багатство. Ці позитивні особливості його характеру роблять героя як цікавим і шанованим персонажем у романі «Мобі Дік», так і важливим чинником у формуванні моральних тем і цінностей, які пронизують твір.

Водночас, Квіквег не позбавлений і певних негативних якостей характеру, що свідчить про об’єктивний підхід автора до змалювання цього літературного героя. Серед таких рис – схильність до насильства: Квіквег бере участь у жорстокому промислі на китів. За своєю природою ця справа пов'язана з насильством над тваринами, тож він змушений проявляти агресивні риси свого характеру. Як острів’янин, він живе у примітивних умовах і часто демонструє примітивні манери поведінки, що зрідка дивує персонажів роману, які походять з більш цивілізованих країн. «Queequeg, do you see, was a creature in the transition stage – neither caterpillar nor butterfly. He was just enough civilized to show off his outlandishness in the strangest possible manners. His education was not yet completed. He was an undergraduate. If he had not been a small degree civilized, he very probably would not have troubled himself with boots at all; but then, if he had not been still a savage, he never would have dreamt of getting under the bed to put them on» [7, с. 31]. Порівняно з ними, Квіквег не має освіти чи ґрунтовних знань і володіє обмеженим особистим досвідом життя на морі, що може перешкоджати його розумінню деяких аспектів складних тем. Він не завжди здатний осягнути складні моральні чи філософські питання, які піднімаються у романі, і має вузький світогляд. Загалом, негативні риси характеру Квіквега не є головним мірилом його особистості в романі. Він представлений переважно як позитивний та мудрий персонаж, але його недоліки служать меті створення складнішого і реалістичнішого образу.

В силу такого суперечливого змалювання характеру героя постає доречне питання: «Чому Квіквег виступає вчителем Ісмаеля?». Вважаємо, що на це є кілька пояснень. Квіквег, як ми вже зазначали, має великий досвід життя на морі та в китобійній індустрії. Його мудрість і знання роблять його цінним наставником для Ісмаеля, який тільки починає свою подорож морем. Між Квіквегом та Ісмаелем виникає тісна дружба та взаємна довіра. Згадаймо, хоча б епізод, де готельний номер доводиться ділити цим двом героям між собою: тут відбувається руйнація соціальних упереджень Ісмаеля щодо темношкірого Квіквега. Це полегшує передачу знань та досвіду від одного персонажа до іншого. Квіквег часто виступає у ролі захисника та підтримки для Ісмаеля у важкі моменти. Його присутність і допомога надають Ісмаелю почуття впевненості та безпеки на борту «Пекода». У міру того, як Ісмаель спостерігає за вчинками та поведінкою Квіквега, він починає бачити в ньому не тільки друга, а й приклад для наслідування. «Queequeg never consorted at all, or but very little, with the other seamen in the inn. He made no advances whatever; appeared to have no desire to enlarge the circle of his acquaintances. All this struck me as mighty singular; yet, upon second thoughts, there was something almost sublime in it. Here was a man some twenty thousand miles from home, by the way of Cape Horn, that is–which was the only way he could get there – thrown among people as strange to him as though he were in the planet Jupiter; and yet he seemed entirely at his ease; preserving the utmost serenity; content with his own companionship; always equal to himself. Surely this was a touch of fine philosophy; though no doubt he had never heard there was such a thing as that» [7, c. 55]. Квіквег стає джерелом натхнення для Ісмаеля, допомагаючи йому розвиватися як моряку та людині. В цілому, роль Квіквега як вчителя для Ісмаеля пов'язана з його досвідом, мудрістю, дружбою та підтримкою. Він не тільки передає знання та навички молодому герою, а й відіграє важливу роль у його особистісному розвитку та формуванні як особистості.

Ще одним героєм, що відіграє важливу роль в історії Ісмаеля, є капітан Ахав. Він впливає на подорож та духовний розвиток героя-оповідача. Наведемо кілька ключових, на наш погляд, впливів Ахава в житті Ісмаеля. Перш за все, під керівництвом Ахава Ісмаель вивчає основи мореплавства та набуває досвіду морського життєзабезпечення. Постать капітана сприймається героєм-оповідачем неоднозначно: «…what had been incidentally revealed to me of Captain Ahab, filled me with a certain wild vagueness of painfulness concerning him. And somehow, at the time, I felt a sympathy and a sorrow for him, but for I don't know what, unless it was the cruel loss of his leg. And yet I

also felt a strange awe of him; but that sort of awe, which I cannot at all describe, was not exactly awe; I do not know what it was. But I felt it; and it did not disincline me towards him; though I felt impatience at what seemed like mystery in him, so imperfectly as he was known to me then. However, my thoughts were at length carried in other directions, so that for the present dark Ahab slipped my mind» [7, с. 86]. З одного боку, харизма Ахава забезпечує йому владу та авторитет у команді (і це не може не помічати й сам Ісмаель), а з іншого боку, пристрасть та одержимість Ахава Мобі Діком викликає в Ісмаеля побоювання та занепокоєння щодо адекватності такої мандрівки. Та усвідомлюючи себе у просторі китобійного судна, герой демонструє різні психологічні стани, що виникають через спілкування-взаємодію із капітаном. Ісмаель пильніше придивляється до капітана, вивчає його та у своєму спостереженні за капітаном усвідомлює глибину людської одержимості та її деструктивні наслідки, що впливає на його погляди на світ і людську природу. «So powerfully did the whole grim aspect of Ahab affect me, and the livid brand which streaked it, that for the first few moments I hardly noted that not a little of this overbearing grimness was owing to the barbaric white leg upon which he partly stood» [7, с. 132]. Фінальна сутичка з Мобі Діком визначає перебіг подій і відкриває духовний вплив капітана на Ісмаеля.

Таким чином, капітан Ахав відіграє роль не тільки у формуванні морського досвіду Ісмаеля, а й у його духовному розвитку та розумінні складних аспектів людської природи. Втілення пристрасті, одержимості та прагнення власної «справедливості» в капітані мають значний вплив на головного героя та стають для нього життєвими уроками.

Хоча Ісмаель і капітан Ахав мають різні характери та мотивацію до дій, у них є спільні риси. Перш за все – манера спілкування. Коли мова ведеться про особистісне спілкування з природою чи з людьми – вони обидва поважають і цінують морські традиції та обряди. Обидва персонажі виявляють відкритість і готовність до спілкування одне з одним на рівних і взаємодіють у рамках їхньої морської громади, незважаючи на різницю в статусі (Ісмаель є матросом, а Ахав – капітаном). Обидва, як Ісмаель так і Ахав, використовують можливість обміну досвідом та знаннями. Ісмаель поважає капітана за його рішучість та стійкість, а Ахав цінує молодого матроса за його відданість та здатність адаптуватися до морського життя. Ці риси спілкування допомагають створити атмосферу співробітництва та взаєморозуміння між Ісмаелем та капітаном Ахавом на борту «Пекода», подолати виклики та небезпеки, з якими ці чоловіки стикаються під час своєї подорожі.

Водночас дозволимо собі зазначити і суттєві відмінності у рисах цих героїв, адже перш за все вони – два ключові персонажі-антагоністи у підході до розв'язання більшості проблем, які автор ставить та розкриває у своєму творі. Звісно, кидаються у вічі їхні особистісні риси. Ісмаель, як ми вже зазначали, зображений як спостережливий і поміркований молодий чоловік, який прагне знайти своє місце у світі. Він часто розглядає та аналізує світ навколо себе, має схильність до філософських міркувань і почуття гумору: «…there is death in this business of whaling – a speechlessly quick chaotic bundling of a man into Eternity» [7, с. 40]. Йому притаманні допитливість, співпереживання і прагнення до саморефлексії. Капітан Ахав, навпаки, представлений як амбітна, пристрасна й одержима людина. Він прагне помсти й оповитий спопеляючим бажанням знищити білого кита Мобі Діка, який відкусив йому ногу. Ахав має маніакальну заповзятість у досягненні своєї мети, що характеризує його як рішучу людину та демонструє нерозсудливість [8, с. 107].

Основу для їхньої взаємодії створює спільна мета – полювання на Мобі Діка, однак докорінно відмінною є мотивація героїв. Ісмаель бажає досліджувати морське життя, зрозуміти своє місце у світі та віднайти сенс існування. Він шукає пригод, нового досвіду та духовної освіти. Капітан Ахав керується жагою помсти та прагне перемоги над Мобі Діком. Його мотивація пронизана лютістю та одержимістю, і він готовий піти на будь-які жертви заради здійснення мети. Відтак, герої мають різне ставлення до проблеми життя та смерті, яку Ісмаель розглядає відносно спокійно попри свій молодий вік, спостерігаючи та аналізуючи події навколо себе з філософської точки зору: «…we have hugely mistaken this matter of Life and Death. Methinks that what they call my shadow here on earth is my true substance. Methinks that in looking at things spiritual, we are too much like oysters observing the sun through the water, and thinking that thick water the thinnest of air. Methinks my body is but the lees of my better being. In fact take my body who will, take it I say, it is not me. And therefore three cheers for Nantucket; and come a stove boat and stove body when they will, for stave my soul, Jove himself cannot» [7, с. 40]. Капітан Ахав, навпаки, готовий піти на ризик і пожертвувати життям своїх людей заради власного егоїстичного бажання.

В цілому, Ісмаель і капітан Ахав є двома різними сторонами людської природи і докорінно інакші характерами, мотиваціями та поведінкою. Вони позиціонують різні підходи до життя – Ісмаель прагне гармонії і розуміння, тоді як капітана Ахава поглинула фанатична ідея помсти.

Висновки з дослідження. Отже, у романі «Мобі Дік» Генрі Мелвілла можна розглядати питання про ініціацію. Ініціація у

літературі часто пов'язана з процесом дорослішання, шукання сенсу та самопізнання, переходу від однієї стадії життя до іншої. У процесі цієї ініціації Ісмаель досліджує свої власні межі, стикається з власними страхами та уявленнями про світ. Він залишається живим у небезпечній мандрівці, переосмислює свої уявлення про людську природу, справедливість, сенс життя і місце людини у всесвіті, й повертається на берег, щоб розповісти свою історію та застерегти інших від схожої долі.

Розглядаючи роль Квіквега чи Ахава в ініціації Ісмаеля, можна ставити питання як про впливи цих героїв на головного персонажа, так і про власне їхню ініціацію. Окреслюючи шлях капітана Ахава можемо зауважити, що він також проходить ініціацію, позаяк в гонитві за Мобі Діком, його одержимість і жага помсти призводять до перегляду його цілей і мотивацій. Роль ініційованого в Ахава пов'язана з прагненням до помсти. Його ініціація завершується кінцевою сутичкою з Мобі Діком, яка приносить йому водночас як перемогу, так і поразку. Квіквег, хоч і є другорядним персонажем, ініціюється у морському житті та взаємодії з членами екіпажу, а також у процесі дружби з Ісмаелем. Роль ініційованого у Квіквега пов'язана з його адаптацією до життя на морі та розвитком товариських відносин з Ісмаелем. Його ініціація також включає усвідомлення власної сили і гідності. Проте, детальний аналіз змін та перебігів подій у сюжетних лініях цих героїв, що сприяють ініціації, може стати наступним кроком у дослідження роману Г. Мелвілла.

Таким чином, кожен із героїв роману «Мобі Дік» може бути розглянутий як персонаж, що проходить через процес ініціації, який включає різні етапи розвитку і змін в житті і характері конкретного індивіда. Роман «Мобі Дік» просякнутий ідеєю ініціації та допомагає простежити еволюцію та внутрішній розвиток героїв, а також їхніх прагнень до розуміння світу та себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горенко О.П. Таємниці Білого Кита *Мелвілл Г. Мобі Дік, або Білий Кит*. Пер. Дарії Радієнко. Х. : Фоліо, 2011. С. 3–16.
2. Калініченко М. М. Герман Мелвілл, митець без біографії. *Питання літературознавства.* 2014. № 89. С. 17–28.
3. Мелвіл Герман. *Зарубіжні письменники : енциклопедичний довідник : у 2 т.* / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. Т. 2 : Л – Я. С. 148. – ISBN 966-692-744-6.
4. Шахова К.А. Післямова до роману «Мобі Дік, або Білий Кит». *Мелвілл Г. Мобі Дік, або Білий Кит* / Пер. з англ. Ю. Лісняк . К. : Вид. дім «Всесвіт», 2004. 581 с.
5. Campbell J. The Hero with a Thousand Faces. Princeton: Princetone University Press, 2004. 247 p.

6. Gennep Arnold. The Rites of Passage. London.: Psychology Press, 2004. 208 p.
7. Melville H. Moby Dick; or The Whale. Norwalk, Connecticut : The Easton Press, 1977. 615 p.
8. Richard J. King Ahab's Rolling Sea: A Natural History of «Moby-Dick» University of Chicago Press, 2019. 464 p.
9. Matthiessen F. O. American Renaissance: Art and Expression in the Age of Emerson and Whitman. Oxford University Press, 1968. 720 p.
10. Weaver R. Herman Melville, Mariner and Mystic. HardPress, 2018. 544 p.

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА
APPLIED LINGUISTICS
ANGEWANDTE LINGUSTIK
LINGUISTIQUE APPLIQUÉE

UDC 378.147:811.111’243:004.77
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.157-169

Olesia Boivan,
Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor
at the Department of the Theory and Practice of Translation
Vasyl’ Stus Donetsk National University
https://orcid.org/0000-0002-3512-0315
Vinnytsia, Ukraine

Iuliia Lebed,
Ph.D. in Philology, senior lecturer
at the Department of the Theory and Practice of Translation
Vasyl’ Stus Donetsk National University
https://orcid.org/0000-0002-8325-3462
Vinnytsia, Ukraine

The potential of blog technology and digital platforms in developing English-language writing competence

Потенціал блог-технології та цифрових платформ у розвитку англійськомовної писемної компетенції

Summary. *The didactic potential of utilising ICTs in English language instruction is examined in this paper. The study's importance stems from the expanding role of digital technologies in today's classroom and the necessity of improving the efficiency of students' English-language communicative competence development, particularly in writing. The incorporation of cutting-edge digital platforms and Internet resources is especially crucial in the context of the informatisation of education, as it helps to create an interactive learning environment, increase learning motivation, and stimulate students' speech activity. The study examines the potential of blog technology as a useful instrument for improving students' written communication. It has been found that using blogs in the classroom helps students strengthen their writing abilities, sharpen their critical thinking skills, increase their vocabulary and grammar, and engage in autonomous learning activities. It is underlined that the visibility of blog posts and the opportunity to leave comments foster genuine communication and raise students' accountability for the calibre of their own discourse. In the process of developing English-language communicative competence in writing, the instructional potential of contemporary digital platforms and services – specifically, podcasts, TED Talks, Padlet, Facebook, and Canva – is highlighted. It was discovered that using them guarantees the integration of different speech activities and helps students build their intercultural competency, collaborative writing skills, and information culture. The use of digital resources makes it possible to diversify instructional activities, spark students' cognitive curiosity,*

and set the stage for the adoption of a personally focused approach to teaching foreign languages. It is concluded that incorporating blog technologies and digital platforms into the English language learning process improves the efficacy of the development of written communicative competence and helps students become more independent, creative, and information literate.

Key words: *information and communication technologies; blog technology; English language communicative competence; written communication; digital educational platforms; interactive learning; English language teaching.*

Анотація*. У статті досліджено дидактичний потенціал використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання англійської мови. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі цифрових технологій у сучасному освітньому середовищі та необхідністю підвищення ефективності формування англійськомовної комунікативної компетенції здобувачів освіти, зокрема у письмі. В умовах інформатизації освіти особливого значення набуває інтеграція інноваційних інтернет-ресурсів і цифрових платформ, що сприяють створенню інтерактивного навчального середовища, розвитку навчальної мотивації та активізації мовленнєвої діяльності здобувачів освіти. У роботі проаналізовано можливості застосування блог-технології як ефективного інструменту розвитку писемного мовлення здобувачів освіти. Визначено, що використання блогів у навчальному процесі сприяє формуванню навичок письма, розвитку критичного мислення, удосконаленню лексичних і граматичних умінь, а також стимулює здобувачів освіти до самостійної навчальної діяльності. Підкреслено, що публічність блогових записів та можливість коментування створюють умови для реальної комунікації та підвищують відповідальність здобувачів освіти за якість власного мовлення. Охарактеризовано освітній потенціал сучасних цифрових платформ і сервісів, зокрема подкастів, TED Talks, Padlet, Facebook та Canva, у процесі формування англомовної комунікативної компетенції у письмі. З'ясовано, що їх використання забезпечує інтеграцію різних видів мовленнєвої діяльності, сприяє розвитку колаборативного письма, формуванню інформаційної культури та міжкультурної компетенції здобувачів. Застосування цифрових інструментів дозволяє урізноманітнити форми навчальної діяльності, активізувати пізнавальний інтерес здобувачів освіти та створити умови для реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні іноземних мов. Зроблено висновок, що інтеграція блог-технологій і цифрових платформ у процес навчання англійської мови підвищує ефективність формування писемної комунікативної компетентності, сприяє розвитку творчої активності, самостійності та інформаційної грамотності здобувачів освіти.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології; блог-технологія; англійськомовна комунікативна компетенція; писемне мовлення; цифрові освітні платформи; інтерактивне навчання; навчання англійської мови.*

Introduction. The upheavals, crises, and instability experienced by our country have a particularly negative effect on the younger generation, in particular on the ability to plan for the future, self-realization, personal

growth, effective interaction with others [10, p. 11] In this sense, there are many opportunities to improve the efficacy of the educational process through the employment of cutting-edge educational technologies. The extensive growth of Internet access and the quick development of technological methods of communication are specifically responsible for the introduction of Internet technology as the foundation of language instruction. In addition to allowing for the intensification of the introduction and assimilation of new lexical material, the use of such technologies helps to tackle the problem of producing the impact of "immersion in the language environment" in the settings of secondary school students' classrooms and independent work.

ICT tools are actively employed to boost learning motivation and enhance the quality of English instruction. Education now has a unique potential due to information technologies: students can choose their study time and location based on their particular needs. Teachers employ cutting-edge technology and creative teaching methods, such as podcasts, interactive boards, blogs, social networks, webinars, mobile applications, and more, to pique students' interest in learning English. Every year, the number of ICT-based distant learning approaches and forms increases. In addition to serving as technical instruments or means of information transmission, new technologies also comprise a comprehensive system of instructional strategies aimed at improving students' speech and communicative abilities. Numerous scientific research studies by both domestic and foreign authors attest to the growing relevance of ICT in modern education. The usefulness of ICT in teaching English, the range of ICT tools, the particulars of online instruction, and the characteristics of distance learning are some of the important topics discussed in the pertinent literature. O. S. Strykun, I. V. Buchenko, O. I. Bulvinskaya, I. M. Kapralova, D. Matviyev, A. Okada, T. Sherborne, M. Evans, J. Blake Robert, R. Blood, and other scientists have investigated the topics mentioned above. While a comprehensive approach to the integration of digital tools into the process of developing students' written speech requires more scientific understanding, the majority of current research focuses on general aspects of the digitalisation of education or the development of individual speech skills. Therefore, the study's relevance stems from the necessity of providing theoretical support and practical application of blog technologies and digital platforms as an efficient way to help students in general secondary education institutions develop their English-language communicative competence in writing.

The **aim** of this article is to study the didactic potential of blog technologies and digital educational platforms in fostering students' English-language written communicative competence.

To achieve the goal, the article outlines the following **tasks**: to analyse scientific approaches to the use of information and communication technologies in teaching foreign languages; to determine the features of the application of blog technology in the process of forming students' written foreign language competence; to characterise the didactic capabilities of modern digital platforms (podcasts, TED Talks, Padlet, Facebook, and Canva) in the development of English writing skills; and to determine the pedagogical advantages of integrating digital tools into the educational process of secondary education institutions.

Methodology/Methods. To achieve the goal of the study, a set of theoretical and empirical methods was used. Theoretical methods (analysis, synthesis, generalisation and systematisation of scientific sources) were used to clarify the state of development of the problem, clarify the essence of the key concepts of the study and substantiate the feasibility of using blog technologies and digital platforms in the formation of English-language communicative competence in writing.

Empirical methods (pedagogical observation, questionnaires, and analysis of the products of educational activities of education seekers) were used to study the features of the use of information and communication technologies in the process of learning English and determine their impact on the level of formation of students' written skills.

Methods of quantitative and qualitative analysis of the research results provided a generalisation of the obtained data and the formulation of substantiated conclusions.

Results and Discussion. Language provides an organic connection between education and culture, between the individual and society, between individual and social consciousness, between the culture of the individual and the culture of society, and foreign languages are an effective regulator of the social development of the individual [5, p. 48]. One unique aspect of studying foreign languages in academia is the requirement to combine theoretical knowledge with practical communication abilities. This establishes the prerequisites for pedagogical, software, and technical education methods. In this regard, a new "literacy" – technical, critical, linguistic, and cultural – becomes crucial as a requirement for the successful adoption and efficient use of ICT in foreign language instruction. In light of global experience, it is important to observe how the teacher's function has evolved from that of a knowledge interpreter to that of a consultant, mentor, and occasionally a learning partner. This approach contributes to the active involvement of students in the educational process and the development of their ability to think independently, express their own opinions and model real communicative situations [12, p. 3].

Among the main factors that encourage English teachers to use ICT, the following can be distinguished:

• access to a wide range of information sources and language options;

• the possibility of establishing communication with the outside world;

• implementation of a personally orientated approach to learning;

• development of independent work skills of students of general secondary education;

• expansion of the content of education;

• creation of new conditions for self-education and the formation of individual educational trajectories [16, p. 28].

Modern studies, both domestic and foreign, convincingly indicate that information and communication technologies are able to significantly optimise the process of learning a foreign language. Among the key advantages of their use, it should be noted: the creation of additional motivational factors for learning; ensuring individualisation of the educational process; increasing the self-confidence of secondary school students; the ability to work with authentic materials, the sources of which are the Internet, electronic texts, databases, media, radio and television programmes, etc.; constant access to reference resources – dictionaries, grammars, encyclopaedias; overcoming limitations in information sources; organising real communication with native speakers; integrating the individual into the global information space, which contributes to the formation of communication skills at the international level; improving knowledge of the main foreign language and opening opportunities for learning other languages; and developing intercultural competence – understanding cultural features, forming a tolerant attitude towards the "other" through virtual travel, and overcoming stereotypes and cultural barriers.

O. Osova, a Ukrainian researcher, suggested categorising software programs and electronic learning materials used in foreign language instruction based on their practical purpose and content. Information and reference resources (encyclopaedias, dictionaries, reference books, periodicals); e-books for reading; movies; databases and electronic libraries of visual materials; methodical materials in digital format (lesson notes, suggestions on speech aspects of learning, tests, etc.); Internet resources; combined electronic learning tools (electronic textbooks, programmes, simulators, game tasks); and software products to support theoretical material (presentations, projects, and electronic [7, pp. 103–104].

Information and communication tools like blogs, podcasts, TED Talks, Padlet, Canva, and Facebook were utilised within the parameters of our study. Let's take a closer look at each of them.

Blog technology, often known as "tool technology", is seen as a mono-instrumental but multipurpose instructional tool [1]. It is predicated on

the use of a single primary resource, a blog, which may guarantee the execution of several educational activities, including the development of speaking, listening, reading, and writing competencies.

The word "blog" (derived from "web log"), which means "network journal" or "diary of events", refers to a website or electronic journal whose content is frequently updated with text, photos, or multimedia. Short messages with fleeting relevance are what define blogs. Bloggers are people who run blogs, and the blogosphere is the collection of all blogs on the Internet.

Despite the fact that blogs were not initially intended for educational reasons, foreign language instructors and methodologists are becoming more and more interested in them. This is due to the fact that a blog offers the chance to communicate in a real foreign language without requiring any particular technological expertise or programming abilities. As a result, blogs are now a contemporary, inspiring, and easily accessible way to learn other languages. "Edublogs" are blogs that are used for educational reasons or in the educational process [14].

O. B. Bigic defines blog technology as a combination of contemporary methods and associated technologies for teaching other languages and cultures. This kind gives pupils the chance to deal with both verbal and illustrative (visual) materials by combining the use of visual and aural channels of perception.

As information and communication tools, all blogs share certain consistent traits, such as being transient, socially focused, and customised. Asynchronous communication between a large number of people was also made possible by some first-generation Internet technologies (forums, email mailings, etc.). Blogs, on the other hand, are a distinct kind of asynchronous online communication that blends communicative openness with personal orientation, in contrast to these technologies.

Moreover, blogs provide students with numerous opportunities for developing their English language proficiency. They create an authentic and engaging learning environment, enable the easy integration of resources to support arguments, offer models for imitation, and facilitate the development of communicative skills. The publication of comments and the creation of online portfolios reflect students' progress and contribute to the formation of a blogging community, while also enhancing the quality of writing through the presence of an audience and the provision of feedback. The use of visual materials in blogs helps learners express ideas more clearly and creatively, whereas video blogs provide opportunities to improve accuracy, fluency, pronunciation, and complexity of speech, ensuring a safe environment for language practice [15].

Technically speaking, blogs are universal platforms that let you publish electronic words, make external hyperlinks to online resources, and submit multimedia content (video, audio, and photographs). A crucial component of blogs is the comment section, which facilitates two-way discussion between writers and readers and helps create an engaging learning environment. Since the posts are organised chronologically by creation and publishing, the blog's structure is linear.

Numerous organisational, methodological, psychological, and pedagogical aspects influence how well blogs can help students develop their English-language communicative competence in writing. Blogs, in particular, help to strengthen speech skills (lexical, grammatical, and spelling), which are essential for the development of written speech abilities. They also offer integration with other communication activities, such as speaking, listening, and reading.

One aspect of blog learning is that student-written writings become accessible to a larger audience; instructors, other students, and outside users can all read them. The awareness of publicity encourages applicants to choose linguistic tools more carefully and to stick to grammatical and lexical accuracy, which increases their sense of responsibility and motivation. In English lessons, blog discussions can serve as the foundation for oral communication, fostering a natural setting for communicating in foreign languages.

S. Mikhno and S. Zolotova underline, blogs are an effective means of organizing students' independent work and contribute to the maximum individualization of the foreign language learning process. Blogs allow learners to work at their own pace, in accordance with their interests and language proficiency level, expand their vocabulary, reinforce grammatical structures, and develop written communication skills [6].

The use of blog technology allows for the regulation of educational tasks' complexity in accordance with the conditions and parameters that affect the interactivity and productivity of speech: support, time, goal, predictability, context of the environment, and communication participants [4]. This ensures that educational activities are as close to real communication as possible. This makes it feasible to change the exercises' degree of difficulty while preserving a high degree of instructional motivation.

Applicants gain critical thinking skills, the capacity to choose and analyse pertinent material, and the ability to reflect and introspect while running their own blog (especially when defining themselves, their hobbies, and impressions). By selecting suitable language tools and written text forms (e-thought, review, description of a classmate's blog, etc.), they learn to articulate their own opinions in a rational manner.

Through contact and the sharing of opinions among the participants in the discussion, one's own stance is formed. In this instance, role-playing games, mimicking real-world scenarios, and collaborative problem-solving are effective pedagogic strategies that help each student build an awareness of success and intellectual self-realisation.

Through the development of educational and strategic competency, in particular, student blogs help to raise the level of written speech formation. Blogging encourages creativity, freedom, initiative, and language experimentation. It also boosts learning motivation and intercultural awareness. As noted by Lara and Lomicka, blog platforms foster the growth of speech abilities in the context of enhancing language proficiency, particularly phonetic proficiency, and developing cultural competency. As a result, blogs can be regarded as a crucial instrument for developing English-language communicative competence in writing and are among the best resources for classes where reading and writing are the primary speech activities [11].

Podcasting is one of the contemporary, efficient methods for teaching English, and it is being more and more included in the educational process. In 2004, podcasts were first utilised to send audio and video content over the Internet. The terms "iPod" and "broadcast" are combined to generate the phrase "podcast", which refers to a free online audio or video file [9].

Today, podcasting is regarded as an effective innovative tool for foreign language learning. Podcasts, which function as audio or video files distributed via the Internet, provide access to authentic language material and support the flexible organization of the learning process. Owing to the possibility of repeated listening, the variety of formats (audio podcasts, video podcasts, screencasts), and a wide range of topics, they enhance students' motivation and bring learning closer to real-life conditions of foreign language communication. The use of podcasts in learning English helps to overcome the language barrier, fosters intercultural communication, and provides additional opportunities for language practice [3].

The development of auditory skills, the improvement of grammatical structures, the enrichment of vocabulary, the development of speech perception skills, and the development of oral and written language skills are among the methodological tasks that educational podcasts centred on learning foreign languages enable teachers to accomplish.

Podcasts can be used to encourage students to reflect on the material they have heard when teaching English writing. Students can write essays, brief summaries, or written comments in which they examine the author's ideas, summarise the material, or voice their own opinions. The development of meaningful perception, logical thinking presentation, and

the usage of real vocabulary in one's own writing are all aided by such activities.

The TED Talks platform is another effective instructional tool. The English terms "technology", "entertainment", and "design" are the sources of its name. With the goal of disseminating creative ideas and motivating constructive changes in the world, TED has evolved into a global educational community that brings together representatives of various industries and cultures [17]. The talks cover a wide range of topics, from business and technology to science, art, and politics.

The development of academic and public writing is aided by working with real TED video content. In written summaries, reviews, or analytical essays, students outline the main points of the speaker's arguments and draw their own conclusions. Critical thinking, reasoning, and linguistic precision in written communication are all developed through this kind of exercise: *1. Watch a short talk on TED Talks. Write a 200-250-word opinion essay answering: Do you agree with the speaker? Why/why not? In your essay: state your opinion clearly; in the introduction give two reasons with examples; use linking words (e.g. however, therefore, in addition); write a conclusion. 2. Watch a talk on TED Talks. Write an article (150-200 words) for an online magazine. In your article: include a title; summarise the main ideas; give your opinion; organise your ideas into paragraphs. 3. Imagine you are the speaker. Write a continuation of the talk (120-150 words). In your text: add one new idea; explain it clearly; keep the same style and tone.*

The online board Padlet is another cutting-edge technology that works well for group writing. It enables you to collaborate on projects, share texts, and engage in real-time editing and comments. This type of work fosters social and linguistic competency as well as the development of cooperative, analytical, and self-improvement writing abilities: *1. Write a post (120-150 words) answering the question: How does advertising influence people? In your post: give your opinion; provide at least one example; write in clear paragraphs. 2. Read two posts by other students. Write comments (50-80 words each). In your comments: agree or disagree; explain your opinion; ask one question. 3. Write a problem-solution essay (180-220 words). Topic: Problems with modern shopping habits. In your essay: describe the problem; suggest at least two solutions; give your recommendation; organise your ideas into paragraphs.*

Facebook holds a unique position among the social media sites that are widely utilised for educational reasons. Its Groups programme gives users the ability to create educational communities, arrange debates, exchange multimedia assets, and interact in a format that is similar to real communication, but it also permits users to exchange private messages, just like standard email services [8].

Facebook learning groups can boost student motivation, encourage dynamic communication, and accommodate each member's unique work speed [13].

Facebook guarantees the substance and organisation of written work, facilitates immediate feedback, and lowers the number of errors when used in writing instruction. You can share ideas on the site that are perhaps challenging to articulate verbally [2]. Facebook is useful when students are planning a written statement since it allows them to "brainstorm", share ideas, and create the text's structure. Critical and creative thinking are developed as a result of such engagement [18].

Because a large online audience fosters a sense of global connection, publishing written work on a social network enables students to self-correct and approach the material responsibly. Students edit their own texts and assist with instructor monitoring by reviewing items before publishing.

Reading comments from teachers and group members expands vocabulary and aids in the automation of grammatical structures, while using Facebook to learn English writing enhances lexical, grammatical, and spelling abilities. Such activities support the development of language confidence, creative initiative, and motivation, as noted by M. M. Yunus and H. Salehi [19].

The online platform Canva is one of the contemporary digital tools that is successfully incorporated into the educational process and aids in the development of English-language proficiency in writing. This service is a universal learning tool designed to foster students' creative, analytical, and communicative thinking by giving them the chance to create visual products such as presentations, infographics, posters, booklets, blogs, magazines, e-cards, etc. There are several pedagogical and methodological benefits of using Canva in the process of developing English-language communicative competence in writing. First, the platform contextualises writing assignments, giving students the chance to produce texts with actual communication goals: *1. Create an infographic. Write a description (150-180 words). In your description: explain the main information; describe key features; use clear and formal language. 2. Design an advertisement. Write a promotional text (120-150 words). In your text: describe the product or service; explain its benefits; include a slogan; end with a call to action. 3. Create a visual (poster or collage). Write a story (180-220 words). In your story: describe the setting and characters; develop a clear plot; use linking words and descriptive language.* This method helps students understand the practical value of writing, which boosts their motivation and engagement in the learning process.

Second, using Canva entails the progressive development of writing abilities, including organising the text, choosing lexical and

grammatical devices, editing, and publishing. Students can first produce brief captions for pictures, descriptive texts, or mini-essays. Later, they can produce longer written works in English, such as articles, advertisements, or multimedia presentations. These exercises improve one's ability to communicate ideas coherently, organise written content logically, and use language tools appropriately for the genre and communication goal.

Canva encourages group writing as a result. In order to foster active engagement and the development of review and self-editing abilities, students can collaborate on projects, edit texts written by their peers, and comment on the work of others. Students develop social and strategic skills at the same time as they learn how to work together to make decisions, modify the text for the intended audience, and enhance their own writing through feedback.

Additionally, there are lots of ways to incorporate writing with other speech activities on the Canva site. For instance, students can produce an infographic with important concepts, a brief written report, or a poster reflection after viewing a video, listening to a podcast, or taking part in a webinar. The cognitive, linguistic, and cultural components of communicative competence are developed through the combination of productive and receptive tasks in this format.

From a methodological and psychological perspective, using Canva encourages students' creativity and internal drive as written assignments gain visual appeal and engagement. Students can feel like writers of actual media goods by working on projects on Canva, which increases their sense of accomplishment and self-realisation.

Language in Use 24/7, QDictionary, FVords, EZ Memo Booster, Exerciser, IELTS 7 Trainer, English Grammar in Use: Tests and Activities, Essential Grammar in Use, Triple Play Plus in English, English in Holidays, English Gold, and other computer training programs have become popular among Ukrainian educators.

Conclusions. Thus, the use of information and communication technologies in the process of teaching English creates new opportunities for increasing the effectiveness of the formation of students' English-language communicative competence. The use of blog technology contributes to the development of written language skills, the activation of students' creative activity, the formation of critical thinking and increased learning motivation. The use of digital platforms, in particular podcasts, TED Talks, Padlet, Facebook and Canva, ensures the integration of various types of speech activities, promotes the development of collaborative learning and creates conditions for real foreign language communication. By incorporating such technologies into the educational process,

a personally focused approach to learning may be implemented, students' educational chances are increased, and their knowledge and intercultural competence are formed. The creation of methodological models for the application of digital technology in the development of different components of communicative ability in foreign languages presents opportunities for future research.

BIBLIOGRAPHY

1. Бігич О. Б. Блог і подкаст технології формування міжкультурної компетентності на різних ступенях навчання іноземної мови. *Іноземні мови*, 2017. № 6(2). С. 3-9. URL : http://rep.knlu.kyiv.ua/xmlui/handle/787878787/215
2. Глазунов М. С. Facebook як сучасний засіб навчання майбутніх учителів англомовного писемного мовлення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Педагогіка та психологія*. 2013. Вип. 22. С. 211-216.
3. Гриньова Ю., Рафальська М., Полодюк М. Використання подкастів та відеокастів під час вивчення англійської мови як метод розвитку навичок аудіювання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. №3. С. 16–18.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Лебедь Ю., Киливник В. Use of literary texts in learning a foreign language. *Молодий вчений*. 2024. № 1.1 (125.1). С. 47-51.
6. Міхно С., Золотова С. Формування творчої самостійності студентів засобами іншомовного письма. *Філологічні трактати.* 2021. Т. 13, № 2. С. 47-49.
7. Осова О. О. Дидактичні засади навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей із застосуванням технологічних інновацій, дис. д-ра пед. наук: 13.00.09, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків, 2018. 571 с.
8. Cheung C. M. K., Chiu P. Y., Lee M. K. O. Online Social Networks: Why Do Students Use Facebook? Computers *in Human Behavior*, Volume 27, Issue 4, July 2011, pp. 1337-1343.
9. Evans M. Foreign Language Learning with Digital Technology. A&C Black, 2009. 210 p.
10. Kolomiiets L., Shulga G., & Lebed I. Psychological features of interpersonal trust of future psychologists. *Personality and Environmental Issues*, 2023. №2(6), pp. 11–17. DOI: 10.31652/2786-6033-2023-3(6)-11-17
11. Lara C. D. & Lomicka, L. L. Adventures in the blogosphere: From blog readers to blog writers. Computer Assisted Language Learning, 2008. № 21(1). С. 9-28. DOI:10.1080/09588220701865474
12. Okada A., Sherborne T. «Equipping the Next Generation for Responsible Research and Innovation with Open Educational Resources, Open Courses, Open Communities and Open Schooling: An Impact Case Study in Brazil». *Journal of Interactive Media in Education*. № 1. Art № 18. 2018. DOI: 10.5334/jime.482

13. Pempek T. A., Yermolaeva Y. A., Calvert S. L. College Students' Social Networking Experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 2009, №30(3), p. 230.
14. Ray J. Welcome to the Blogoshere: The Educational Use of Blogs (aka Edublogs). *Kappa Delta Pi Record*, 2006. № 8(4), 175-177. URL: https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ738088.pdf
15. Sattar S. Learning via Blogging: The ESL/EFL Perspective. *GSTF Journal on Education (JEd)*. 2015. Vol. 3, No. 1. P. 9–10.
16. Tafazoli D., Romero M. Multiculturalism and Technology-Enhanced Language Learning: Advances in Educational Technologies and Instructional Design. IGI Global, 2016. 339 p.
17. TED ideas worth spreading. URL: https://www.ted.com/
18. Yancey K. B. Writing by Any Other Name. *Principal Leadership*, 2009, №10(1), p. 6–29.
19. Yunus M. M., Salehi H. The Effectiveness of Facebook Groups on Teaching and Improving Writing: Students' Perceptions. *Journal of Education and Information Technologies*, 2012, № 1, p. 90.

Дата першого надходження статті до видання: 20.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

УДК 811.112.2’373.45:811.161.2’25
DOI https://doi.org/10.32782/2617-3921.2026.30.170-178

Олена Щербак,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
https://orcid.org/0000-0001-9495-4355
м. Чернігів, Україна

Ольга Ніколаєнко,
старший викладач,
кафедра іноземної філології,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
https://orcid.org/0000-0002-5361-8141
м. Чернігів, Україна

Тетяна Ушата,
старший викладач
кафедра іноземної філології,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
https://orcid.org/0000-0002-1873-5668
м. Чернігів, Україна

Англіцизми як проблема перекладу німецькомовних медійних текстів українською мовою

Anglicisms as a challenge in translating German media texts into Ukrainian

Анотація. *У статті досліджено особливості відтворення англіцизмів, що функціонують у сучасних німецькомовних медійних текстах, українською мовою. Матеріалом дослідження слугувала демонстраційна вибірка з 30 лексичних одиниць, дібраних із публікацій німецьких онлайн-видань Der Spiegel, Die Zeit і Focus Online за 2025–2026 роки. Визначено основні типи англомовних запозичень у німецькому медіадискурсі: прямі запозичення, адаптовані одиниці, гібридні композити та професійно-маркетингові словосполучення. Проаналізовано способи їхнього перекладу українською мовою: транскодування, калькування, використання усталеного українського відповідника, описовий переклад, контекстуальну заміну та комбінований спосіб. Установлено, що механічне збереження англіцизму не завжди забезпечує зрозумілість і стилістичну природність перекладеного тексту. Найбільш продуктивним способом у дослідженій вибірці виявилося використання українського лексичного відповідника або контекстуальної заміни. Особливу складність становлять німецькі гібридні композити, у яких*

англійська основа поєднується з німецьким компонентом. Зіставлення вихідних контекстів із запропонованими перекладами дало змогу простежити залежність вибору перекладацького рішення від семантики, частотності та прагматичного навантаження англіцизму. Результати засвідчили, що ефективний переклад потребує не формального відтворення структури запозичення, а функціонально доцільного добору українських мовних засобів з урахуванням норм сучасної літературної мови. Обґрунтовано необхідність урахування ступеня засвоєності запозичення українською мовою, комунікативної функції одиниці, жанру тексту та характеристик цільової аудиторії.

Ключові слова: *гібридний композит, запозичення, калькування, контекстуальна заміна, медіадискурс, переклад, транскодування.*

Summary. *The article studies the translation of anglicisms occurring in contemporary German media texts into Ukrainian. The study is based on an illustrative sample of 30 lexical units selected from publications in the German online media outlets Der Spiegel, Die Zeit, and Focus Online published between 2025 and 2026. The principal types of English borrowings identified in German media discourse include direct borrowings, adapted lexical items, hybrid compounds, and professional and marketing collocations. The study analyses the main strategies employed to render these units into Ukrainian, namely transcoding, calquing, the use of established Ukrainian equivalents, descriptive translation, contextual substitution, and combined translation strategies. The findings indicate that the mechanical retention of an anglicism does not necessarily ensure either clarity or stylistic naturalness in the target text. Within the analysed sample, the use of established Ukrainian lexical equivalents and contextual substitution proved to be the most productive translation strategies. German hybrid compounds, in which an English lexical base is combined with a German constituent, present particular challenges for translators. A comparison of the source contexts with the proposed translations demonstrates that the choice of translation strategy is determined by the semantic properties, frequency of use, and pragmatic function of individual anglicisms. The findings demonstrate that effective translation requires not a formal reproduction of the structure of the borrowing, but rather a functionally appropriate selection of Ukrainian linguistic resources that complies with the norms of contemporary standard Ukrainian. Finally, the study highlights the importance of considering the degree to which a borrowing has been assimilated into Ukrainian, its communicative function, the genre of the source text, and the characteristics of the target audience when selecting an appropriate translation strategy.*

Key words: *borrowing, calquing, contextual substitution, hybrid compound, media discourse, transcoding, translation.*

Вступ. Розвиток цифрових технологій, соціальних мереж, глобального бізнесу й індустрії розваг сприяє проникненню англомовних одиниць до лексичної системи сучасної німецької мови. Функціонування англіцизмів у німецькій мові є предметом лінгвістичних і перекладознавчих розвідок як вітчизняних, так і зарубіжних

дослідників. Наприклад, М. Горюнова, О. Лобова та Н. Курах виокремили на матеріалі 350 одиниць прямі й адаптовані запозичення, псевдозапозичення, складні слова, повні та часткові кальки. Автори визначили номінативну, комунікативну й прагматичну функції англіцизмів, а також функцію створення ефекту новизни та привернення уваги адресата [2]. Зі свого боку, Н. Білоус і С. Сальник розглядають англіцизми як складник явища Denglisch та підкреслюють необхідність ураховувати контекст, рівень адаптації запозичення й наявність нормативного українського відповідника. Дослідниці пов'язують особливо інтенсивне поширення англіцизмів із цифровим медіапростором і соціальними платформами [1]. Вплив англіцизмів на сучасну німецьку мову порушено у праці О. Б. Павлик, О. О. Рембач та Ю. М. Нідзельської, у якій увагу зосереджено на функціонуванні англомовних запозичень у німецькомовному середовищі [4]. Зарубіжні лінгвісти у дослідженнях з морфологічної інтеграції наголошують, що англіцизми характеризуються як лексичні одиниці, здатні адаптуватися до морфологічної системи німецької мови [12; 13]. Наприклад, англомовні дієслівні основи отримують німецький суфікс *-en*, а іменники – граматичний рід і форми множини. Окрім того, англійські компоненти беруть участь в утворенні німецьких композитів.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених англіцизмам у німецькій мові, актуальним залишається аналіз конкретних способів їхнього відтворення українською мовою на матеріалі сучасних цифрових медіа, лексика яких швидко оновлюється. Метою статті є визначення основних перекладацьких труднощів, пов'язаних із функціонуванням англіцизмів у сучасних німецькомовних медійних текстах, та систематизація способів їхнього відтворення українською мовою.

Методологія та методи дослідження. Матеріал для аналізу було дібрано методом суцільної вибірки з обраних публікацій німецькомовних онлайн-видань. Описовий і контекстуальний методи дали змогу з'ясувати значення англіцизмів та особливості їх уживання в конкретних медійних текстах. За допомогою компонентного аналізу було розглянуто семантичну структуру запозичених одиниць, а зіставний аналіз використано для порівняння англіцизмів з їхніми українськими відповідниками. Кількісне опрацювання результатів допомогло визначити, які типи англіцизмів і способи їхнього перекладу трапляються у вибірці найчастіше.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до визначення словника Duden, англіцизмом є «перенесення мовного явища, характерного для [британської] англійської мови, на неанглійську

мову» [9]. До англіцизмів належать не лише безпосередньо запозичені слова, а й кальки, семантичні запозичення та псевдоанглізми [8]. П. Айзенберг наголошує, що «жодна інша група іншомовної лексики в сучасній німецькій мові не розвивається настільки швидко та не охоплює такої кількості функціональних різновидів мови» [10]. У своїх дослідженнях з медіалінгвістики О. М. Щербак доводить, що продуценти цифрового контенту використовують англіцизми «не лише для позначення нових понять і явищ, а також для надання повідомленню відчуття сучасності, динамічності й технологічності» [5]. Окрім того, ці одиниці допомагають привернути увагу реципієнта, а також указують на належність тексту до певної професійної чи соціальної сфери [3; 5].

Матеріал дослідження становлять 30 англіцизмів, дібраних із публікацій онлайн-видань Der Spiegel, Die Zeit і Focus Online. Вибір цих медіа зумовлений регулярністю оновлення їхнього контенту, широким тематичним охопленням і наявністю текстів, у яких відображаються актуальні тенденції розвитку сучасної німецької мови. Звернення до трьох різних джерел уможливило зіставлення особливостей функціонування англіцизмів у різних медійних контекстах. Під час перекладу українською мовою англіцизми потребують особливої уваги, адже те, що німецьке слово зовні нагадує англійське, ще не означає, що його доцільно без змін переносити в український текст. В українській мові вже може існувати звичний відповідник, який точніше передає зміст і звучить природніше.

За результатами аналізу англіцизмів, уживаних у сучасних німецькомовних медійних текстах, їх систематизовано за чотирма основними типами: прямі запозичення, гібридні композити, професійні й маркетингові англіцизми та псевдоанглізми. До першого типу належать одиниці, що зберігають англійську графічну основу: Podcast, Streaming, Influencer, Tool, Business, Remake, Gaming, Apps. Після входження до німецької мови іменники отримують граматичний рід, пишуться з великої літери й утворюють форми множини відповідно до правил німецької граматики: der Podcast – die Podcasts; das Tool – die Tools; der Influencer – die Influencer.

Німецькому медіадискурсу притаманне поєднання англійської та німецької основ у межах одного складного слова, тобто утворення гібридних композитів: Streaming-Paket, Cloud-Dienste, Upload-Raten, Podcast-Aus, User-Gewohnheiten, Polit-Influencer. Проте варто зазначити, що під час перекладу українською мовою такі одиниці зазвичай потребують синтаксичного розгортання. Наприклад, німецький композит Podcast-Aus не варто відтворювати штучним новотвором

на кшталт подкаст-вихід. Природнішим є словосполучення *вихід із подкасту* або *припинення участі в подкасті.*

Професійні та маркетингові англіцизми виявлено у текстах про бізнес і працевлаштування: Employer Branding, Corporate Influencer, Skill Mismatch, Best Employer Brand, Business. Їхня складність у перекладі полягає в тому, що буквальне відтворення може бути формально точним, але незрозумілим українським реципієнтам. Наприклад, Employer Branding доцільно перекладати не як *емплоєр-брендинг*, а як *формування бренду роботодавця* або *розвиток привабливого образу роботодавця*.

Окрему групу становлять псевдоанґліцизми – одиниці, які мають англійську форму, але не використовуються в англійській мові в тому самому значенні. До відомих німецьких псевдоанґліцизмів належать Handy у значенні *мобільний телефон* та Oldtimer у значенні *старовинний автомобіль*. Словник Duden застерігає, що такі одиниці можуть бути незрозумілими носіям англійської мови або мати в ній інше значення [8]. З огляду на це варто зауважити, що у перекладі українською псевдоанґліцизм потрібно відтворювати відповідно до його німецького, а не первинного англійського значення.

До основних способів перекладу англіцизмів українською мовою належать транскодування, калькування, використання усталеного українського відповідника, описовий переклад, контекстуальна заміна та комбінований спосіб. Транскодування передбачає відтворення звукової або графічної форми одиниці засобами української мови, наприклад: Podcast –подкаст, Influencer – інфлюенсер, Streamer – стример, Remake – римейк, Hit – хіт. Очевидно, що цей спосіб доцільний тоді, коли запозичення вже є зрозумілим українському читачеві та закріпилося в сучасному мовному вжитку.

Калькування полягає у відтворенні окремих компонентів англіцизму або гібридного слова, як-от: Videocalls – відео дзвінки, Cloud-Dienste – хмарні сервіси, User-Gewohnheiten – звички користувачів, Watchlist – список перегляду. Слід зауважити, що калькування є ефективним лише за умови, що утворений український відповідник звучить природно.

Якщо українська мова вже має зрозумілий і стилістично нейтральний еквівалент, перевагу варто надати такому способу перекладу як використання усталеного українського відповідника: *Homeoffice* – робота з дому, дистанційна робота, *Cutter* – відео монтажер, *Post* – допис, *Burn-out* – професійне вигорання, *Tool* – інструмент, програма. Окрім того, використання українського відповідника запобігає перевантаженню тексту іншомовною лексикою.

Описовий переклад застосовується, коли англіцизм не має короткого й однозначного українського відповідника, як-от у прикладах: Skill Mismatch – невідповідність навичок працівника вимогам посади або ринку праці, Power-User – досвідчений користувач, який інтенсивно використовує цифрові технології, Corporate Influencer – працівник, який представляє компанію та популяризує її в соціальних мережах. При першому згадуванні такого англіцизму доцільно надати розгорнуте пояснення, а надалі використовувати скорочений варіант.

Значення деяких англіцизмів залежить від тематики й комунікативної ситуації, тому у цьому випадку перекладачеві варто застосовувати контекстуальну заміну. Розглянемо деякі приклади: Business може перекладатися як бізнес, справа, професійна діяльність або галузь, Highlight – як головна подія, найяскравіший момент, основна перевага, Bundle – як пакет, комплект або пакетна пропозиція.

Порівняння матеріалів Der Spiegel, Die Zeit і Focus Online дає змогу побачити, що характер уживання англіцизмів залежить від тематики, стилю та цільової аудиторії конкретного видання. У Der Spiegel переважають одиниці, пов'язані з цифровими технологіями, соціальними мережами та дистанційною комунікацією: Homeoffice, Videocalls, Cloud-Dienste, Upload-Raten, Power-User [6]. Для їхнього перекладу фахівці часто використовують калькування, описовий переклад або контекстуальну заміну, оскільки пряме перенесення англіцизму не завжди буде достатньо зрозумілим українському реципієнтові.

У Die Zeit англіцизми частіше належать до сфер цифрової культури, штучного інтелекту, праці та корпоративного управління: Online-Tools, Corporate Influencer, Employer Branding, Skill Mismatch [7]. У більшості випадків такі одиниці потребують розгорнутого пояснення або граматичної перебудови. Наприклад, Skill Mismatch передається як *невідповідність навичок вимогам ринку праці*, а Employer Branding – як *формування бренду роботодавця*.

У Focus Online помітна значна кількість англіцизмів зі сфери телебачення, розваг, соціальних мереж і популярної культури: Streaming-Paket, Influencer, Realitystar, Podcast-Aus, Remake [11]. У цьому виданні частіше трапляються неформальні та легко впізнавані одиниці, тому можливе як транскодування, так і використання звичного українського відповідника: Influencer – інфлюенсер / блогер, Remake – римейк / нова версія.

Порівняння матеріалів Der Spiegel, Die Zeit і Focus Online засвідчило тематичну та функціональну неоднорідність англіцизмів у сучасному німецькомовному медіадискурсі. Аналіз показав, що

вибір способу перекладу визначається не лише структурою запозиченої одиниці, а й тематикою публікації, її стилем, комунікативною функцією англіцизму та рівнем підготовленості цільової аудиторії. У половині проаналізованих випадків більш природним виявився український відповідник або контекстуальне пояснення. Транскодування є виправданим для одиниць, уже поширених в українській мові: *подкаст, інфлюенсер, стример, римейк, хіт*. Натомість професійні англіцизми на кшталт Skill Mismatch, Employer Branding або Power-User потребують адаптації до фонових знань українського адресата. Гібридні німецькі композити доцільно перекладати не шляхом копіювання їхньої структури, а за допомогою словосполучень. Наприклад, Streaming-Paket перетворюється на *пакет стримінгових сервісів*, Podcast-Aus – на *вихід із подкасту*, а Upload-Raten – на *швидкість завантаження даних у мережу*.

Важливим є також збереження стилістичної функції одиниці. У заголовку розважального матеріалу слово Realitystar може бути перекладене як *зірка реаліті-шоу*, тоді як у нейтральному інформаційному тексті може бути доречним варіант *учасник реаліті-програми*. Англіцизм Business у матеріалі про економіку передається словом *бізнес*, але у вислові ein hartes Business природнішими можуть бути відповідники *складна сфера діяльності* або *непростий заробіток*.

Аналіз запропонованих українських відповідників засвідчив таке співвідношення основних перекладацьких рішень: український еквівалент, описовий переклад або контекстуальна заміна – 15 одиниць, або 50 %; транскодування та комбінований переклад зі збереженням англомовної основи – 10 одиниць, або 33,3 %; калькування та структурна перебудова – 5 одиниць, або 16,7 %. Отримані результати мають характер пілотного спостереження й не претендують на відображення всього складу англіцизмів у німецьких медіа. Водночас вони демонструють, що збереження іншомовної форми не є основним або універсальним способом перекладу.

Висновки з дослідження. Англіцизми є органічним і продуктивним складником сучасного німецькомовного медіадискурсу. Їхнє поширення пов’язане з потребою швидко називати нові технологічні, економічні та соціокультурні явища, а також із прагненням медіа створити ефект актуальності й належності до глобального інформаційного простору. Переклад англіцизмів, зафіксованих у німецькомовних медійних текстах, українською мовою не може зводитися до автоматичного транскодування. Вибір способу перекладу залежить від ступеня усталеності одиниці в українській мові, її семантики, структури, стилістичного забарвлення та комунікативного

призначення. Усталені одиниці можуть передаватися шляхом транскодування. Професійні й маркетингові конструкції потребують описового перекладу або пояснення, а гібридні німецькі композити – структурної перебудови.

Отже, основним критерієм перекладацького рішення має бути не формальна схожість вихідної одиниці з англійським словом, а точність змісту, природність українського вислову та зрозумілість для цільової аудиторії.

Перспективи подальших розвідок полягають у розширенні корпусу фактичного матеріалу шляхом залучення більшої кількості німецькомовних медіа та різних жанрів – новинних повідомлень, аналітичних статей, рекламних текстів, блогів і публікацій у соціальних мережах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Н., Сальник С. Проблеми перекладу англіцизмів у німецькомовних текстах українською мовою. Міжнародний філологічний часопис. 2021. Т. 12, № 1. С. 75–79. DOI: 10.31548/philolog2021.01.075.
2. Горюнова М. М., Лобова О. К., Курах Н. П. Англіцизми в німецькій мові: аналіз медійного дискурсу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72), № 5, ч. 1. С. 159–163. DOI: 10.32782/2710-4656/2022.5.1/27.
3. Литвин С., Щербак О. Лінгвориторичний аспект перекладу заголовків англо- та німецькомовних новин. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 11 (29). С. 444–456. DOI: 10.52058/2786-6165-2024-11(29)-444-456.
4. Павлик О. Б., Рембач О. О., Нідзельська Ю. М. Вплив англіцизмів на сучасну німецьку мову. Вісник науки та освіти. 2025. Вип. 10 (40). С. 724–742. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-10(40)-724-742.
5. Щербак О. М. Дискурс німецькомовних інтернет-новин: лінгвориторичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2016. 20 с.
6. Der Spiegel, 2025–2026. URL: https://www.spiegel.de/ (дата звернення: червень-липень 2026)
7. Die Zeit, 2025–2026. URL: https://www.zeit.de/ (дата звернення: червень-липень 2026)
8. Duden. Anglizismen: direkte Entlehnungen, innere Entlehnungen und Scheinentlehnungen. URL: https://www.duden.de/sprachwissen/podcast/anglizismen (дата звернення: 23.07.2026)
9. Duden. Anglizismus: Rechtschreibung, Bedeutung und Definition. URL: https://www.duden.de/rechtschreibung/Anglizismus (дата звернення: 23.07.2026)
10. Eisenberg P. Anglizismen im Deutschen. Reichtum und Armut der deutschen Sprache: Erster Bericht zur Lage der deutschen Sprache / Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung; Union der deutschen Akademien der Wissenschaften (Hrsg.). Berlin; Boston : De Gruyter, 2014. S. 57–120. DOI: 10.1515/9783110334739.57.

11. Focus Online, 2025–2026. URL: https://www.focus.de/ (дата звернення: червень-липень 2026)
12. Krome S., Roll B. Anglizismen und andere fremdsprachige Neologismen als Indizien für Sprach- und Schreibwandel. Empirische Analysen zum Schreibusus auf der Basis von Textkorpora professioneller und informeller Schreiber. Studia Germanistica. 2017. Nr. 19/2016. S. 53–91.
13. Stickel G. Das heutige Deutsch im vielsprachigen Europa und im Globalisierungskontext. In: Stehling F., Stadelhofer C. (Hrsg.). Die Europäische Union. Zentrale Aspekte ihrer Entwicklung und Perspektiven im Fokus von Verfassungsrecht, Bildungs-, Kultur-, Wirtschafts- und Umweltpolitik. Bielefeld : Kleine, 2006. S. 71–96.

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

Сергій Богуславський
Синергійність без синергізму:
співдія в слові лютеранської проповіді……6

Наталія Варга
Британські топоніми германського походження
як джерело лінгвокультурної інформації……19

Olena Havrysh
Фонетичні особливості діалекту Курпфальцу……28

Марія Іванченко
Вербалізація концепту BETRAYAL у романі А. Голлінггерста
“The Line of Beauty”……39

Лариса Кім
Особливості перекладу французького політичного дискурсу….51

Юлія Куруч
Мовні засоби пом’якшення незгоди з думкою співрозмовника
у сучасному англомовному художньому дискурсі……62

Nataliia Lysenko
Linguocultural aspects of English language use
in intercultural communication……70

Зоряна Мигалина, Юлія Глюдзик
Оцінна лексика в сучасному англомовному
медійному дискурсі……80

Halyna Onyshchak
Linguistic Representation of Power Relations in Margaret
Atwood’s «The Handmaid’s Tale»: A Comparative Analysis
of the Ukrainian and Slovak Translations……89

Myroslava Slyvka, Nataliia Slyvka, Daniela Bohdan
Verbalization of the concept of “war” in English translations
of contemporary Ukrainian poetry……100

Дарина Станко, Олександра Газуда
Концептуалізація матеріальних об’єктів в англомовній
картині світу (на матеріалі концепту MIRROR)……109

Галина Фітас
Мовленнєвий акт вибачення
в сучасній англомовній комунікації……..120
Оксана Ходаковська
Білінгвальний переклад: психолінгвістичні чинники
та вплив англійської L2 на перекладацькі рішення…… .129

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Тетяна Славич, Ігор Гаврило
Мотив ініціації у романі Германа Мелвілла
«Мобі Дік, або Білий Кит»…… .141

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Olesia Boivan, Iuliia Lebed
The potential of blog technology and digital platforms
in developing English-language writing competence…… .157
Олена Щербак, Ольга Ніколаєнко, Тетяна Ушата
Англіцизми як проблема перекладу німецькомовних
медійних текстів українською мовою……..170

CONTENTS

LANGUAGE STUDIES

Serhii Bohuslavskyi
Synergy without synergism: divine-human cooperation
in the word of Lutheran preaching……..6

Nataliia Varha
British place names of Germanic origin as a source
of linguocultural information……19

Olena Havrysh
Phonetische Besonderheiten des Kurpfälzischen……28

Mariia Ivanchenko
Verbalization of the concept BETRAYAL
in A. Hollinghurst novel "The Line of Beauty"……39

Larysa Kim
Specific features of translating French political discourse……..51

Yuliia Kuruch
Language means of mitigating disagreement with the opinion
of the interlocator in modern English-language fictional discourse…62

Nataliia Lysenko
Linguocultural aspects of English language use
in intercultural communication……70

Zoriana Myhalyna, Yuliia Hliudzyk
Evaluative vocabulary in contemporary English media discourse….80

Halyna Onyshchak
Linguistic Representation of Power Relations in Margaret
Atwood's «The Handmaid's Tale»: A Comparative Analysis
of the Ukrainian and Slovak Translations……89

Myroslava Slyvka, Nataliia Slyvka, Daniela Bohdan
Verbalization of the concept of "war" in English translations
of contemporary Ukrainian poetry……..100

Daryna Stanko, Oleksandra Hazuda
Conceptualization of material objects in the English worldview
(based on the concept MIRROR)……109

Halyna Fitas
The speech act of apology in contemporary
English communication……120
Oksana Khodakovska
Bilingualism and Translation: Psycholinguistic Factors
and the Role of English L2 Proficiency
in Shaping Translational Decisions……129

LITERATURE STUDIES

Tetiana Slavych, Ihor Havrylo
The motive of initiation in H. Melville's novel
«Moby-Dick; or, The Whale»……141

APPLIED LINGUISTICS

Olesia Boivan, Iuliia Lebed
The potential of blog technology and digital platforms
in developing English-language writing competence……157
Olena Shcherbak, Olha Nikolaienko, Tetiana Ushata
Anglicisms as a challenge in translating German media texts
into Ukrainian……170

НОТАТКИ

Наукове видання

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Випуск 2 (30)

CONTEMPORARY STUDIES IN FOREIGN PHILOLOGY

Research Paper Collection

Issue 2 (30)

Дата розміщення онлайн – 04.11.2026 р. Дата друку – 11.11.2026 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Наклад 300 примірників. Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 10,70. Обл. вид. арк. 10,85.
Замовлення № 1026/867.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Тел. +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.